

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI

DİNİ YÜKSEK İHTİSAS MERKEZLERİNİN
EĞİTİM SÜREÇLERİNİN
ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRMESİ
(MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup EKŞİ

İstanbul

Mayıs – 2022

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BİLİM DALI

DİNİ YÜKSEK İHTİSAS MERKEZLERİNİN
EĞİTİM SÜREÇLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE
GÖRE DEĞERLENDİRMESİ
(MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup EKŞİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ

İstanbul

Mayıs – 2022

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ .....

Üye Prof. Dr. Turan KOÇ .....

Üye Dr. Öğretim Üyesi Esra TÜRK .....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Metin TOPRAK

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Eğitim Süreçlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi (Marmara Bölgesi Örneği)**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Yakup EKŞİ

ÖN SÖZ

Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde din hizmetlerini yürütmekle görevli personelin mesleki bakımdan daha iyi yetişmelerini sağlamak, verimliliklerini arttırmak, üst unvanlarda görev yapacak personelin yeterliliklerini geliştirmek ve İlahiyat/İslami İlimler Fakültelerinde elde ettikleri Kur'an-ı Kerim, Fıkıh, Hadis gibi temel kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini ilerletmek amacıyla Dini Yüksek İhtisas Merkezleri açılmıştır.

Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin eğitim süreçlerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirmesini konu alan bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; araştırmanın önemine, problem cümlesine, alt problemlerine, amacına, hipotezlerine ve sınırlılıklarına değinilmiştir. İkinci bölümde; kuramsal ve kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Üçüncü bölümde; araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde ise; anket verilerinden elde edilen bulgular, tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın başladığım andan bitimine kadar her aşamasında bana destek olan, yol göstericiliğini ve yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli hocam Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ'e, engin bakış açısıyla olayların farklı yönlerini görmemi sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Turan KOÇ ve Dr. Esra TÜRK'e anketin uygulama aşamasında yardımlarını esirgemeyen İstanbul/Pendik Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürü Doç. Dr. Adil BOR ve Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürü Şenol TİRYAKİ hocalarıma, bu stresli dönemde beni anlayışla karşılayıp bana en büyük desteği veren sevgili eşim Sümeyye EKŞİ'ye, kızlarım Zeynep ve Zümra'ya, babam Maksut EKŞİ'ye ve ilim konusunda her zaman beni tecrübeleriyle yönlendiren merhum dedem Süleyman EKŞİ'ye ve burada adını sayamadığım arkadaş ve aile çevreme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

DİNİ YÜKSEK İHTİSAS MERKEZLERİNİN EĞİTİM SÜREÇLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRMESİ (MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

Yakup EKŞİ

Yüksek Lisans, Felsefe ve Din Bilimleri

Tez danışmanı: Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ

Mayıs-2022, 95 Sayfa

Bu araştırma, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinden İstanbul-Pendik Dini Yüksek İhtisas Merkezi ve Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi üzerine yapılmıştır. Araştırmanın amacı; Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemleri tespit etmek ve bunlara çözüm önerileri sunmaktır.

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Kocaeli ve İstanbul-Pendik Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde eğitim gören 124 1. ve 2. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Evreni temsil eden örneklem grubu ise, Kocaeli ve İstanbul-Pendik Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde eğitim gören 1. ve 2. sınıf seviyesi her sınıftan kolay örnekleme yöntemi ile seçilen 97 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde “SPSS for Windows 20.0” programından yararlanılmıştır. Verileri analiz ederken frekans ve ki kare analizi kullanılmıştır. Ankette yer alan sorulara güvenilirlik analizi olarak Cronbach’s Alpha testi uygulanmıştır. Bu testin sonucunda çalışmanın güvenilirlik katsayısı 0,71 olarak bulunmuş ve anketin güvenilir olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada öğrencilerin kursa katılmadaki ana gayelerinin ilmi seviyelerini yükseltmek olduğu tespit edilmiş, verilen eğitimin kaliteli ve yeterli görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte ihtisas eğitimi boyunca okutulan Pratik Arapça, Dinler Tarihi ve Mantık derslerinin yerine Siyer, İletişim/Diksiyon Becerisi, Din Psikolojisi ve Din Sosyolojisi derslerinin okutulmasının öğrenciler tarafından

istendiği görülmüştür. Yine ihtisas eğitim programı sresinin daha uzun olması gerektiği ve bu süreçte elde edilen bilgilerin kalıcı olması için vaaz, seminer, konferans vb. etkinliklerin sık yapılması istenmiştir. Ayrıca, üç ayda bir yapılan sınavlarda başarısız olanların eski görev yerlerine iade edilmesinin öğrencilerin sınav odaklı kaygılarını artırdığı, bu tür sınavların uzun periyotlarla yapılmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Hizmet İçi Eğitim, Diyanet İşleri Başkanlığı, Dini Yüksek İhtisas Merkezi, Din Eğitimi, İhtisas Eğitim

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE EDUCATIONAL PROCESSES OF RELIGIOUS CENTERS OF SPECIALIZATION ACCORDING TO STUDENT OPINIONS (SAMPLE OF MARMARA REGION)

Yakup EKŞİ

MA, Philosophy and Religious Studies

Thesis advisor: Assoc. Dr. Muhammet Fatih GENC

May-2022, 95 Pages

This research was carried out on Istanbul-Pendik Religious High Specialization Centre and Kocaeli Religious High Specialization Centre, which are among the Religious High Specialization Centres under the Presidency of Religious Affairs. Purpose of the research; To identify the problems encountered by the students in the Religious High Specialization Centres during the education process and to offer solutions to them.

In this study, survey method, which is one of the quantitative research methods, and content analysis, were used. The universe of the research consists of 124 1st and 2nd grade students studying in Kocaeli and Istanbul-Pendik Religious High Specialization Centres in the 2020-2021 academic year. The sample group representing the universe consists of 97 students selected by easy sampling method from each class at the 1st and 2nd grade levels studying in Kocaeli and İstanbul-Pendik Religious High Specialization Centres. Questionnaire form was used as data collection tool. The "SPSS for Windows 20.0" program was used in the analysis of the data. Frequency and chi-square analysis were used to analyze the data. Cronbach's Alpha test was applied to the questions in the questionnaire as a reliability analysis. As a result of this test, the reliability coefficient of the study was found to be 0.71 and it was seen that the questionnaire was reliable.

In this research, it has been determined that the main purpose of the students in attending the course is to increase their scientific level, and it has been concluded that the education provided is of high quality and sufficient. In addition to this, it was

observed that the students wanted Siyer, Communication/Diction Skills, Psychology of Religion and Sociology of Religion courses to be taught instead of Practical Arabic, History of Religions and Logic courses taught during his residency education. Again, sermons, seminars, conferences, etc. should be used to ensure that the duration of the specialized training program should be longer, and the information obtained in this process is permanent. Frequent activities were requested. In addition, it has been stated that returning those who fail the quarterly exams to their former positions increases the exam-oriented anxiety of the students, and it would be beneficial to conduct such exams in long periods.

Keywords: Education, In-Service Training, Presidency of Religious Affairs, Religious High Specialization Centre, Religious Education, Specialization Education

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi	6
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	6
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	6
1.4. Araştırmanın Amacı	7
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Sınırlılıklar.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	8
HİZMET İÇİ EĞİTİM KAVRAMI	8
2.1. Hizmet İçi Eğitim.....	8
2.1.2. Hizmet İçi Eğitimin Amaçları	9
2.1.3. Hizmet İçi Eğitimin Faydaları.....	10
2.1.4. Hizmet İçi Eğitime Duyulan İhtiyaç	12
2.2. Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yüksek İhtisas Merkezleri	13
2.2.1. İhtisas Merkezleri.....	13
2.2.2. İhtisas Merkezlerinin Açılmasına Neden Olan Sebepler	14

2.2.3. Günümüzde İhtisas Merkezlerine Duyulan İhtiyaç.....	20
2.2.4. İhtisas Merkezlerinin Amacı.....	22
2.3. İstanbul-Pendik/Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezleri.....	23
2.3.1. Tarihçesi.....	23
2.3.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Yapısal Birim ve Görevleri.....	24
2.3.3. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde İstihdam Edilen Personel ve Görevleri	24
2.3.3.1. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürünün Görevleri	24
2.3.3.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Görevleri.....	25
2.3.4. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Yeterlikleri.....	26
2.3.4.1. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Temel Yeterlikleri	26
2.3.4.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Özel Yeterlikleri .	27
2.3.5. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Görevleri	28
2.3.5.1. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Yeterlikleri	29
2.3.5.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Temel Yeterlikleri	29
2.3.5.3. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanı Özel Yeterlikleri	29
2.3.6. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki Diğer Personel ve Görevleri.....	30
2.4. İlgili Çalışmalar.....	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırmanın Modeli	34
3.2. Evren ve Örneklem	34
3.2.1. Ankete Katılan Kursiyerlerin Demografik Bilgileri	35
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	36
3.4. Araştırmanın Güçlüğü	37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	38
BULGULAR, SONUÇ VE ÖNERİLER	38
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	38
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	40
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	43
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	58
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	61
4.6. Sonuçlar.....	93
4.7. Öneriler	94
KAYNAKÇA	96
EKLER.....	101

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Ankete Katılan Kursiyerlerin Demografik Bilgileri.....	35
Tablo 4.1: Öğrencilerin İhtisas Kursundan Sonra Almak İstedikleri Görevlere Ait Bulgular.....	38
Tablo 4.2: İhtisas Kursundan Sonra Başka Kurumlara Geçmek İsteyenlere Ait Bulgular.....	39
Tablo 4.3: Öğrencilerin İhtisas Eğitimine Katılmaktaki Amaçları ve Hedeflerine Ait Bulgular.....	39
Tablo 4.4: Öğrenci Görüşlerine İhtisas Merkezlerinde İhtiyaç Duyulan Alanlar ve Derslere İlişkin Bulgular.....	40
Tablo 4.5: Öğrenci Görüşlerine Göre İhtiyaç Duyulan Alanlar ve Dersler Nelerdir Sorusuna İlişkin Bulgular.....	41
Tablo 4.6: İhtisas Eğitim Programının Otuz Aylık Süresine İlişkin Bulgular.....	42
Tablo 4.7: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Arapça Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar.....	43
Tablo 4.8: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Fıkıh Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar.....	45
Tablo 4.9: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Tefsir Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar.....	48
Tablo 4.10: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Hadis Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar.....	50
Tablo 4.11: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Kelam Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar.....	53
Tablo 4.12: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Kur'an-ı Kerim ve Meal Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar.....	55

Tablo 4.13: Öğrenci Görüşlerine Göre Bilgilerin Kalıcı Olması İçin Yapılan Vaaz, Konferans ve Seminer vb. Faaliyetlere İlişkin Bulgular	57
Tablo 4.14: İhtisas Kursunda Alınan Eğitimle Halkın Din Anlayışına ve Dinî-Sosyal Hayatına Katkı Sağlayabilmek Düşüncesine İlişkin Bulgular	58
Tablo 4.15: İhtisas Kurslarında Üç Ayda Bir yapılan Sınavlara İlişkin Bulgular	58
Tablo 4.16: Yapılan İmtihanlardan Başarısız Olanların Eski Görevine İade Edilme Düşüncesinin Sınavlara Çalışma Etkisine İlişkin Bulgular	59
Tablo 4.17: Yapılan Sınavlarda En Çok Zorlanılan Durumlara İlişkin Bulgular	60
Tablo 4.18: Arapça Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	61
Tablo 4.19: Fıkıh Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	63
Tablo 4.20: Tefsir Dersi Kazanım Düzeyi ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	64
Tablo 4.21: Hadis Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	65
Tablo 4.22: Kelam Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	67
Tablo 4.23: Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	70
Tablo 4.24: Arapça Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	71
Tablo 4.25: Fıkıh Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	73
Tablo 4.26: Tefsir Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	74
Tablo 4.27: Hadis Dersi Kazanım Düzeyleri ve Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	76
Tablo 4.28: Kelam Dersi Kazanım Düzeyleri ve Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	77
Tablo 4.29: Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	79

Tablo 4.30: Arapça Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	80
Tablo 4.31: Fıkıh Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	83
Tablo 4.32: Tefsir Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	85
Tablo 4.33: Hadis Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	86
Tablo 4.34: Kelam Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	88
Tablo 4.35: Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	91

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Din, birey ve bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan toplum için kuvvetli bir manevî destek, fazilet ve iyilik kaynağıdır.¹ Bütün insanlar yaratılış itibarıyla hayatlarının her döneminde inanma ihtiyacı içerisindeyler. Bu inanma ihtiyacı ile birey dine yönelmektedir. Çünkü din, bireyin yaşamında gerek kişiliğinin oluşmasında gerek bireyin kendini gerçekleştirmesinde gerekse hayatı anlamlandırmasında bir çıkış yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan dine yönelen birey, sahip olduğu kişilik özellikleri, zaman ve şartların değişmesi gibi birçok sebeple dini yaşamda da çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır.² Bu sorunları ve problemleri çözmek, alanında ihtisas sahibi, bilgili, günümüzün ilmi ve teknolojik gelişmelerini takip eden, dini ve sosyal hayatı iyi analiz edebilen din görevlileriyle mümkün olacaktır.³

Günümüz modern toplumları sanayi ve teknoloji alanlarında önemli gelişmeler kaydetmişler ancak bu ilerlemenin yanında birçok problemlerle de karşılaşmışlardır. Karşılaşılan bu toplumsal sorunlar bireyler üzerinde de olumsuz etkiler göstermiş, bu durum bireyde ve toplumda huzursuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu durum Günay'ında belirttiği gibi toplum hayatının hemen her alanında geleneksel yapıdan modern yapıya doğru bir dönüşümün sonucudur.⁴ Değişen dünya çizgisi içinde insanın ihtiyaçlarının cevaplanmasında, manevi ihtiyaçlarının doyurulmasında, varlığını daha da anlamlandırma noktasında karşımıza çıkan kaçınılmaz çözümlerden birisi dinin varlığıdır ve bu varlık alanından hareketle ortaya çıkan nitelikli din görevlisi

---

¹ Ali Fuat Başgil, *Din ve Laiklik* (İstanbul, 2003), 91.

² Muhammed Cebeci, Van İmam Tot Moslim Geestelijk Verzorger, (Amsterdam University, 2012), 59.

³ Mustafa Kara, “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitim Açısından Değerlendirilmesi*” (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 1.

⁴ Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat* (İstanbul, 1999), 12.

gerçeğidir.⁵ Bu noktada toplumun dini yaşantısına katkı sunabilecek ve toplumu olumsuz etkilerden koruyabilecek din görevlilerine ve onların nitelikli olarak eğitilmelerine ihtiyaç vardır.

Kamu kurumlarında veya çeşitli iş kollarında çalışan bireylerin bilgi, beceri ve davranışlarını geliştirmek amacıyla sistematik şekilde yürütülen öğretim etkinliklerine hizmet içi eğitim adı verilmektedir. Hizmet içi eğitimin amacı, bireyin göreviyle ilgili bilgi ve kabiliyet düzeyini artırmak, verim ve performansını yükseltmek, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik alanda meydana gelen gelişmelerden haberdar olmasını sağlamak, yeniliklere uygun yöntem ve teknikler geliştirmesine yardımcı olmaktır. Kurum ve grup açısından ise, iş düzeninin aksamadan işleyişini sağlamak, yöneticinin denetim ve kontrol yükünü hafifletmek, kurum içinde ve dışında çalışanlar arasında iş birliğini ve koordinasyonu güçlendirmek gibi çeşitli amaçları bulunmaktadır.⁶

Ülkemizde yasal olarak desteklenen hizmet içi eğitim faaliyetleri, din hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi açısından da oldukça önemlidir.⁷ Din hizmetleri, birey ve toplumların dini ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik cami içinde ve dışında yürütülen ve yaygınlığı giderek artan bir kamu görevidir. Din hizmetleri, resmiyete dayalı bir görev olmanın yanında liyakat, özveri, samimiyet ve içtenlikle yürütülmesi beklenen insani ve manevi bir yöne de sahiptir.⁸ Çok boyutlu bu hizmetin verimli ve kaliteli bir

---

⁵ Muhammet Fatih Genç-Safinur Genç, Manevi Bakım, Dini Danışmanlık ve Rehberlik Açısından Aile İrşad ve Rehberlik Büroları (Ankara: Gece Akademi, 2018), 15-17.

⁶ Ahmet Doğan, “Din Hizmetleri Bağlamında Din Görevlilerinin Almış Olduğu Hizmet İçi Eğitim Üzerine Bir Araştırma”, *Toplum Bilimleri Dergisi* (2013), 215.

⁷ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 215. ve 216. maddeleri (23.05.1965 tarihli ve 12056 sayılı Resmi Gazete) ve Devlet Memurları Eğitimi Genel Planı (19.10.1983 tarih ve 18196 sayılı Resmi Gazete) bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı eğitim ve buna bağlı olarak hizmet içi eğitim faaliyetleri, Başkanlık bünyesinde Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, 7. Madde; 01/07/2010 tarihli ve 6002 sayılı Kanun).

⁸ Suat Cebeci, *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim* (Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2018), 121.

şekilde yerine getirebilmesi, din görevlilerinin mesleki alanda yeterli donanıma sahip olması, rehberlik ve iletişim becerilerini geliştirmesiyle mümkündür. Her kurumda olduğu gibi Diyanet İşleri Başkanlığı da kendi bünyesinde hizmet veren din görevlilerin yeterliliğini önemsemekte ve bu konuda hizmet içi eğitim imkanı sunmaktadır. Böylece bilgili, donanımlı, sorumluluk bilincine sahip, azimli, özgüvenli, yeniliğe ve eleştiriye açık çalışanlarıyla birey ve topluma maddi-manevi hizmet sağlamayı hedeflemektedir.

Günümüzde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, ekonomik dengelerin değişmesi, iletişim imkanlarının artması ve ardından meydana gelen küreselleşme sorunuyla birlikte din hizmetlerinde farklı yeterliliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Geleneksel yöntem ve söylemlerle hele ki lisans döneminden kalma güncel olmayan bilgilerle topluma hitap etmek din hizmetinde başarısızlığa neden olmaktadır. Din görevlisinin kıraat alanında kabiliyetlerini artırmasının yanında güncel akaid, kelim, fıkıh, tefsir ve hadis bilgisine ve yorumlarına hâkim olması, İslam medeniyetine dair bilgileri canlı tutması, değişen şartlara uygun yorum becerisini geliştirmesi, birey ve toplumun problemlerine çözüm üretebilmesi gerekmektedir. Ayrıca din hizmetlerinin toplumla iç içe yürütülmesi nedeniyle din görevlisinin birey ve topluma rehberlik ve danışmanlık edebilecek niteliğe de sahip olması beklenmektedir. Aile içi sorunlarda, ceza ve infaz kurumlarında, hastane, yetimhane ve bakımevleri gibi yerlerde danışmanlık hizmeti veren personelin din psikolojisi, din sosyolojisi, din felsefesi, rehberlik hizmetleri ve iletişim alanlarında uzmanlaşması, soru ve sorunlara hazırlıklı olup tatminkâr cevap verebilecek donanıma sahip olması gerekmektedir.

Din hizmetlerinde önem arz eden bir diğer mesele iletişim becerisidir. Sahih kaynaklara dayalı doğru bilginin üretimi ve aktarımı iletişim konusundaki becerilerin geliştirilmesiyle mümkündür. Öte yandan toplumsal huzurun ve güven ortamının sağlanmasında din görevlisinin iletişim konusundaki söz ve tutumları oldukça etkilidir. 21. yüzyıl birçok savaşa, göçlere, krizlere ve hastalıklara da sahne olmuş farklı dil, din, kültür ve ekonomik imkâna sahip bireyleri bir arada yaşamaya zorlamıştır. İletişim teknolojisinin hızla gelişmesiyle de kitle iletişim araçları ve sosyal medya platformları aracılığıyla kültürel etkileşim eskiye oranla artmıştır. Yaşanan tüm bu gelişmeler insanların sosyal yaşantısında, inanç dünyasında ve davranış biçimleri

üzerinde büyük değişikler yaratmıştır. Dolayısıyla bu duruma uygun barışçıl, uzlaşmacı, kuşatıcı, farklılıkları gözetken, saygı ve hoşgörü temelli din dilinin kullanılması önem kazanmıştır.⁹

Din hizmetlerinde hedeflenen seviyeye ulaşabilmek, yukarıda ifade edildiği gibi toplumun ihtiyacına karşılık verebilmek öncelikle sahada görev yapan personelin iyi yetiştirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu konuda atılacak adımların başında mesleki yeterliliğe yönelik eğitimlerin pratik, etkili ve ekonomik yollardan kazandırılması gelmektedir. Mesleğe hazırlık eğitimleri ve süreklilik arz eden hizmet içi eğitim faaliyetleri, personelin kurum içinde çalışma arkadaşlarıyla koordineli şekilde çalışmasına yardımcı olmakta, iş hayatının zorluklarıyla baş etmesine ve her türlü fiziki şarta uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Belirli aralıklarla planlı ve sistemli şekilde yürütülen ve uzman eğitimciler tarafından verilen hizmet içi eğitimler din görevlisinin alan yeterliği, genel kültür ve eğitime-öğretme yeterliği, özel görevlere ilişkin yeterlik ihtiyacını karşılamaktadır. Bu eğitimler vasıtasıyla din görevlisi modern çağın inanç problemlerine yönelik bilgi sahibi olabilmekte, sosyal medya okur-yazarlığı gibi güncel konularda kabiliyetlerini geliştirebilmekte, etkili iletişim ve gençlik faaliyetlerinde rehberlik becerisi kazanabilmektedir. Din hizmetlerinin verimli ve etkili yürütülmesinde din görevlisinin eğitim durumu kadar, hizmet içi eğitimlerin içerik yönünden çeşitlilik ve yeterliği de önem arz etmektedir. Cemaatle iç içe bulunan, her kesimden ve her yaştan insana hitap eden din görevlisinin iletişim ve hitabet başta olmak üzere ihtiyaç duyduğu alanlarda kaliteli eğitim alabilmesi mühim bir unsurdur.¹⁰

Sonuç itibariyle çağımız hızla değişmekte, kurumlardan beklenen hizmet anlayışında birtakım yenilikler önem arz etmektedir. Bu durum en başta hizmet veren personeli

---

⁹ Din Hizmetleri Sunan Personelin (İmam-Hatipler, Vaizler, Kur'an Kursu Öğreticileri, Din Hizmetleri Uzmanları, Müftüler) Genel Hizmet İçi Eğitim Programı <https://egitimhizmetleri.diyenet.gov.tr/Documents/Genel%20Hizmet%20%C4%B0%C3%A7i%20Egitim%20Program%C4%B1%20-%202004.pdf>

¹⁰Ahmet Emin Seyhan, "Din Hizmetlerinde Verimlilik ve Kalite Açısından Hizmet İçi Eğitimin Rolü ve Önemi" *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 0/14 (2011), 231-248.

etkilemekte, toplumun beklentisine, ihtiyaç düzeyine, soru ve sorunlarına cevap üretebilmek farklı yeterliklere sahip olmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda mesleki, insani ve manevi yönden gelişime katkı sağlayacak eğitim imkânları faydalı görülmektedir. Cami içinde veya dışında geniş bir alana hitap eden din hizmetlerinde personelin çeşitli hizmet içi eğitimlerle çağın idrakini yakalaması, geleneksel yöntemlerin yanında modern ve post modern zamanın bilgi ve teknolojisiyle donanması ihtiyaç haline gelmiştir. Din hizmetlerinde yozlaşma ve dogma tehlikesinden kurtulmak, ileriye doğru adım atmak için uzman eğitimciler ve kaliteli içeriklerle sunulan hizmet içi eğitimler oldukça gereklidir.

Bu bağlamda Diyanet İşler Başkanlığı, müftü ve vaizlerin mesleki açıdan daha iyi yetişmelerini sağlamak, verimliliklerini artırmak, dini konularda toplumun ihtiyacına cevap verebilecek personel yetiştirmek amacıyla Haseki Eğitim Merkezi ismiyle ilk defa 20 Ocak 1976 tarihinde İstanbul'da Dini Yüksek İhtisas Merkezi açmıştır. Böylece temel eğitimini İlahiyat/İslami İlimler Fakültelerinde alan personelini özellikle İslam ilimleri alanında daha iyi bir seviyeye getirmeyi planlayarak din hizmetleri alanındaki hedeflediği dönüşümü daha rahat sağlamayı amaçlamıştır.¹¹

Dini Yüksek İhtisas Merkezlerine, Diyanet İşleri Başkanlığında görevli olan İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi mezunu personeller arasından yazılı-sözlü sınav sonucunda başarılı olanlar kursiyer olarak seçilmektedir. Öğrenim süresi otuz ay olan bu kursların ilk dokuz aylık dönemi hazırlık, geriye kalan yirmi bir aylık dönemi ise ihtisas dönemi olarak değerlendirilmektedir. Hazırlık döneminde, Arapça dersleri Nahiv, Sarf, edebi metinlerin tercümesi okutulmaktadır. Ayrıca bu dönemde Kur'an-ı Kerim ve Meal dersleri de verilmektedir. İhtisas döneminde ise Tefsir, Hadis ve Fıkıh dersleri ağırlıklı olarak okutulmaktadır.¹² Bununla birlikte Kelam ve Belagat gibi dersler de okutulmaktadır. İhtisas kursunu başarıyla bitirenler öncelikle vaiz olarak

---

¹¹ Ali Özek, "İmam-Hatip Liseleri ve Ehliyetli Din İşleri Görevlisi Yetiştirme İşleri", *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri* (8-10 Nisan 1988), (Ankara: 1991), 213-214.

¹² Halil İbrahim Yeniay, *Dini-Sosyal Bir Kurum Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı İhtisas Eğitim Merkezleri Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması (Kayseri Eğitim Merkez Örneği)* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 34.

atanmakta, daha sonra müftü olma şartlarını haiz olanlar sınav yoluyla İlçe Müftüsü olarak atanabilmektedirler.

1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu araştırmada “Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Eğitim Süreçlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi (Marmara Bölgesi Örneği)” ile ilgili öğrencilerin görüşleri değerlendirilmiştir. Buna göre araştırmanın problem cümlesi şudur: Öğrencilerin Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin (Marmara Bölgesi Örneği) eğitim süreci hakkında görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Bu temel problem cümlesine bağlı olarak öğrencilerin Marmara bölgesinde bulunan Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin eğitim süreci açısından değerlendirmelerini belirleyebilmek için aşağıda verilen alt problemlere cevaplar aranmıştır.

- Öğrencilerin ihtisas eğitimi almadaki amaç ve hedefleri nelerdir?
- Öğrencilerin öğretim müfredatı hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin ihtisas kursunda gördükleri derslerin kazanım düzeyleri hangi seviyededir?
- Öğrencilerin ihtisas merkezlerindeki ölçme ve değerlendirme süreci hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin derslerin kazanım düzeylerinin yaş, eğitim durumu ve görev süresine göre anlamlı farklılıklar var mıdır?

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

- Öğrenciler ihtisas merkezlerine görevde yükselmek için gelmektedir.
- Öğrenciler, ihtisas merkezlerinin öğretim müfredatını yeterli görmektedir.
- Öğrencilerin ihtisas kursunda gördükleri derslerin kazanım düzeyleri yeterlidir.
- Öğrencilerin İhtisas merkezlerindeki ölçme ve değerlendirme sürecini objektif bulmaktadır.
- Öğrencilerin derslerin kazanım düzeylerinin yaş, eğitim durumu ve görev süresine göre anlamlı farklılıklar vardır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmanın amacı Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki ğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemleri tespit etmek ve bunlara çözüm nerileri sunarak bu alanda eğitim veren kurumların eğitim sistematiki içerisinde kaliteyi arttırmaya yönelik katkı vermektir.

1.5. Araştırmanın nemi

Din hizmeti veren Diyanet İşleri Başkanlığı personelinin Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde verilen eğitimlerden başarılı olarak mezun olanlar müftü ve vaiz olarak atandıkları yerlerde din konusunda toplumu aydınlattığı için bu araştırma önem kazanmaktadır. Bu eğitimi alan öğrencilerin, eğitim aldıkları kurslarda karşılaştıkları problemleri tespit etmek, eğitimin niteliğinin artmasına katkı sağlayacaktır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma 2020-2021 eğitim ğretim yılında Marmara Bölgesinde bulunan İstanbul/Pendik ve Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde eğitim gören 1. ve 2. sınıf öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır. Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezinde 15, İstanbul/Pendik Dini Yüksek İhtisas Merkezinde 12 yabancı ğrenci araştırmamızın dışında tutulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

HİZMET İÇİ EĞİTİM KAVRAMI

2.1. Hizmet İçi Eğitim

Hizmet içi eğitim hakkında muhtelif tanımlar yapılmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Hizmet içi eğitim, iş alanındaki çalışanların bedensel ve zihinsel gelişmesini sağlayarak çalışma alanındaki insanlardan daha verimli bir şekilde faydalanılma eğitimidir.¹³ Çalışan bireyin, işe giriş işlemlerinden sonra işten ayrılıncaya kadar geçen sürede, yaptığı işin gerektirdiği performansı elde etmek için gerekli olan bilgi, yetenek ve eylemlerin sistematik bir şekilde öğretilme aşamasıdır.¹⁴ Belli bir maaş ya da ücret karşılığı çalışanların mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeleri için çalıştıkları süre zarfında verilen eğitimidir.¹⁵ Her kademedeki çalışanın, kendi gönenci ve emek verdiği kurumun gelişmesine katkıda bulunacak bilgi ve becerilerin sistematik bir şekilde geliştirilmesidir.¹⁶ Herhangi bir kurumda çalışan bireylerin, bulunduğu konumun gerektirdiği vasıfları kazandırmak amacıyla gerekli bilgi, beceri ve uygulamaların verildiği eğitimidir.¹⁷ Özel ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan işyerlerinde, iş

---

¹³ Ferhat Şenatarlar, *Personel Yönetimi ve Beşerî İlişkiler* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kitabevi, 1978), 168-171.

¹⁴ Halil Can vd., *Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998), 136.

¹⁵ Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK), “Hizmet İçi Eğitim” (Erişim 25.05.2020).

¹⁶ Mehmet Sağlam, *Organizasyonlarda Alt-Kademe Yöneticilerinin Hizmet İçi Eğitimi*, (Ongun Matbaası, 1988), 6.

¹⁷ Hakan Yılmaz vd., “Hizmet İçi Eğitime Farklı Bir Yaklaşım: E-Hizmet İçi Eğitim”, *Muğla Üniversitesi XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* 10/-12/2 (2010), 2.

akinde belirlenen belirli bir ücret karşılığında çalışan kişilerin görevleri ile alakalı bilgi, beceri ve davranışları kazanmalarını sağlamak amacıyla yapılan eğitimidir.¹⁸

2.1.2. Hizmet İçi Eğitimin Amaçları

Amaç, ulaşılmak istenen nihai hedef olarak tanımlanabilir. Eğitim sürecindeki amaç ise çalışan kişilerin istenmeyen davranışlarının değiştirilmek istenmesidir. Yapılmak istenen eğitim programının amaçlarının belli olması, daha sonraki programları etkileyeceğinden yapılacak programın başlangıç ve bitişi önem taşımaktadır. Amaç belirlenmeden, ulaşılmak istenen hedef; elde edilmesi arzu edilen sonuç belli olmadan yapılan eğitim ve çalışmalardan bir verim olarak değerlendirme yapılması olanaksızdır.¹⁹

Hizmet içi eğitimin çeşitli amaçları bulunmaktadır. Bu amaçları personel, teşkilat ve genel olarak sıralayabiliriz.

Personel açısından hizmet içi eğitimin amacını üç başlık altında toplayabiliriz. Bunlar:

1. Personele işini daha iyi yapabilme yeteneği kazandırmak,
2. Personeli daha üst görevlere yükselmeye hazırlamak,
3. Personelin yaptığı iş karşısında olumsuz görülen davranışlarını olumlu yönde değiştirmeye çalışmaktır.²⁰

Teşkilat açısından hizmet içi eğitimin amacı; kurumda bulunan personeli işlerini iyi yapmaları için hazırlamak, personelin etkili bir çalışma için gerekli olan yetenek, bilgi ve becerilerini geliştirmektir.²¹

Hizmet içi eğitimin genel amaçları şöyle sıralanabilir:

- Personelin ihtiyacı olan bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması,

---

¹⁸ Haydar Taymaz, *Hizmet İçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1981), 4.

¹⁹ Taymaz, *Hizmet İçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, 5.

²⁰ Yurdanur Athloğlu vd., “Hizmet İçi Eğitim”, *Gazi Üniversitesi End. San. Eğt. Fak. Dergisi* 6 (1993), 35-36.

²¹ Songül Altınışık, “Hizmet İçi Eğitimin İşlevlerine İlişkin Görüş ve Tutumlar”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (2016), 13.

- Personelin göreviyle alakalı yeteneklerinin belirlenmesi ve istenilen yönde geliştirilmesi,
- Personelin moralinin istenilen seviyeye çıkartılması ve iş sürecinde isteklendirilmesi,
- Personelin güven duygusunun geliştirilmesi ve görev alanında yükselme olanağının sağlanması,
- Personelin işe devamsızlık, iş arkadaşları arasında uyuşmazlık ve disiplin olaylarının azaltılması,
- Personelin özlük haklarını edinmesinde ve görevine ilişkin duygu ve düşüncelerin geliştirilmesi,
- Personelin yetki ve sorumlulukların bilincinde olmasının geliştirilmesi,
- Personelin kurum yararına bilimsel inceleme ve araştırma yapma isteğinin geliştirilmesi,
- Personele kurumda karşılaşılan anlaşmazlık ve güvensizliğin giderilmesini sağlayacak yeterliklerin kazandırılması,
- Kurumun her kademesinde görev alabilecek nicelik ve nitelikte personel bulundurulması,
- Kurumda etkili iletişim, iş arkadaşlarıyla arasındaki insani ilişkiler, iş birliği ve koordinasyonun sağlanması,
- Personelin yeniliklere ve gelişmelere uyum sağlanması, iş prosedürlerinin geliştirilmesi,
- Üretilen ürün ve hizmetin nicelik, nitelik ve verimliliğinin artırılması,
- İş kusur ve kazalarının azaltılması, iş güvenliğinin sağlanması,
- Kurumda kontrol ve denetim yükünün azaltılması,
- Kurumun bulunduğu iş sahasında saygınlığının artırılması²² dır.

2.1.3. Hizmet İçi Eğitimin Faydaları

Bir kurumda işe başlamadan önce alınan eğitimler bilgi odaklıdır. Hizmet içi eğitim ise göreve yatkınlık, işverenle çalışabilme ve üstlendiği görevin özellikleri ile ilgili bilgi ve yetenekleri öğrenmedir. Hizmet içi eğitim sonrası personel daha az hata yapar. Personelin daha az hata yapması ve daha moralli çalışmaya gayret etmesi iş yerindeki

---

²² Taymaz, *Hizmet İçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, 6-7.

verimliliğin artmasına vesile olur. Bu nedenle; işveren rahatlar, personelin kendine güveni artar ve verilen görevi yapabilmenin heyecanını kendinde hisseder.

Hizmet içi eğitimin sağladığı faydaları kurumsal ve bireysel olmak üzere iki boyutta incelemek mümkündür.

Hizmet içi eğitimin sağladığı kurumsal faydalar şöyle sıralanmaktadır:

- Üretilen ürün ve hizmetin kalitesi artar,
- Üretimde verimlilik artışı sağlanır,
- Hatalı üretim ve buna bağlı olarak zarar azalır,
- Kurumun kendisini yenilemesi ve geliştirmesi kolaylaşır,
- İş uygulamalarının geliştirilmesi kolaylaşır,
- Yenilik ve gelişimlere kolaylıkla uyum sağlanır,
- İş güvenliği sağlanır ve iş kazaları azalır,
- Kurumun saygınlığı hizmet ettiği toplumda artar,
- Kurumda iletişim ve personel ilişkileri sağlamlaşır,
- Üst kademe veya alanlara personel hazırlanır,
- Personel arası anlaşmazlıklar ve uyuşmazlıklar azalır,
- Personelin işinden ve kurum odaklı şikayetlerinden azalma olur,
- Personel devamlılığı ve hareketliliğinde azalma olur,
- Kontrol ve gözetim işlem ve yükü hafifler.²³

Hizmet içi eğitimin sağladığı bireysel faydalar ise şöyle sıralanmaktadır:

- Bireyin işinde güven duygusu artar ve gelişir,
- Bireyin morali yükselir ve huzurlu çalışma ortamı sağlanır,
- Kurum içerisinde personelin görevde yükselme olasılığı artar,
- Bireyin çalıştığı kurum içerisinde memnuniyetsizliği azalır,
- Personelin çalıştığı kurumda iş arkadaşları arasındaki iletişim kolaylaşır,
- Personelin diğer işlerde de çalışma yeteneği ve yeterliği kazanılır,
- Geleceğe daha güven ve ümitle bakılır,
- Kurum içinde ve dışında saygınlık kazanılır,

---

²³ Taymaz, *Hizmet İçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, 15.

- Öğrenme yoluyla bireysel doyum sağlanır,
- Personelin işinde sınama ve yanılma süresi azalır,
- Personelin iş arkadaşları arasında uyuşmazlıklar azalır,
- Personelin kendi işinde isteği artar,
- Personelin rahat ve güvenilir iş yapma olanağı sağlanır,
- Personelin iş kazası nedenlerini öğrenerek, kendisini bu kazalardan koruma yeteneğini kazanır.²⁴

2.1.4. Hizmet İçi Eğitime Duyulan İhtiyaç

Yaşadığımız zaman diliminde gelişen sosyal, ekonomik ve teknolojik alandaki değişimler, personelin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Hizmet içi eğitim ihtiyacı, bir işte çalışan personel için işin yerine getirilmesinde bilgi, beceri, yetenek ve davranış bakımından duyulan eksiklik ya da gereklilik sonucu önem kazanmıştır. Bu nedenle personeller, çalıştıkları unvandaki işin gerektirdiği gelişmeleri yakalamak için yeni gelişmeleri takip etmek zorundadırlar. Aksi takdirde çağın gerektirdiği gelişmelerin gerisinde kalacaklardır. Bu durum, öğrenme sürecinin çalışma hayatının başından sonuna kadar aktif olduğunu göstermektedir.²⁵

Hizmet içi eğitim öncesinde personelin edindiği eksik bilgi ve uygulamalar, çalışma hayatında bireyi ve çalıştığı kurumu olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzlukların giderilmesi için de hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Hizmet içi eğitime duyulan ihtiyaç, maddeler halinde şöyle sıralanmaktadır:

- Hizmet öncesinde verilen bilgilerin yetersiz oluşu,
- Hizmette değişime ve gelişmelere ayak uydurma zorunluluğu,
- Kimi bilgi ve becerilerin yalnızca hizmet içinde kazanılabilmesi,
- Öğrenme ve kendini geliştirme isteği,
- Hizmet içi eğitimin öğrenmeyi rastlantısal olmaktan kurtarıp sistemli hale getirmesi,²⁶

²⁴ Taymaz, *Hizmet İçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, 15.

²⁵ Can vd., *Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi*, 187.

²⁶ A. Doğan Canman, *Çağdaş Personel Yönetimi*, (Ankara: TODAİE Yayınları, 1995), 85.

- Kurumda çalışan personeller arasında uyumsuzluğun artması,
- Kurum içinde ve dışında teşkilatın kazandığı saygınlığın azalması,
- Kurumda iletişim, iş birliği ve koordinasyonda aksaklıkların meydana gelmesi,
- Kurumda personelin işi benimsememesi ve istekle çalışmanın azalması,
- Kurumda personelin çalışma sürecinde kusur, hata ve iş düzeninin bozulması.²⁷

Yukarıda sıralanan maddelere bakıldığında her kurumun, kendi personelini unvanına göre işine konsantre etmesi, kurumun amaç ve ideallerine göre personelini yetiştirmesi gerekmektedir. Kurumların kendi ihtiyaçları ekseninde hazırlanan ve planlanan eğitimler, kurumun kendi yönetmelik ve yönergelerine uygun olmalıdır. Kurumlar, bünyesinde bulunan personelin iş açısından gerekli olan hatalarını düzeltme, kişiliklerini geliştirme, mesleki yeterliklerini artırma ve personelini ilerleyen zamanlarda daha üst kadrolara hazırlama gibi eğitim programlarını kapsamına almalıdır. Dolayısıyla bu şekilde eğitim programları düzenlendiği takdirde hizmet içi eğitime duyulan ihtiyaç giderilir.

2.2. Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yüksek İhtisas Merkezleri

2.2.1. İhtisas Merkezleri

İhtisas Merkezleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Dini Yüksek İhtisas Merkezleri Daire Başkanlığına bağlı olarak işleyişlerini sürdürürler. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin on tanesinde ihtisas eğitimi verilmektedir. Bunlar; İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi (20.01.1976), Trabzon Dini Yüksek İhtisas Merkezi (13.07.1994), Erzurum Ömer Nasuhi Bilmen Dini Yüksek İhtisas Merkezi (12.11.1996), Rize Müftü Yusuf Karali Dini Yüksek İhtisas Merkezi (19.06.2009), Konya Selçuk Dini Yüksek İhtisas Merkezi (26.08.2011), Kayseri Dini Yüksek İhtisas Merkezi (30.10.2013), İzmir Dini Yüksek İhtisas Merkezi (10.07.2014), Diyarbakır Dini Yüksek İhtisas Merkezi (10.07.2014), Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi (10.06.2015), Ankara Dini Yüksek İhtisas Merkezi (05.04.2017)'dir.

---

²⁷ Taymaz, *Hizmet İçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, 10.

İhtisas Merkezlerinde, dini yüksek öğrenim mezunu olup, Diyanet İşleri Başkanlığının değişik kademelerinde hizmet veren personeller eğitim görür.²⁸ Her yıl açılan yazılı ve sözlü sınavların sonucuna göre başarılı olanların arasından eğitim görececek personeller seçilir. Bu personellere otuz aylık bir eğitim verilir. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde verilen eğitimin ilk dokuz ayı hazırlık eğitimi olarak, kalan yirmi bir ayı ise ihtisas eğitimi olarak verilmektedir.

Hazırlık bölümünde, Kur'an-ı Kerim ve Meali, Sarf, Nahiv, Belağat, Muhâdese, Dini ve Edebi Metinler dersleri okutulmaktadır. Okutulan derslerden üç ayda bir sınav yapılmaktadır. Dokuzuncu ayın sonunda ise tekrar sınav yapılmakta, başarılı olanlar ihtisas bölümüne geçmektedirler.

İhtisas bölümünde ise; Tefsir ve Tefsir Usulü, Hadis ve Hadis Usulü, Güncel Tefsir Problemleri, Güncel Hadis Problemleri, Fıkıh ve Fıkıh Usulü, Ahval-i Şahsiyye, Ferâiz, Fetva Usulü, Güncel Fıkıh Problemleri, Eleştirel Düşünce ve Mantık, Akaid-Kelam-Tasavvuf, Yaşayan Dünya Dinleri, İslam Mezhepleri Tarihi, İslam Düşünce Tarihi²⁹ dersleri okutulmaktadır. Üç ayda bir sınav yapılmakta, başarısız olanlar önceki görev yerlerine gönderilmektedir. Başarılı olanlara ise ihtisas belgesi verilerek münhal olan yerlere Vaiz olarak atamaları yapılmaktadır.

2.2.2. İhtisas Merkezlerinin Açılmasına Neden Olan Sebepler

Bir kurumda hizmet içi eğitimin gerekli olmasının şartlarından biri, o kurumda çalışan personelin hizmet içi eğitime gereksinim duymasıdır. Dolayısıyla hizmet içi eğitimi gerekli hale getiren personelin ihtiyaçlarıdır. Bu yönüyle hizmet öncesi eğitim ile hizmet içi eğitim birbirinden farklıdır. Hizmet öncesi eğitim; genel amaçlara yönelik

---

²⁸ Hüseyin Kayapınar, “Çeyrek Asırlık Eğitim Merkezi Haseki”, *Diyanet Aylık Dergi*, 28 (2002), 141.

²⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), “Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/İhtisas Eğitim Programı” (10 Mayıs2020).

olarak yapılan uzun süreli eğitimidir. Hizmet içi eğitim ise; ihtiyaçlara binaen yapılan kısa süreli eğitimidir.³⁰

Personelin, bulunduğu görevde görevini daha iyi yerine getirebilmesi, göreviyle ilgili eksiklerini giderebilmesi, değişen ve gelişen koşullara uyum sağlayabilmesi ve daha üst düzey görevlere hazırlanabilmesi amacıyla eğitim veren Dini Yüksek İhtisas Merkezleri, hizmet içi eğitim açısından Diyanet İşleri Başkanlığının önemli bir ihtiyacını gidermektedir. Günümüzde, Diyanet İşleri Başkanlığı personeli olmak şartıyla İlahiyat Fakültelerinden mezun olanlar Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde verilen kurslara katılabilmektedirler. Bu kurslar, personelin bulunduğu görevle alakalı yeterlikler ve daha üst düzey görevlere geldiğinde sahip olması gereken yeterliklerin kazandırılması için düzenlenmektedir. Her personelin bu tür eğitimlere katılması zorunlu değildir. Ancak vaiz, müftü ve daha üst görevlere atanmanın ihtisas eğitimini bitirme şartına bağlı olması personelin eğitim seviyesinin ve kalitesinin artmasını sağlamaktadır.³¹

İlk kez 20 Ocak 1976 yılında İstanbul'un Haseki semtinde Haseki Eğitim Merkezi ismiyle ihtisas kursu açılmıştır. Bu kursun açılış amacı; Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde istihdam edilen Müftü ve Vaizlerin mesleki açıdan daha iyi yetişmelerini sağlamak, onları daha üst düzey görevlere hazırlamak ve dini kaynaklara doğrudan doğruya başvurma yeteneğini kazanmalarını sağlamak, böylece dini konularda toplumumuzun ihtiyaçlarını karşılayacak hizmet açısından kaliteli ve verimli personeli hızlıca topluma kazandırmaktır.³²

Haseki Eğitim Merkezi açıldığı dönemde ülkemizde dini eğitim veren kurumlar dört taneye sınırlıydı. Bunlar; İmam-Hatip Liseleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi ve Yüksek İslam Enstitüleridir.

---

³⁰ Hayrullah Köken, İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 16.

³¹ Köken, İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi, 17.

³² Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2016), 228.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1949 yılında eğitim faaliyetine başlamıştır. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin açılmasıyla ilgili yer alan kanun tasarısında şu ifadeler yer verilmiştir. “Din meselelerinin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşüncesinde anlayışlı ve kavrayışlı din adamlarının yetiştirilebilmesi için gerekli şartları sağlamak amacıyla ülkemizde de batıdaki örneklerine benzer bir İlahiyat Fakültesi'nin kurulması”³³ amaçlanmıştır.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi eğitime başladığı zaman öğretim elemanı sayısı ihtiyacı karşılamadığından dolayı bazı dersler Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde verilmiştir. İlahiyat Fakültesinin asgari seviyede kendi öğretim kadrosuna sahip olması için yirmi yıla yakın bir zaman geçtiği bilinmektedir.³⁴

İmam-Hatip Okulları 1951-1972 yılları arasında eğitim faaliyeti göstermiştir. 1973 yılında yapılan bir değişiklikle İmam-Hatip Okulları ismi İmam-Hatip Liseleri olarak değiştirilerek eğitime bu isimle devam etmiştir.

İmam-Hatip Okullarının açıldığı dönemdeki Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin ifadesine göre bu okulların amacı; “Türk milletine hitap edecek kültürlü, ağırbaşlı, alçakgönüllü din görevlilerinin”³⁵ yetiştirilmesidir. İmam-Hatip Okulları bu amaca yönelik Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatına bilgili, birikimli, eğitilmiş vb. personel yetiştirmekteydi. Bununla birlikte kültür derslerinin meslek derslerine göre, ders dağılımında daha çok paya sahip olduğu görülmektedir.

1960'lı yıllarda İmam-Hatip Okullarının okul ve öğrenci sayısı artmaya devam etmiştir. Bu dönemde orta kısım mezunlarından %7'si din görevliliğine yönelmiş,

---

³³ M. Şevki Aydın, “İlahiyat Lisans Programının Amaç Sorunu”, *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, Bildiriler-Müzakereler*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2003), 1/16.

³⁴ Köken, “İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi”, 18.

³⁵ Halis Ayhan, “Türkiye’de Din Eğitimi”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları*, (1999), 149.

kalan kısmı ise lise kısmına devam etmiştir. Dolayısıyla İmam-Hatip orta kısmından mezun olmayıp lise kısmına devam edilmesi Diyanet İşleri Başkanlığının din görevliliği münhal kadrosunun artmasına sebep olmuştur. 1969-1970 yıllarında ise; İmam-Hatip Okulları'nın Lise kısmından mezun olanların %58,5'inin Yüksek İslam Enstitülerine, kalanının ise din görevliliğine yönelmesi Diyanet İşleri Başkanlığındaki münhal kadro dengesini de dengelemiştir.³⁶

Yüksek İslam Enstitüleri 19 Kasım 1959 yılında açılmıştır. Bu okulların yönetmeliğinde görev olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatı bünyesinde istihdam edilecek personelin yetiştirilmesi³⁷ amaçlanmaktadır.

Yüksek İslam Enstitüleri İmam-Hatip Okullarından mezun olanlardan dini yüksek öğrenim görmek isteyenler için açılan bir kurum olmuştur. İmam-Hatip Okulu mezunları, 1949'da açılan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dahil hiçbir yüksek öğretim kurumuna gidemiyordu. Ali Fuat Başgil'in İmam-hatip okullarına duyulan ihtiyaçtan söz etmesinden sonra bu konu üzerinde yoğunlaşma gittikçe önem arz etmiştir.³⁸ Dönemin başbakanı Adnan Menderes'in konuyla bizatihi ilgilenmesiyle İmam-Hatip Okulu mezunlarının bu kuruma girmesi sağlanmıştır.³⁹ Hukuki dayanağı oluştuktan sonra 19 Kasım 1959'da Yüksek İslam Enstitüleri din dersleri öğretmeni yetiştirmek üzere açılmıştır.

Yüksek İslam Enstitülerinin İlahiyat Fakültelerine dönüştürülmesi sürecine kadar okutulan dersleri; Genel Kültür dersleri, Özel Alan (Meslek) dersleri ve Pedagojik Formasyon dersleri olarak üç bölümde toplamak mümkündür. Genel olarak bu bölümlerin içerisinde yer alan dersler de şu şekilde sıralanabilmektedir.

---

³⁶ Yeniay, Dini-Sosyal Bir Kurum Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı İhtisas Eğitim Merkezleri Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması (Kayseri Eğitim Merkezi Örneği) 36.

³⁷ Köken, "İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi", 18.

³⁸ Ali Fuat Başgil, *Din ve Lâiklik* (İstanbul: 1954), 208-209.

³⁹ "Yüksek İslam Enstitüsü, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, ed. Mustafa Öcal (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 44/48.

Genel Kùltür Dersleri kendi içerisinde sekiz başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

1. Tùrke/Kompozisyon,
2. Edebiyat
3. Osmanlıca
4. Tùrk Medeniyet Tarihi
5. Mantık/Felsefe
6. Tùrk İnkılap Tarihi
7. Yabancı Dil
8. Seçmeli Dersler⁴⁰

Özel Alan/Meslek Dersleri de kendi içerisinde on dört başlık altında toplanmıştır. Bu dersler şöyle sıralanmaktadır:

1. Kur'an-ı Kerim
2. Arap Dili ve Edebiyatı
3. Tefsir
4. Hadis
5. Fıkıh
6. Kelam
7. İslam Dini ve Esasları
8. Siyer ve İslam Tarihi
9. İslam Ahlâkı
10. İslam Mezhepleri Tarihi
11. Dinler Tarihi
12. Tasavvuf ve İşad
13. Din Psikolojisi
14. Din Sosyolojisi⁴¹

---

⁴⁰ "Yüksek İslam Enstitüsü", 44/50.

⁴¹ "Yüksek İslam Enstitüsü", 44/50.

Pedagojik Formasyon Dersleri de kendi içerisinde yedi başlık altında toplanmıştır. Bu dersler de şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Eğitime Giriş
2. Eğitim Psikolojisi
  - a) Gelişim Psikolojisi
  - b) Öğrenme Psikolojisi
  - c) Ruh sağlığı
3. Genel Öğretim Metotları
4. Ölçme ve Değerlendirme
5. Eğitim İdareciliği
6. Eğitim Sosyolojisi
7. Araştırma Teknikleri⁴²

Yüksek İslam Enstitülerinin, İlahiyat Fakültelerine dönüştürüldükten sonraki eğitim programları da genel hatlarıyla Yüksek İslam Enstitülerine benzemektedir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; İslam dini inanç ve akidelerini bilen, her kesime hitap edebilecek din görevlileri yetiştirmeyi kendine gaye edinen bu kurumların başarısı çoğu zaman eleştiri konusu olmuştur. Alınan derslerin fazlalığı ve ders saatlerinin azlığı bu kanıyı güçlendirmektedir. Ayrıca öğretim programında bir din görevlisi olacak adaylar için (irşat ve tebliğ metodu, insani ve çevre ilişkileri, vaaz verme metodu vb.) zorunlu ihtiyaç sayılabilecek derslerinin olmayışı da bu kurumların eleştiri almasını güçlendirmektedir.⁴³

Diğer taraftan Arapça ve Arapça ile bağlantılı derslerin, ders saati açısından yeteri seviyede verilememesi, iyi bir Arapça eğitimi yapılmamasına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak da Klasik İslami İlimlere dair, geniş kapsamlı ve derinlemesine

---

⁴² “Yüksek İslam Enstitüsü”, 44/50.

⁴³ Köken, “İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi”, 19.

bir mukayese yapılamaması, bu kurumlardan mezun olan öğrencilerin din görevlisi olduklarında, karşılaştığı problemlerle baş edememe sorununa sebep olmaktadır.⁴⁴

Diyanet İşleri Başkanlığı bu ve buna benzer sorunları en aza indirmek amacıyla hem kendi bünyesinde istihdam ettiği personelin kalite ve verimliliğini istenilen seviyeye çıkartmak hem de daha üst görevlere gelecek personelin niteliklerini arttırmak amacıyla Dini Yüksek İhtisas Merkezleri açma kararı almıştır.

2.2.3. Günümüzde İhtisas Merkezlerine Duyulan İhtiyaç

Din Eğitimi, eğitimin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Din Eğitimi, örgün eğitimde olduğu kadar yaygın eğitimde de önemli bir yere sahiptir. Çünkü dini bilgiye duyulan ihtiyaç yetişkinlik döneminde de önemini artırarak korumaktadır. Dolayısıyla örgün eğitimde olsun yaygın eğitimde olsun görev alacak personelin iyi yetiştirilmesi ülkemizde din eğitimi veren kurumların amaçlarından biridir.

Eğitim veren bir kurumun başarısı; eğitim-öğretim programına ve eğitim verilen kişilere kazandıracak kazanımlara bağlıdır. Bu eksende bir noksanlık, eğitim veren kurumun eğitimde belirlediği hedeflerde sapmaya neden olabilir.

Günümüzde, bir arada yaşadığımız, karşılıklı ilişki içerisinde bulunduğumuz toplumlar değişmekte ve çeşitlenmektedir. Bu değişim ve çeşitlilik, dini açıdan duyulan ihtiyaçlar alanında da kendini göstermektedir. Dolayısıyla din konusunda toplumu bilgilendirmek ve aydınlatmakla görevli olan kişileri yetiştirirken toplumdaki bu değişim ve çeşitliliği de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.⁴⁵

Ahmet Onay tarafından yapılan bir araştırmada, Diyanet İşleri Başkanlığında istihdam edilen İlahiyat Fakültesi mezunları, cami içerisindeki din hizmetlerinde kendilerini yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma yapılan personellerin namaz, ezan,

---

⁴⁴ Köken, “İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi”, 19.

⁴⁵ Nevzat Aşıkoğlu, “Din Görevlisi Yetiştirme Sorununa Öğretim Programları açısından yeni bir yaklaşım”, *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, (Kayseri: Kayseri İlahiyat Bilimleri Vakfı Yayınları,2002), 91.

hutbe, vaaz, cami dersleri, yaz Kur'an kursları vb. hizmetlerin yerine getirilmesinde kendilerini yeterli görmeleri dikkat çekicidir.⁴⁶

Bununla birlikte yapılan araştırmada, din görevlilerinin cami dışında yürütülen yardım ve hizmetlerde aynı seviyede kendilerini yeterli görmedikleri tespit edilmiştir. Hatta bu hizmetleri ifa ederken farklı sürprizlerle karşılaştıkları, bir daha böyle Őeylerle karşılaşmamak için bu tür hizmetlerden geri durmak isteyenlerin sayısının azımsanmayacak kadar fazla olduğu grlmştir. Bu bulgular da bize İlahiyat Fakültelerinde teorik ve pratik derslerin ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir.⁴⁷

İlahiyat fakültesi mezunlarının cami eksenli din hizmetlerinde karşılaştıkları sorunları üç başlık halinde toplamak mümkündür. Bunlar:

- a) Dini ve ahlaki içerikli soruları cevaplandırma.
- b) nemli günlerde yapılan programlara din görevlisi olarak katılma.
- c) Psikolojik açıdan sıkıntılı olan kişilere dini açıdan yardım etme.⁴⁸

Yapılan bu araştırma, İlahiyat Fakültesi mezunlarının din hizmeti verilecek görevlerde istihdam edildiklerinde hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde istihdam edilen personelin üst düzey görevlere gelme aşamasında hizmet içi eğitimin bir bölümünü oluşturan Dini Yüksek İhtisas Merkezlerine, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ihtiyaç duyulduğunu ifade etmek mümkündür.

---

⁴⁶ Ahmet Onay, "İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Cami Eksenli Din Hizmetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Alandaki Formasyon İhtiyaçları", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, Bildiriler-Müzakereler*, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2003), 1/16.

⁴⁷ Onay, "İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Cami Eksenli Din Hizmetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Alandaki Formasyon İhtiyaçları", 16.

⁴⁸ Onay, "İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Cami Eksenli Din Hizmetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Alandaki Formasyon İhtiyaçları", 16.

2.2.4. İhtisas Merkezlerinin Amacı

Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin açılmasında bazı amaçlar hedeflenmiştir. İhtisas Merkezlerinin amacı; Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde istihdam edilen personelin mesleki açıdan daha verimli olmasını sağlamak, personelin üst görevlere hazırlanmasını sağlamak ve başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere fıkıh, hadis tefsir gibi dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini elde etmelerini sağlamak ve böylece dini konularda toplumumuzun ihtiyacına cevap verebilecek uzman personelleri yetiştirmektir.⁴⁹

2018 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Program Geliştirme Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan İhtisas Eğitim Programında ihtisas merkezlerinin hedeflediği amaçlardan bahsedilmektedir. Buna göre ihtisas merkezlerinin hedeflediği amaçları şöyle sıralamak mümkündür.

- Klasik ve modern Arapça metinleri okuyabilen, anlayabilen ve yorumlayabilen,
- Dinlediğini anlayacak, anladığını ifade edecek düzeyde sözlü/yazılı Arapça bilgi ve becerisine sahip,
- Arapçayı konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanan,
- Başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere, İslam bilimleri ile ilgili temel kaynakları ve güncel çalışmaları kullanabilme becerisine sahip,
- Ulusal ve uluslararası geçerliliği olan Arapça dil sınavlarının gerektirdiği donanıma sahip,
- Arap dilini kendi terimleri ve özgün yöntemleri ile kavrayan bireyler hâline getirmeyi⁵⁰ amaçlamaktadır.

---

⁴⁹ Durak Pusmaz, "Hizmet İçi Eğitim Merkezleri İçerisinde Haseki Eğitim Merkezinin Yeri", *Diyanet Aylık Dergi* 41 (1994), 33.

⁵⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/İhtisas Eğitim Programı" (10 Mayıs 2020).

2.3. İstanbul-Pendik/Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezleri

2.3.1. Tarihçesi

İstanbul Dini Yüksek İhtisas Merkezi; Diyanet İşleri Başkanlığının, 5 Eylül 1975 gün ve 1842 sayılı; 17 Ekim 1975 gün ve 4666 sayılı onayıyla Haseki Eğitim Merkezi İhtisas Bölümü⁵¹ adıyla 20 Ocak 1976 yılında İstanbul-Fatih ilçesinde açılmıştır.⁵²

Haseki Eğitim Merkezi, 2002 yılında Pendik'te bulunan Pendik Kız İmam Hatip Lisesi binasına taşınarak Pendik Eğitim Merkezi adını almıştır. 10 Eylül 2003 tarihinde alınan onayla “HASEKİ” ismi yeniden alınarak, İstanbul Pendik Haseki Eğitim Merkezi olarak değiştirilmiştir. 3 Mayıs 2010 tarihinde tekrar onay alınarak eğitim merkezinin ismi Haseki Eğitim Merkezi Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Son olarak ise Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim kurulu kararı gereği 26 Ağustos 2011 tarihli ve 727 sayılı oluruyla Haseki Eğitim Merkezinin ismi Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.⁵³

İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi, ilk eğitimine 20 Haziran 1976 tarihinde başlamıştır. İhtisas 1. Döneminde 49 personel eğitim görerek mezun olmuştur. 29 Nisan 2019 tarihi itibarıyla İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezinden toplamda 996 personel eğitim görerek mezun olmuştur.⁵⁴

Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi, 10 Haziran 2015 tarihinde açılmıştır. İlk dönem İhtisas eğitimine ise 19 Eylül 2016 tarihinde başlamıştır. 19 Mart 2020 tarihi itibarıyla

---

⁵¹ Ahmet Vefa Temel, “Haseki Dini Yüksek İhtisas Eğitim Merkezi ile Medreselerin Modern ve Klasik Arapça Öğretim Müfredatı Açısından Değerlendirilmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/3 (2014), 2.

⁵² Pasmaz, “Hizmet İçi Eğitim Merkezleri İçerisinde Haseki Eğitim Merkezinin Yeri”, 33.

⁵³ Temel, “Haseki Dini Yüksek İhtisas Eğitim Merkezi”, 2.

⁵⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), “İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürlüğü/İstanbul İhtisas Bölümü Mezunları” (Erişim 10 Mayıs 2020).

Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezinden toplamda 59 personel eğitim göyerek mezun olmuştur.⁵⁵

2.3.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Yapısal Birim ve Görevleri

Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde istihdam edilen İhtisas Merkezi Müdürü, İhtisas Merkezi Eğitim Görevlileri, Eğitim Uzmanları ve diğer personelin görevleri ve temel yeterlikleri hakkında bilgi verilmiştir.

2.3.3. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde İstihdam Edilen Personel ve Görevleri

Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilatı iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar Merkez ve Taşra Teşkilatıdır. Taşra teşkilatı da kendi içerisinde dört bölümden oluşmaktadır. Taşra Teşkilatı; İl, İlçe Müftülükleri, Dini Yüksek İhtisas Merkezleri ve Eğitim Merkezlerinden oluşmaktadır. Taşra teşkilatından olan Dini Yüksek İhtisas Merkezi'nin başında ise İhtisas Merkezi Müdürü bulunmaktadır. Eş değer kadro açısından İl Müftülükleri ile denk durumda olan İhtisas Merkezi Müdürlükleri, İl Müftülüğünden bağımsız, kendi içinde bir yapılanmaya sahiptir.

Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürlüğünde idari kadro olarak, Müdür, Eğitim Görevlisi, Eğitim Uzmanı, Şef, Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni, Hizmetli, Aşçı, Şoför, Tekniker ve Bekçi'den oluşmaktadır.

2.3.3.1. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürünün Görevleri

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 214 ve 216. Maddelerine dayanılarak hazırlanmış olan Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliğinin⁵⁶ 11. Maddesine göre Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürünün görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- “Yönetim, eğitim-öğretim ve disiplin işlerinin mevzuata, plân ve programlara göre yürütülmesini sağlamak,
- Personel arasında iş bölümü yapmak ve çalışmalarını takip etmek,

---

⁵⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), “Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi/Kocaeli İhtisas Mezunları” (Erişim 10 Mayıs 2020).

⁵⁶ 11/09/2012 tarihli ve 93 sayılı Bakan onayı ile yürürlüğe girmiştir.

- Hizmet içi eğitimin etkin ve verimli olması için gerekli tedbirleri almak,
- Eğitim görevlisi, diğer personel ve yürütülen hizmetlerle ilgili Başkanlığa tekliflerde bulunmak,
- Hizmet içi eğitimle ilgili başarı değerlendirmesi yapmak,
- Ödenek ihtiyaçları hakkında Genel Müdürlüğe öneride bulunmak ve ayrılan ödeneğin mevzuata uygun olarak kullanılmasını sağlamak,
- Hizmet içi eğitimin başında ve sonunda hazırlanan raporları hemen, yılsonu raporunu ise aralık ayı sonuna kadar Genel Müdürlüğe göndermek,
- Başkanlıkça verilecek diğer görevleri yapmak”.⁵⁷

2.3.3.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Görevleri

Dini Yüksek İhtisas Merkezindeki Eğitim Görevlilerinin görevleri şunlardır:

- “Kendilerine verilen ders görevini programda belirtilen esaslara göre planlamak,
- Yaptıkları planla ilgili belge bulunmaması halinde, eğitim notlarını hazırlayıp programın başlamasından en az beş gün önce müdürlüğe vermek,
- Programda belirlenen konuları öğretmek ve konuların personel tarafından dikkatle izlenmesini sağlayacak tedbirleri almak,
- Eğitim konularını işlerken modern eğitim, yöntem ve tekniklerini uygulamak,
- Eğitim süresi içinde sözlü veya yazılı sınav yapmak ve değerlendirmek,
- Eğitim süresince program yöneticisi ile iş birliği yaparak, eğitim faaliyetinin etkinliğini değerlendirmek,
- Zorunlu sebeplerle görevlerine devam edememeleri halinde durumu derhal program yöneticisine bildirmek,
- Eğitim Görevlileri hizmet içi eğitim süresince yıllık izin kullanamazlar”.⁵⁸

---

⁵⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği (DİBHİEY), Diyanet İşleri Başkanlığı (2012), md. 11.

⁵⁸ DİBHİEY, md. 17.

2.3.4. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Yeterlikleri

Diyanet İşleri Başkanlığı kendi teşkilatı içerisinde bulunan personelin görevlerini daha verimli yapabilmesi için birtakım yeterlikler veya nitelikler belirleme ihtiyacı duymuştur. Bu vesileyle Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Program Geliştirme Daire Başkanlığı tarafından⁵⁹ belirlenen yeterlikler şunlardır:

2.3.4.1. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Temel Yeterlikleri

Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Temel Yeterlikleri şunlardır:

- “Kur’an-ı Kerim’i usulüne uygun okur,
- Kur’an-ı Kerim’den belli ayet ve sureleri ezbere okur,
- Tecvid kurallarını örneklerle açıklar,
- Temel İslam ilimlerinin tarihsel gelişim sürecini değerlendirir,
- Temel İslami kavramları açıklar,
- İslam bilimleriyle ilgili temel kaynakları kullanır,
- İslam düşünce ekollerini temel özellikleriyle açıklar,
- İslam düşüncesindeki belli başlı yorum farklılıklarının temel özelliklerini karşılaştırır,
- Fıkhi hükümleri delilleriyle açıklar,
- İman-ibadet-ahlak ilişkisini açıklar,
- Anlam-bağlam bütünlüğü içinde ayet ve hadisleri yorumlar,
- Kur’an-ı Kerim tarihini açıklar,
- Din-akıl-bilim ilişkisini açıklar,
- Yaşayan dünya dinlerinin temel özelliklerini açıklar,
- Arapça klasik metinleri çözümler,
- İslâm’ın inanç, ibadet ve ahlak esaslarını delilleriyle açıklar,
- Fıkıh ilminin temel amaç ve ilkelerini açıklar,
- Arap dilinin belagat ve fesahat özelliklerinden yararlanır,
- Kur’an meali yapabilme bilgi ve becerisine sahiptir,

---

⁵⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterliklerinin uygulanması, Başkanlık Makamının 20.05.2014 tarihli ve 462 sayılı onayı ile uygun görülmüştür.

- Dini ilimlerdeki yeni yönelimleri açıklar,
- Dini metinlerdeki olgu ve yorumları ayırt eder,
- Dini metinlerin tahlil ve tenkidine ilişkin yaklaşımları açıklar,
- Görevinin gerektirdiği düzeyde yabancı bir dili kullanır,
- Dini problemlerde akıl yürütme ve tartışmanın kural ve ilkelerinden yararlanır,
- Dini metinleri anlama ve yorumlamada tarihi ve güncel yaklaşımları değerlendirir,
- Fetva verme yöntem ve ilkelerini bilir,
- Din İşleri Yüksek Kurulu'nun karar, mütalaa ve fetvalarını bilir,
- Analitik ve eleştirel düşünme becerisine sahiptir,
- Temel İslam bilimlerinden hareketle güncel problemleri yorumlar”.⁶⁰

2.3.4.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Özel Yeterlikleri

Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Görevlilerinin Özel Yeterlikleri şunlardır:

- “Bireyin gelişim basamaklarını (zihinsel, duyuşsal, kültürel, dini ve ahlakî vb.) açıklar.
- Kişisel ve mesleki gelişimine katkıda bulunacak bilimsel ve kültürel yayın ve etkinlikleri takip eder.
- Kursiyerin bireysel ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri ile öğrenme özelliklerini belirler.
- Kursiyerlerin güçlü ve zayıf yanlarını fark etmesini ve kendini geliştirmesini sağlayacak ortamlar oluşturur.
- Kursiyerlerin sorunlarının çözümü için ilgili kişi ve uzmanlarla iş birliği yapar.
- Kursiyerlere mesleki rehberlik yapar.
- Yaygın din eğitim ve öğretimi etkinliklerini planlar.
- Başkanlığın öğretim programlarını (amaçları, süresi, niteliği vb. açılarından) açıklar.
- Öğretim materyalleri geliştirir.

⁶⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), “Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/Eğitim Görevlisi

Yeterlikleri” (Erişim 5 Mayıs 2020).

- Amaçları doğrultusunda öğrenme-öğretme ortamlarını düzenler.
- Öğrenme-öğretme sürecini değerlendirir.
- Öğrenme-öğretme sürecinde bireysel farklılıkları dikkate alır.
- Temel İslam bilimlerinin öğretimine yönelik özel öğretim ilke, yöntem ve tekniklerini uygular. Kur'an öğretimi yöntem ve tekniklerini uygular.
- Yaygın din eğitimi ile ilgili kavram, ilke, kuram ve kaynakları yorumlar.
- Bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerini alanına uygular.
- Hitabet çeşitlerini ve farklılıklarını açıklar.
- Cami içi ve cami dışı dini hitabetin özelliklerini açıklar.
- Hutbe ve vaaz hazırlama, sunma ve değerlendirme tekniklerini uygular.
- İletişim ve dini danışmanlığın temel ilkelerini açıklar.
- Mesleği ile ilgili projeler üretir.
- Eğitim süreçlerinde yerel ve bölgesel dinamiklerin farkında olur".⁶¹

2.3.5. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Görevleri

Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının görevleri şunlardır:

- "Eğitimle ilgili konularda bilimsel inceleme ve araştırma yapmak, sonuçlarını bir rapor halinde Din Eğitimi Dairesi Başkanlığına sunmak,
- Eğitim plân ve programlarını, bütçe ve istatistiklerini hazırlamak,
- Eğitim metotları, tipleri, teknikleri, genel ve özel nitelikli eğitim ihtiyaçları ve alanları ile ilgili raporlar hazırlamak,
- Eğitim programlarının hazırlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi konularında gerektiğinde ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak,
- Eğitim görevlisi olarak görevlendirildiği takdirde bu görevi yerine getirmek,
- Başkanlıkça kendisine verilen diğer görevleri yapmak".⁶²

---

⁶¹ DİB, "Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/Eğitim Görevlisi Yeterlikleri".

⁶² DİBHİEY, Md. 15.

2.3.5.1. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Yeterlikleri

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde bulunan Eğitim Uzmanlarının Yeterlikleri temel ve özel yeterlik olmak üzere iki bölümde oluşturularak şu şekilde sıralanmıştır:

2.3.5.2. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Temel Yeterlikleri

Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Temel Yeterlikleri şunlardır:

- “Kur’an-ı Kerim’i yüzünden okur,
- Kur’an-ı Kerim’den Duha’dan Nas’a kadar olan surelerle birlikte Bakara 1-5, 255, 285-286, Haşr Suresi 20-24. ayetleri ezbere okur,
- Kur’an’ın ana konularını açıklar,
- İman, ibadet ve ahlak ile ilgili temel kavram ilke ve esasları açıklar,
- Hz. Peygamberin hayatını genel hatlarıyla açıklar,
- Yaşayan dünya dinlerini ana hatlarıyla açıklar,
- Güncel dini akım ve yorumları tanır,
- Bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerini açıklar,
- Eğitim ile ilgili kaynakları kullanır,
- Analitik ve eleştirel düşünme becerisine sahiptir”.⁶³

2.3.5.3. Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanı Özel Yeterlikleri

Dini Yüksek İhtisas Merkezi Eğitim Uzmanlarının Özel Yeterlikleri şunlardır:

- “İletişim ve sorun çözme becerisine sahiptir,
- Başkanlık personelinin eğitim ihtiyaçlarının tespitine yönelik araştırma raporları hazırlar,
- Başkanlığın yürüttüğü eğitim-öğretim programlarına yönelik rapor hazırlar,
- Kursların ve eğitim programlarının planlanması, uygulanması ve geliştirilmesi çalışmalarına katkıda bulunur,
- İhtiyaç halinde alanıyla ilgili ders, seminer, konferans vb. faaliyetleri gerçekleştirir,
- Din eğitimine ilişkin materyal geliştirme çalışmaları yapar,

---

⁶³ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), “Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Eğitim Uzmanı Yeterlikleri” (Erişim 5 Mayıs 2020).

- Hizmet içi eğitime yönelik raporlar hazırlar,
- Tarihi süreç içerisinde ortaya çıkan belli başlı eğitim anlayış ve uygulamalarını bilir,
- Mesleği ile ilgili yeni projeler üretir,
- Bireylerin gelişim özelliklerini açıklar”.⁶⁴

2.3.6. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki Diğer Personel ve Görevleri

Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki İhtisas Müdürü, Eğitim Görevlisi ve Eğitim Uzmanı dışındaki personel, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesindeki görevleri ve bağlı bulunduğu amirler tarafından verilen görevleri yaparlar.⁶⁵

2.4. İlgili Çalışmalar

Bu bölümde Dini Yüksek İhtisas Merkezleri ile ilgili yapılan araştırmalara değinilmiştir.

Dini Yüksek İhtisas Merkezleri ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; ilk olarak Vehbi Akşit tarafından yapılan “*İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi*” isimli çalışma göze çarpmaktadır. Vehbi Akşit bu araştırmasının bir alan araştırması olduğunu ifade etmektedir. Araştırmanın temel gayesinin İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezi öğretici, kursiyer ve mezunlarının program uygulamaları hakkındaki görüşlerini alarak, karşılaşılan problemleri ortaya çıkarmak olduğunu belirtmektedir. Araştırmacı sonucunda elde edilen bulgular neticesinde kursiyerlerin başarılarının değerlendirilmesinde genel olarak sadece ders içi davranışlar ve derse ilgi seçeneğinde yığılmalar olduğunu, üç aylık zaman diliminde yapılan sınavların kursun amacına yönelik uygun bir değerlendirme olduğunu, sözlü ve bütünleme sınavlarının da yapılmasının daha faydalı olabileceğini belirtmişlerdir. Dini Yüksek İhtisas Merkezinin son üç ayında müftülük stajı yapılması konusunda öğretmen ve

⁶⁴ DİB, “Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/Eğitim Uzmanı Yeterlikleri”.

⁶⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesi (DİBGÇY), Diyanet İşleri Başkanlığı, Md. 2.

kursiyerlerin ortak görüşü olduğunu ve kursiyerlerin tayinleri kolaylaştırılarak ihtisas eğitiminin daha cazip hale getirilmesi sonucuna varılmıştır.⁶⁶

İhtisas Kurslarıyla ilgili yapılan ikinci araştırma Şerafettin Poyraz tarafından yapılan “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasıdır.⁶⁷ Bu tez çalışmasında literatür taramasıyla birlikte bazı tespitlere yer verilerek öneriler sunulmuştur. Şerafettin Poyraz tarafından yapılan bu araştırmada, ihtisas kurslarının görev ve hedefleri analizi yapılarak yeniden hazırlanması ve kursiyerlerin bireysel gelişimini artıracak dersler konulması gerektiği tespit edilmiştir. İhtisas kursundan mezun olanların müftü olma ihtimalleri de göz önünde bulundurarak idari derslerin sayılarının artırılması vurgulanmıştır. İhtisas kursundaki kursiyerlerin aldıkları eğitimin yerinde olduğu ancak mezun olanların idari becerilerini geliştirmek için gerekli önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Öğretmen ve kursiyerlerin ekonomik durumlarının iyileştirilmesinin bu kurslara ilgiyi artıracığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.⁶⁸

İhtisas Kurslarıyla ilgili yapılan üçüncü araştırma ise; Mustafa Kara tarafından yapılan “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasıdır.⁶⁹ Mustafa Kara, hazırladığı çalışmada ihtisas kurslarını giriş aşamasından kurs bitimine kadar yekpare bir şekilde, din eğitimini de içine alarak değerlendirdiğini belirtmektedir.

Mustafa Kara tarafından yapılan araştırmada öncelikle ihtisas kurslarına duyulan ihtiyaç ele alınarak bu eğitimin ne kadar da gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İhtisas merkezlerinde verilen eğitimin kaliteli olduğu ancak kursiyerlere verilen

---

⁶⁶ Vehbi Akşit, “*İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezlerindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi*” (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 202.

⁶⁷ Şerafettin Poyraz, “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*” (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 10.

⁶⁸ Poyraz, “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*”, 116-120.

⁶⁹ Kara, “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*”, 4.

eğitimde sistemli öğretmeye ve uygulamaya yönelik eksiklikler olduğu ifade edilmiştir.⁷⁰

İhtisas kurslarıyla ilgili yapılan dördüncü araştırma Hayrullah Köken tarafından yapılan “*İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasıdır.⁷¹ Hayrullah Köken, yaptığı bu çalışmada ihtisas kurslarını, program merkezli sistem ve eğitim açısından ele aldığını ve elde edilen verileri din eğitimi kapsamında bütüncül olarak değerlendirdiğini belirtmektedir. Yapılan araştırmanın sonucunda eğitim sürecinde okutulması planlanan derslerin içeriğinin ve konularının uzun, ders saatlerinin ve öğrenim dönemlerinin kısa olduğu hususundaki endişeler dile getirilmiştir. Eğitim sürecinde okutulacak ders kitaplarının seçiminde birden çok seçeneğin bulunması ve konuların fazla olmasıyla öğrenim süresinin yeterli olmayacağı ifade edilmiştir.⁷²

Açık uçlu sorulara verilen cevaplarda; İhtisas kurslarının fiziki şartlarının gözden geçirilmesi, sınıfların ihtiyaca ve amaca yönelik olarak yeniden düzenlenmesi ve kursiyerlere verilen öğrenme materyallerinin zenginleştirilmesi dile getirilmiştir.

İhtisas kurslarıyla ilgili yapılan beşinci araştırma ise Mustafa Asım Coşkun tarafından yapılan “*Geleneksellik ve Modernlik Ekseninde Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*” isimli Doktora Tez çalışmasıdır.⁷³ Mustafa Asım Coşkun bu çalışmada ihtisas kurslarındaki eğitim sürecini ve öğrenim gören kursiyerlerin geleneksellik ve modernlik karşısında kendilerini konumlandıkları durumu, ihtisas kurslarına devam eden kursiyerlerin bu eğitime katılmadan önceki beklentilerini ve

---

⁷⁰ Kara, “*Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitim Açısından Değerlendirilmesi*”, 116-129.

⁷¹ Köken, “*İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*”, 2-3.

⁷² Köken, “*İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*”, 217.

⁷³ Mustafa Asım Coşkun, “*Geleneksellik ve modernlik ekseninde Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*” (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 2-3.

kurstan sonraki kazanımlarını ortaya koymaya çalışmıştır. Mustafa Asım Coşkun bu çalışmasında kursiyerlerin geleneksellikten modernliğe doğru bir eğilim içerisinde olduklarını tespit etmiştir.⁷⁴

---

⁷⁴ Coşkun, “*Geleneksellik ve modernlik ekseninde Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*”, 119-120.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada bir grubun belirli özelliklerini incelemek amacıyla verilerin toplanmasını gerektiren nicel çalışmalardan tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama araştırmalarından betimsel tarama ve ilişkisel tarama modeli⁷⁵ kullanılarak yürütülen araştırmada, ihtisas merkezlerinde eğitim gören öğrencilerin öğretim müfredatına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın belirli bir örneklem ve zaman dilimi ile sınırlı olması ve var olan durumu ortaya koyabilmek amacıyla bu yöntem seçilmiştir. Çalışmada anket formu ile istatistiki bilgiler anket aracılığıyla toplanırken teorik bilgiler için literatür incelemesi yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli bağlamında örneklemin demografik özellikleri (yaş, eğitim durumu ve görev süresi) ile öğretim müfredatına ilişkin görüşleri incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Kocaeli ve İstanbul-Pendik Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde eğitim gören 124 1. ve 2. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Evreni temsil eden örneklem grubu Kocaeli ve İstanbul-Pendik Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde eğitim gören 1. ve 2. sınıf seviyesindeki öğrencilerden, her sınıftan kolay örnekleme yöntemi ile seçilen 97 öğrenciden oluşmaktadır.

Kolay örnekleme yöntemindeki amaç, isteyen herkesin örneklem içerisine ve örnekleme dahil edilmesidir. Denek bulma işlemi belirlenen örneklem hacmine ulaşıncaya kadar devam etmektedir. Bu yöntem gerek zaman gerekse ekonomik açıdan büyük tasarruf sağlamaktadır.⁷⁶

---

⁷⁵ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), 112.

⁷⁶ Ayhan Ural – İbrahim Kılıç, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2011), 43.

3.2.1. Ankete Katılan Kursiyerlerin Demografik Bilgileri

Ankete katılan öğrencilerin demografik bilgilerine ilişkin bulgular Tablo 3.1’ de verilmiştir.

Tablo 3.1: Ankete Katılan Kursiyerlerin Demografik Bilgileri

		n	%
Yaş	22-25	11	11,3
	26-30	34	35,1
	31-35	23	23,7
	36-40	22	22,7
	41 ve yukarısı	6	6,2
	Cevapsız	1	1,0
	Total	97	100,0
Eğitim düzeyi	Lisans	52	53,6
	Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)	36	37,1
	Yüksek Lisansı tamamlamış	5	5,2
	Doktora (ders veya tez döneminde)	4	4,1
	Total	97	100,0
Medeni Durum	Evli	77	79,4
	Bekar	19	19,6
	Cevapsız	1	1,0
	Total	97	100,0
Görev süresi	1-3 yıl	21	21,6
	4-7 yıl	24	24,7
	8-10 yıl	35	36,1
	11-15 yıl	16	16,5
	Cevapsız	1	1,0
	Total	97	100,0
	Total	97	100,0
Hafızlık durumu	Evet	36	37,1
	Hayır	61	62,9
	Total	97	100,0
Kursa başlarken göreviniz nedir?	Vaiz	8	8,2
	Murakıp	1	1,0
	İmam Hatip	51	52,6
	Müezzin-Kayyım	10	10,3
	Kur’an Kursu Öğreticisi	26	26,8

	Cevapsız	1	1,0
	Total	97	100,0

Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde 22-25 yaş grubu kişilerin oranı %11,3; 26-30 yaş grubu kişilerin oranı %35,1; 31-35 yaş grubu kişilerin oranı %23,7; 36-40 yaş grubu kişilerin oranı %22,7; 41 ve üzeri yaş grubu kişilerin oranı %6,2'dir. Eğitim düzeyine göre dağılım incelendiğinde lisans mezunu olanların oranı %53,6, yüksek lisans (ders veya tez döneminde) öğrencisi olanların oranı %37,1, yüksek lisans tamamlamış olanların oranı %5,2, doktora (ders ya da tez döneminde olanların oranı) öğrencisi olanların oranı %4,1'dir. Medeni duruma göre dağılım incelendiğinde evli olanların oranı %79,4, bekar olanların oranı ise %19,6'dır. Görev süresine göre dağılım incelendiğinde; 1-3 yıl süre ile çalışanların oranı %21,69; 4-7 yıl süre ile çalışanların oranı %24,7; 8-10 yıl süre ile çalışanların oranı %36,1; 11-15 yıl süre ile çalışanların oranı %16,5'tir. Hafızlık durumu dağılımı incelendiğinde hafız olanların oranı %37,1, hafız olmayanların oranı %62,9'dur. Kursu başlarken görevleri incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerden imam-hatip olanların oranı %52,6; Kur'an Kursu Öğreticisi olanların oranı %26,8; Müezzin-Kayyım olanların oranı %10,3; Vaiz olanların oranı %8,2; Murakıp olanların oranı %1,0 olduğu görülmüştür.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan anket sorularının hazırlanması aşamasında konuyla ilgili benzer araştırmalar incelenmiş⁷⁷, bu çalışmalarda yer alan sorular taranmış, ölçülmek istenilen konuyla ilgili sorulardan uygun olanlar alınmış, daha sonra tarafımızdan eklenen sorularla birlikte İhtisas merkezleri öğrencileri ile yapılan ön görüşmeler sonucunda anket bu araştırmanın amacına uygun haline getirilmiştir.

---

⁷⁷ Kara, Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, 133; Coşkun, "Geleneksellik ve modernlik ekseninde Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları", 133-137; Köken, "İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi", 237-259.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde İhtisas merkezi öğrencilerini tanımaya yönelik sorular sorulmuştur. İkinci bölümde ise öğrencilerin İhtisas merkezlerindeki eğitim ile ilgili görüş ve düşüncelerini belirlemeyi amaçlayan sorular sorulmuştur. Geliştirilen anket formunun geçerlilik çalışması için alanın uzmanı olan akademisyen ve İhtisas merkezi öğretmenlerinden görüş ve önerileri alınmış, uzmanların eleştirileri çerçevesinde ankete son hali verilmiştir. Ankette yer alan sorulara güvenilirlik analizi olarak Cronbach's Alpha testi uygulanmıştır. Bu testin sonucunda çalışmanın güvenilirlik katsayısı 0,71 olarak bulunmuş ve anketin güvenilir olduğu görülmüştür. Tüm bu çalışmaların sonucunda anketin ilk iki bölümü uygulama için hazır hale getirilmiştir.

Anket sonucunda öğrencilere yöneltilen sorulara verilen cevapların dağılımı frekans analizi ile incelenmiştir. Derslerden elde edilen kazanımlara yönelik sorulara verilen cevaplar ile yaş, eğitim durumu ve görev süresi ile anlamlı düzeyde ilişkisinin olup olmadığı ki kare analizi ile incelenmiştir. Analizler %95 güven düzeyinde SPSS 20.0 yazılımı ile yapılmıştır.

3.4. Araştırmanın Güçlüğü

Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan anket formu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Kocaeli ve İstanbul illerinde bulunan Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde eğitim gören 97 ihtisas öğrencisine uygulanmıştır. Covid-19 pandemi sürecinde yüz yüze anket uygulamanın Covid-19 tedbirleri kapsamında (seyahat kısıtlamaları, ziyaretçi kısıtlamaları vb.) çeşitli zorlukları olmasından dolayı, anket uygulaması internet üzerinden yapılmıştır. Öğrencilerin bazı soru maddelerini de boş bıraktıkları gözlemlenmiştir. Anket formu "Google Forms" aracı ile dijital ortamda yanıtlanabilir şekle dönüştürülmüştür. Oluşturulan link, ihtisas merkezlerinin öğrencileriyle iletişim amaçlı kullandıkları uygulama üzerinden gerekli açıklamalar yapılarak, öğrencilerle paylaşılmıştır. Araştırmanın uygulanmasında gizlilik ve gönüllülük ilkesi dikkate alınarak ihtimam gösterilmiştir. Öğrencilerin yanıtları "Google Forms" aracı ile toplanarak istatistiksel analize hazır hale getirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde Marmara bölgesinde bulunan Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin eğitim süreçlerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirmesi amacıyla veri toplama araçları ile toplanan veriler istatistiksel tekniklerle ve araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgularla açıklanarak yorumlanmıştır. Araştırmanın alt problemleri çerçevesinde ulaştığımız sonuçlar şunlardır:

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tablolarda araştırmanın birinci alt problemi “Öğrencilerin ihtisas eğitimi almadaki amaç ve hedefleri nelerdir?” sorusunu cevaplayabilmek için anket sorularından elde edilen verilere ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.1: Öğrencilerin İhtisas Kursundan Sonra Almak İstedikleri Görevlere Ait Bulgular

	n	%	
İhtisas kursunu tamamladıktan sonra almak istediğiniz görev nedir?	Müftü	16	16,5
	İhtisas Merkezi Öğretmeni	33	34,0
	Vâiz	37	38,1
	Yurt Dışında Görev	6	6,2
	Cevapsız	5	5,2
	Total	97	100,0

İhtisas kursunu tamamladıktan sonra almak istenilen görevler incelendiğinde Müftü olmak isteyenlerin oranı %16,5, İhtisas Merkezi Öğretmeni olmak isteyenlerin oranı %34,0, Vaiz olmak isteyenlerin oranı %38,1, yurtdışında görev almak isteyenlerin oranı %6,2'dir.

İhtisas kurslarından mezun olanların büyük çoğunluğunun İhtisas Merkezi Öğretmeni ve Vaiz olmak istemelerinde; almış oldukları eğitimi ve edindikleri tecrübeleri kurs, seminer, vaaz vb. yollarla aktarmak, böylelikle hem mesleki statü hem de ilmi anlamda kendilerini geliştirmek istemelerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4.2: İhtisas Kursundan Sonra Başka Kurumlara Geçmek İsteyenlere Ait Bulgular

	n	%	
İhtisas Kursundan sonra Diyanet Teşkilatından başka bir kuruma geçmeyi düşünüyor musunuz?	Evet	8	8,5
	Hayır	66	70,2
	Kararsızım	20	21,3
	Total	94	100,0

İhtisas kursundan sonra Diyanet teşkilatından başka bir kuruma geçmeyi düşünme durumu incelendiğinde; başka kuruma geçmeyi düşünenlerin oranı %8,5, başka kuruma geçmeyi düşünmeyenlerin oranı %70,2, kararsız olanların oranı %21,3'tür.

Öğrencilerin %70,2'si başka bir kuruma geçmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara bakarak öğrencilerin çoğunun çalıştıkları kurumdan memnun oldukları söylenebilir.

Tablo 4.3: Öğrencilerin İhtisas Eğitimine Katılmaktaki Amaçları ve Hedeflerine Ait Bulgular

	n	%	
Kursa katılmaktaki amaçlarınız veya hedefleriniz nelerdir?	Görev yerimin değişmesini sağlamak	2	2,1
	Kursu bitirerek görevde yükselebilmek	8	8,2
	İlmi seviyemi yükseltmek	85	87,6
	Diğer	1	1,0
	Cevapsız	1	1,0
	Total	97	100,0

Katılımcıların kursa katılmaktaki amaç ve hedefleri dağılımı incelendiğinde; görev yerinin değişmesini sağlamayı hedefleyenlerin oranı %2,1, kursu bitirerek görevde yükselebilmek isteyenlerin oranı %8,2, ilmi seviyesini yükseltmek isteyenlerin oranı %87,6'dır.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%87,6) "Kursa katılmaktaki amaçlarınız veya hedefleriniz nelerdir?" sorusuna "ilmi seviyemi yükseltmek" şeklinde cevap verdikleri görülmüştür.

Kara'nın 2006 yılında yapmış olduğu çalışmada, "kursiyerlerin kursa katılmadaki hedefleri" ile ilgili soruya, kursiyerler; %72,3'lük oranla ilmi seviyelerini yükseltmek⁷⁸, Yeniay'ın 2011 yılında yaptığı çalışmada "Eğitim merkezine hangi amaçla geldiniz?" sorusuna, %70,2'lik oranla mesleki bilgi ve becerileri arttırmak⁷⁹ cevabını vermişlerdir.

Öğrencilerin ilmi seviyelerini yükseltmek gayesiyle ihtisas eğitimlerine katılmayı tercih etmelerinin, din hizmetlerinin niteliğini artıracakı düşünülmektedir. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin amacı ne olursa olsun, kursa katılan öğrencilerin amacı; ilmi seviyelerini yükseltmek, mesleki bilgi becerilerini geliştirmek olmadığı sürece bu verilen eğitimden müspet bir sonuç elde etmek mümkün gözükmemektedir. Bu açıdan öğrencilerin bu kurslara katılmadaki hedefinin "*ilmi seviyelerini yükseltmek*" olması önem arz etmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tablolarda araştırmanın ikinci alt problemi "Öğrencilerin öğretim müfredatı hakkındaki görüşleri nelerdir? sorusunu cevaplayabilmek için anket sorularından elde edilen verilere ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.4: Öğrenci Görüşlerine Göre İhtisas Merkezlerinde İhtiyaç Duyulan Alanlar ve Derslere İlişkin Bulgular

		n	%
Öğrenci görüşlerine göre ihtisas merkezlerinde ihtiyaç duyulan alanlar ve dersler var mı?	Evet	43	44,3
	Hayır	38	39,2
	Cevapsız	16	16,5
	Total	97	100,0

Eğitim programında olmadığı halde ihtiyaç duyulan alanlar ve dersler olduğunu belirtenlerin oranı %44,3, ihtiyaç duyulan alanlar ve dersler olmadığını belirtenlerin

⁷⁸ Kara, Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, 43.

⁷⁹ Yeniay, Dini-Sosyal Bir Kurum Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı İhtisas Eğitim Merkezleri Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması (Kayseri Eğitim Merkezi Örneği), 81.

oranı %39,2'dir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin %44,3'ü ihtisas eğitim programında olmadığı halde ihtiyaç duyulan alanlar ve dersler olduğunu düşünmektedir. Öğrenci görüşlerine göre ihtiyaç duyulan alanlar ve dersler nelerdir? sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5: Öğrenci Görüşlerine Göre İhtiyaç Duyulan Alanlar ve Dersler Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular

Dersler	n	%
Siyer	13	30,2
Diksiyon/İletişim Becerisi	6	14,0
Kur'an-ı Kerim	1	2,3
Şafii Fıkıh	1	2,3
İslam Tarihi	4	9,3
Yazmalar ve Tahkik	1	2,3
Klasik Kelam	1	2,3
Meal ve İ'rabu'l-kur'an	1	2,3
Din Psikolojisi ve Sosyolojisi	6	14,0
Fikhu's-Sire	1	2,3
Güncel İnanç Problemleri	2	4,7
Osmanlıca Metin Çözümleme	1	2,3
Tahricul Furu Alel Usul	1	2,3
Pedagojik Formasyon	1	2,3
Metodoloji	1	2,3
Klasik Bir Tasavvuf Metni	1	2,3
Cevapsız	1	2,3
Toplam	42	97,5

İhtisas eğitim programında olmadığı halde ihtiyaç duyulan alanlar ve derslerin olması gerektiğini tercih edenlerin dağılımı incelendiğinde; okutulması en fazla istenen ders %30,2 ile Siyer, %14,0 ile Diksiyon/İletişim Becerisi, %14,0 ile Din Psikolojisi ve Din Sosyolojisi, %9,3 ile İslam Tarihi'dir.

Öğrencilerin mevcut derslerin yerine bazı farklı derslerin okutulması isteği azımsanmayacak seviyededir. Öğrencilerin okutulmasını istediği derslerin başında %30,2 ile Siyer, %14 ile Diksiyon/İletişim Becerisi, %14 ile Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi ve İslam Tarihi dersleri gelmektedir. Siyer dersinin vaaz, seminer vb.

faaliyetlerde sıklıkla başvuru bir kaynak olmasından dolayı öğrencilerin okutulması istedikleri derslerin başında geldiği düşünülmektedir. Diksiyon/İletişim Becerisi, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi ve İslam Tarihi derslerinin okutulması istenilen dersler arasında olması ise vaaz, seminer vb. faaliyetlerde dinleyicileri etkilemeye yönelik özellikleri barındırdığı için olduğu söylenebilir.

Tablo 4.6: İhtisas Eğitim Programının Otuz Aylık Süresine İlişkin Bulgular

	n	%	
Devam ettiğiniz ihtisas eğitimi programının otuz aylık süresini nasıl değerlendiriyorsunuz?	Yeterli	56	57,7
	Çok uzun	3	3,1
	Çok kısa	30	30,9
	Cevapsız	8	8,2
	Total	97	100,0

Devam edilen ihtisas eğitimi programının otuz aylık süresi hakkındaki düşünceler incelendiğinde, bu süreyi yeterli bulanların oranı %57,7, çok uzun bulanların oranı %3,1, çok kısa bulanların oranı %30,9'dur.

Akşit'in 1997 yılında yapmış olduğu çalışmada İhtisas eğitim programının otuz aylık süresini öğrencilerin %19,05'i⁸⁰ kısa olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrenci görüşlerine göre ihtisas eğitim programının çok kısa olduğunu ifade edenlerin oranı azımsanmayacak durumdadır. Öğrencilerin %30,9'unun otuz aylık süreyi çok az bulmasında bazı derslerde okutulan ders kaynaklarının fazla oluşundan ve müfredat içerisinde ders saatine az yer ayrılmış olmasından dolayı olabileceği de düşünülmektedir. Akşit'in yaptığı çalışma da göz önünde bulundurulduğunda her iki çalışmanın bulguları da kurs süresinin uzatılması fikrini güçlendirmektedir.

⁸⁰Akşit, İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezlerindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi, 142.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tablolarda araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğrencilerin ihtisas kursunda gördükleri derslerin kazanım düzeyleri hangi seviyededir? sorusunu cevaplayabilmek için anket sorularından elde edilen verilere ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.7: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Arapça Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar

	İyi		Kısmen		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Yeterli gramer bilgisine sahip olma	76	78,4%	15	15,5%	1	1,0%	5	5,2%	97	100%
Arapça konuşabilme	16	16,5%	51	52,6%	25	25,8%	5	5,2%	97	100%
Klasik Arapça metinleri anlayabilme	67	69,1%	24	24,7%	2	2,1%	4	4,1%	97	100%
Modern Arapça metinleri anlayabilme	27	27,8%	55	56,7%	10	10,3%	5	5,2%	97	100%
Arapça duyduğunu yazabilme	57	58,8%	28	28,9%	7	7,2%	5	5,2%	97	100%
Arapça metinler oluşturabilme	23	23,7%	47	48,5%	20	20,6%	7	7,2%	97	100%
Arapça bilgisi bakımından kendi kendimi geliştirebilme yeteneği	69	71,1%	21	21,6%	2	2,1%	5	5,2%	97	100%

“Yeterli gramer bilgisine sahip olma” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde ettiğini belirtenlerin oranı %78,4, kısmen kazanım elde ettiğini belirtenlerin oranı %15,5, yetersiz düzeyde kazanıma ulaştıklarını belirtenlerin oranları %1’dir. “Yeterli gramer bilgisine sahip olma” maddesine öğrencilerin %78,4’ünün iyi düzeyde kazanıma ulaştıklarını belirtmesinin gramer bilgisi konusunda bir sorun olmadığını göstermektedir.

Akşit’in 1997 yılında yapmış olduğu çalışmada, kursiyerlere sorduğu sarf derslerinin amaçları gerçekleşiyor mu? maddesine %78,9⁸¹’u “iyi” cevabını vermişlerdir.

⁸¹ Akşit, İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezlerindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi, 86.

Öğrencilere yöneltilen “*Arapça konuşabilme*” maddesini incelediğimizde; Arapça konuşabilme düzeyini “*iyi*” olarak niteleyenlerin oranı %16,5, “*kısmen*” şeklinde niteleyenlerin oranı %52,6, “*yetersiz*” olarak niteleyenlerin oranı ise %25,8 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kara'nın 2006 yılında yaptığı çalışmada “*Arapça konuşabilme*” maddesine, katılımcıların %5'i “*iyi*,” %55'i “*kısmen*,” %40'ı ise “*yetersiz*”⁸² cevabını vermişlerdir.

Ülkemizde konuşmaya yönelik yabancı dil eğitim ve öğretimi ile ilgili genel sorun ihtisas kurslarında da karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunların giderilmesi için, gerekli inceleme ve araştırmalar yapıldıktan sonra bazı önlemler alınarak, yöntemler geliştirilerek istenilen seviyeye çıkartılabilir.⁸³

“*Klasik Arapça metinleri anlayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %69,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %24,7, yetersiz olanların oranı %2,1'dir. “*Klasik Arapça metinleri anlayabilme*” maddesi incelendiğinde kursiyerlerin büyük çoğunluğu, Klasik Arapça Metinlerini anlayabilme konusunda sıkıntı yaşamadıklarını bildirmişlerdir.

“*Modern Arapça metinleri anlayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %27,8, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %56,7, yetersiz olanların oranı %10,3'tür. Bu oranlar incelendiğinde öğrencilerin Modern Arapça metinleri anlayabilme kazanımından yeterli düzeyde faydalandıkları söylenebilir.

“*Arapça duyduğunu yazabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %58,8, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %28,9, yetersiz olanların oranı %7,2'dir. “*Arapça duyduğunu yazabilme*” maddesini incelediğimizde “*iyi*” cevabını verenlerin oranı %58,8 olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin bu kazanımdan yeterli düzeyde faydalanmış olmalarında ihtisas kurslarında sınavların Arapça yapılmasının etkisi olduğu söylenebilir. Öğrencilerin sınavlarda Arapça yazmak

---

⁸² Kara, Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, 63.

⁸³ Gürkan Bayındır vd., “Lisansüstü Öğrencilerin Yabancı Dil Eğilimleri ve Akademide Yabancı Dil Sorunu”, *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi* 3/1 (Haziran 2019), 2-3.

zorunda kalmaları bu kazanımdaki becerilerini geliştirmeye katkı sağladığı söylenebilir.

“Arapça metinler oluşturabilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %23,7, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %48,5, yetersiz olanların oranı %20,6’dır.

Arapça dersiyle ilgili kazanım olan “Arapça metinler oluşturabilme” maddesi incelendiğinde Arapça dersinin diğer kazanım maddelerine göre bir seviye düşüklüğü görülmektedir. Sınavların Arapça yapılması bu kazanımı olumlu yönde etkilemesi gerekirken öğrencilerin geçmiş yıllardan kalan hazır Arapça metinlere çalışmış olmalarından kaynaklı bu alandaki kazanıma yeterli katkıyı sağlayamadığı söylenebilir.⁸⁴

“Arapça bilgisi bakımından kendi kendimi geliştirebilme yeteneği” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %71,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %21,6, yetersiz olanların oranı %2,1’dir. Öğrencilerin bu kazanımdan yüksek oranda faydalandıkları söylenebilir.

Tablo 4.8: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Fıkıh Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar

	İyi		Kısmen		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	48	49,5%	27	27,8%	2	2,1%	20	20,6%	97	100%
Fıkıh literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	33	34,0%	41	42,3%	4	4,1%	19	19,6%	97	100%
Klasik Fıkıh metinlerini anlayabilme	52	53,6%	24	24,7%	3	3,1%	18	18,6%	97	100%
Fıkıh konularını sistemli olarak bilip sayabilme	38	39,2%	36	37,1%	4	4,1%	19	19,6%	97	100%
Fıkıh terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	55	56,7%	20	20,6%	3	3,1%	19	19,6%	97	100%

⁸⁴ Kara, Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, 67.

Fıkıh problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	30	30,9%	41	42,3%	8	8,2%	18	18,6%	97	100%
--	----	-------	----	-------	---	------	----	-------	-----------	------

“*Fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %49,5, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %27,8, yetersiz olanların oranı %2,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %20,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Fıkıh dersleri içerisinde mezhepleri karşılaştırmalı olarak ele alan konuların olması ve okutulan fıkıh kitaplarında her mezhebin görüşüne yer verilmesi⁸⁵ doğal olarak mezhepler hakkında bilgi sahibi olmaya olanak sağladığı söylenebilir. Bunun neticesinde bu kazanımdan yeterli düzeyde ilerleme kaydedildiği ifade edilebilir.

“*Fıkıh literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %34, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %42,3, yetersiz olanların oranı %4,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %19,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin sadece %4,1’inin kendilerini yetersiz görmesi, öğrencilerin çoğunluğunun bu kazanımla ilgili bir sorun yaşamadıklarını göstermektedir. İhtisas eğitiminde okutulan ders kitapları ve müfredat içerisindeki ders saatlerine baktığımızda, en geniş kaynağı Fıkıh derslerinin kaynak kitapları⁸⁶ oluşturduğundan dolayı bu kazanımdan öğrencilerin yüksek oran ilerleme kaydettikleri söylenebilir.

“*Klasik Fıkıh metinlerini anlayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %53,6, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %24,7, yetersiz olanların oranı %3,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %18,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Yetersiz cevabı verenlerin oranının sadece %3,1 olması klasik fıkıh

⁸⁵ Köken, “İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi”, 48.

⁸⁶ Mehmet Dinçoğlu, “Diyaret İşleri Başkanlığı Dinî Yüksek İhtisas Kurslarında Verilen Hadis Derslerine Dair Bazı Mülâhazalar”, Marife Dini Araştırmalar Dergisi (2013), 165.

metinlerinin genel olarak anlaşıldığını ve bu kazanımda öğrencilerin bir sorun yaşamadıklarını göstermektedir.

“Fıkıh konularını sistemli olarak bilip sayabilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %39,2, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %37,1, yetersiz olanların oranı %4,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %19,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Yetersiz cevabı verenlerin oranının %4,1 olması nedeniyle bu kazanımdan öğrencilerin olumlu etkilendikleri ve bu kazanımın öğrencilere başarılı bir şekilde aktarıldığı söylenebilir.

“Fıkıh terimlerine aşina olup anlamlarını bilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %56,7, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %20,6, yetersiz olanların oranı %3,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %19,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin genel ve özel hatlarıyla Fıkıh dersi kazanımlarında genel olarak olumlu bir seviyede olduğu görülmektedir. Bu olumlu seviyenin tüm dersler içerisinde Fıkıh ders saatinin diğer derslere göre fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

“Fıkıh problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %30,9, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %42,3, yetersiz olanların oranı %8,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %18,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Fıkıh dersleri kazanımlarının sonuncusu olan *“Fıkıh problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme”* maddesine öğrencilerin %30,9’u *“iyi”*, %42,3’ü *“kısmen”* cevabını vermişlerdir. Fıkıh dersinin kazanımları arasında diğerlerine göre bu kazanımda istatistiksel olarak biraz düşüş gözlemlenmiştir. Bu düşüşün, öğrencilerin Fıkıh problemlerine açıklama getirme becerisini henüz kazanmamış olmasından kaynaklanabileceği⁸⁷ düşünülmektedir. Öğrencilerin zamanla kendilerini geliştirerek fıkıh problemlerine gerekli açıklamalar getirebilme becerisi kazanarak bu olumsuzluğu giderebilecekleri söylenebilir.

---

⁸⁷ Celal Sürgeç, “Diyanet İşleri Başkanlığı ve Eğitim Faaliyetleri” (Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 72.

Tablo 4.9: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Tefsir Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar

	İyi		Kısmen		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tefsir ekolleri hakkında bilgi sahibi olma	38	39,2%	31	32,0%	6	6,2%	22	22,7%	97	100%
Tefsir literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	35	36,1%	40	41,2%	1	1,0%	21	21,6%	97	100%
Klasik Tefsir metinlerini anlayabilme	57	58,8%	19	19,6%	0	0,0%	21	21,6%	97	100%
Tefsir konularını sistemli olarak bilip sayabilme	32	33,0%	39	40,2%	4	4,1%	22	22,7%	97	100%
Tefsir terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	50	51,5%	25	25,8%	0	0,0%	22	22,7%	97	100%
Tefsir problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	26	26,8%	41	42,3%	6	6,2%	24	24,7%	97	100%
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden faydalanabilme	49	50,5%	24	24,7%	3	3,1%	21	21,6%	97	100%

“*Tefsir ekolleri hakkında bilgi sahibi olma*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %39,2 kısmen kazanım elde edenlerin oranı %32, yetersiz olanların oranı %6,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %22,7’si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“*Tefsir literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %36,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %41,2, yetersiz olanların oranı %1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“*Klasik Tefsir metinlerini anlayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %58,8, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %19,6, yetersiz olanların oranı %0’dır. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“*Tefsir konularını sistemli olarak bilip sayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %33, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %40,2, yetersiz

olanların oranı %4,1'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %22,7'si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Tefsir terimlerine aşına olup anlamlarını bilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %51,5, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %25,8, yetersiz olanların oranı %0'dır. Bu maddeye araştırmaya katılanların %22,7'si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Tefsir problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilmek” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %26,8, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %42,3, yetersiz olanların oranı %6,2'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %24,7'si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Vaaz-İrşad faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden faydalanabilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %50,5, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %24,7, yetersiz olanların oranı %3,1'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

Tefsir dersinin kazanım düzeylerine genel olarak baktığımızda olumlu bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Yetersiz cevap verenlerin oranının Tefsir dersi kazanım maddelerinin tümünde %6'yı geçmemesi öğrencilerin bu kazanımlardan olumlu seviyede faydalandıklarını göstermektedir.

Toplumun din konusunda bilgilendirme ve aydınlatma konumunda bulunan kişiler, kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'e sıklıkla müracaat etmektedirler. Kur'an-ı Kerim'i doğru anlamak ve anlatabilmek noktasında Tefsir önemli bir yer işgal etmektedir. Vâiz olarak atanan öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i vaaz ve irşat faaliyetlerinde doğru olarak aktarabilmesi bu kazanımın uygulama yönünü göstermektedir. Öğrenciler bu kazanımın ne kadar önemli olduğunu idrakine vardıklarını anket sorusuna verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır.

Tablo 4.10: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Hadis Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar

	İyi		Kısmen		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hadis Tarihi ve İlimleri hakkında bilgi sahibi olma	49	50,5%	24	24,7%	3	3,1%	21	21,6%	97	100%
Hadis literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	48	49,5%	27	27,8%	1	1,0%	21	21,6%	97	100%
Klasik Hadis metinlerini anlayabilme	54	55,7%	21	21,6%	2	2,1%	20	20,6%	97	100%
Hadis konularını sistemli olarak bilip sayabilme	40	41,2%	30	30,9%	5	5,2%	22	22,7%	97	100%
Hadis terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	51	52,6%	20	20,6%	5	5,2%	21	21,6%	97	100%
Hadis problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	37	38,1%	34	35,1%	5	5,2%	21	21,6%	97	100%
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda Hadis ezberine sahip olma	56	57,7%	17	17,5%	3	3,1%	21	21,6%	97	100%

“Hadis Tarihi ve İlimleri hakkında bilgi sahibi olma” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %50,5, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %24,7, yetersiz olanların oranı %3,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Bu sonuçlara baktığımızda “yetersiz” seçeneğini tercih edenlerin %3,1 gibi düşük bir oran çıkması eğitsel açıdan olumlu olarak değerlendirilebilir. Fakat “kısmen” cevabını tercih edenlerin oranının %24,7 olması, bu alanda bir yığılma olduğunu göstermektedir.

Hadis Tarihi ve İlimleri ile ilgili bilgi sahibi olmak, bu alanda hizmet veren bir personel için önemli bir kazanımdır. Çünkü “zayıf” ve “uydurma” hadislerin sıklıkla gündeme getirildiği günümüzde, bu kazanımla ilgili bilgi sahibi olmak bu tartışmaların

önünü kesebilecek ve bu tartışmalara vaaz, konferans vb. zeminlerde gerekli açıklamalar yapabilme imkânı doğurabileceği⁸⁸ söylenebilir.

“*Hadis literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %49,5, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %27,8, yetersiz olanların oranı %1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Sonuçlar incelendiğinde bu kazanım maddesine “iyi” cevabı verenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir.

“*Klasik Hadis metinlerini anlayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %55,7, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %21,6, yetersiz olanların oranı %2,1’dir. Toplamda öğrencilerin %77,3’ü, bir kısmı kısmen de olsa Klasik Hadis Metinlerini anlayabildiklerini belirtmişlerdir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %20,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Bu sonuçlara bakıldığında öğrencilerin bu kazanımdan başarılı oldukları söylenebilir.

“*Hadis konularını sistemli olarak bilip sayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %41,2, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %30,9, yetersiz olanların oranı %5,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %22,7’si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Hadis dersinin diğer maddeleri ile karşılaştırdığımızda bu kazanımda “*kısmen*” tercihinde yoğunluk olduğu göze çarpmaktadır.

Araştırmaya katılanların “*kısmen*” tercihinde yoğunlaşmasında şu sebeplerin etkili olabileceği düşünülmektedir. Öğrencilere bu kazanım verilirken uygulamadan ziyade ezbere dayalı öğretim yönetimi benimsenmektedir. Bu öğretim yönetimi, öğrencilerin ezberledikleri bilgileri zihinlerinde toplu bir şekilde uzun süre tutamamalarına sebep olmaktadır. Ayrıca bilgilerin farklı zaman dilimlerinde ve parça parça verilmesinin de öğrencilerin zihinde tutma problemi yaşamasına neden olduğu söylenebilir.⁸⁹

“*Hadis terimlerine aşina olup anlamlarını bilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %52,6, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %20,6, yetersiz

---

⁸⁸ Dinçoğlu, “Diyanet İşleri Başkanlığı Dinî Yüksek İhtisas Kurslarında Verilen Hadis Derslerine Dair Bazı Mülâhazalar”, 164-166.

⁸⁹ Kara, Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, 63.

olanların oranı %5,2'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Herhangi bir dersle ilgili kavram ve terimlerin anlamını bilmek ve o terimlerle ilgili bilgi sahibi olmak, o dersle ilgili büyük bir mesafe alındığını göstermektedir. Bu kazanımda da öğrencilerin bu mesafeyi alarak hadis dersiyile ilgili terim bilgilerini başarılı bir şekilde öğrendikleri söylenebilir.

“Hadis problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilmek” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %38,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %35,1, yetersiz olanların oranı %5,2'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. İhtisas eğitim programlarında Hadis dersi içerisinde Hadis problemlerine de yer verilmesi günümüz hadis konuları üzerinde yapılan tartışmalar açısından önemlidir. Hadislerin toplanması ve yazılmasıyla ilgili öne sürülen iddiaların bulunması⁹⁰; ihtisas eğitimi sonrasında vaiz ve müftü olarak atanan din görevlilerinin hadis problemlerinden ve çözüme yönelik açıklamalardan habersiz kalmamalarını zorunlu kılmaktadır. İhtisas kursundaki öğrencilerin hadislerle ilgili yapılan spekülasyonlara gerekli açıklamaları yapabilmek becerisi kazandıkları, araştırmamız sonucu elde edilen bulgulara göre söylenebilir.

“Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda Hadis ezberine sahip olma” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %57,7, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %17,5, yetersiz olanların oranı %3,1'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Vaaz-İrşad faaliyetlerinin olmazsa olmaz unsurlarından biri ayetlerle birlikte hadislerdir. Öğrenciler Hadis dersinde ezberledikleri ayet ve hadislerle vaaz-irşat faaliyetlerinde sıklıkla yer vermektedirler. Hadis dersinin son kazanımı olan bu maddede öğrencilerin yeterli sayıda hadisleri ezberledikleri ve bir sıkıntı yaşamadıkları söylenebilir.

---

⁹⁰ Selman Başaran, “Hadis konusundaki Araştırmalarda Karşılaşılan Genel Problemler”, Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu, (Samsun: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989), 275.

Tablo 4.11: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Kelam Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar

	İyi		Kısmen		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kelam mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	48	49,5%	23	23,7%	4	4,1%	22	22,7%	97	100%
Kelam literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	34	35,1%	31	32,0%	7	7,2%	25	25,8%	97	100%
Klasik Kelam metinlerini anlayabilme	36	37,1%	33	34,0%	4	4,1%	24	24,7%	97	100%
Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme	34	35,1%	32	33,0%	7	7,2%	24	24,7%	97	100%
Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	45	46,4%	22	22,7%	5	5,2%	25	25,8%	97	100%
Kelam problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	30	30,9%	39	40,2%	5	5,2%	23	23,7%	97	100%
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma	34	35,1%	30	30,9%	9	9,3%	24	24,7%	97	100%

“*Kelam mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %49,5 kısmen kazanım elde edenlerin oranı %23,7, yetersiz olanların oranı %4,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %22,7’si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“*Kelam literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %35,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %32, yetersiz olanların oranı %7,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %25,8’i cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“*Klasik Kelam metinlerini anlayabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %37,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %34, yetersiz olanların oranı %4,1’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %24,7’si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %35,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %33, yetersiz olanların oranı %7,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %24,7’si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %46,4, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %22,7, yetersiz olanların oranı %5,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %25,8’i cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Kelam problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %30,9, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %40,2, yetersiz olanların oranı %5,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %23,7’si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %35,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %30,9, yetersiz olanların oranı %9,3’tür. Bu maddeye araştırmaya katılanların %24,7’si cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

Kelam dersiyle ilgili kazanımları genel olarak incelediğimizde öğrencilerin kazanımlara ulaşma düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Kelam dersiyle ilgili kazanımlarda araştırmamıza katılan öğrencilerin %70’i *“iyi”* ve *“kısmen”* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin vermiş olduğu bu cevaplar olumlu bir tablo yansıtmaktadır. Bu verilere dayanarak öğrencilerin Kelam dersiyle ilgili kazanımlarda bir problem yaşamadıkları ve bu dersler hakkında özel ve genel hatlarıyla yeteri kadar bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

Tablo 4.12: İhtisas Eğitimi Süresince Gördüğünüz Kur'an-ı Kerim ve Meal Dersleri Aşağıdaki Kazanımlardan Hangilerini Ne Kadar Elde Etmenizi Sağladı? Sorusuna Yönelik Cevaplar

	İyi		Kısmen		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme	51	52,6%	18	18,6%	7	7,2%	21	21,6%	97	100%
Tecvid kaidelerine uygun hatasız Kur'an-ı Kerim okuyabilme	51	52,6%	23	23,7%	3	3,1%	20	20,6%	97	100%
Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme	40	41,2%	26	26,8%	10	10,3%	21	21,6%	97	100%
Kur'an-ı Kerim'in hangi süresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme	39	40,2%	27	27,8%	12	12,4%	19	19,6%	97	100%
Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme	50	51,5%	20	20,6%	7	7,2%	20	20,6%	97	100%
Kur'an-ı Kerim'in baştan sona Mealini yapabilme	34	35,1%	32	33,0%	12	12,4%	19	19,6%	97	100%
Temel dîmî konularla alakalı, Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede iyi ve yeterli sayıda Ayet-i Kerime ezberine sahip olma	42	43,3%	33	34,0%	2	2,1%	20	20,6%	97	100%

“*Tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %52,6, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %18,6, yetersiz olanların oranı %7,2’dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6’sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde verilen eğitimin mütehassıslık eğitimi olduğu göz önünde bulundurulursa her bir öğrencinin tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Her bir öğrenci, gerektiğinde tecvid kaideleri ve tanımlarıyla ilgili gerekli açıklamalar yapabilmeli ve örnekler verebilmelidir. Araştırmamız sonuçlarına göre öğrencilerin çoğunluğu bu kazanımdan yeterli düzeyde faydalandıklarını ve tecvid kaidelerini tanımları ve örnekleriyle bildikleri söylenebilir.

“*Tecvid kaidelerine uygun hatasız Kur'an-ı Kerim okuyabilme*” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %52,6, kısmen kazanım elde edenlerin oranı

%23,7, yetersiz olanların oranı %3,1'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %20,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

Toplumu din konusunda aydınlatma görevini üstlenen din görevlilerinin Kur'an-ı Kerim'i tecvid kaidelerine uygun hatasız okumaları gerekmektedir. Verilen oranları değerlendirdiğimizde öğrencilerin %23,7'si "kısmen" cevabını vermişlerdir. Bu oransal düşüklüğün ihtisas eğitimi içerisinde bulunan Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi dersinin hazırlık sınıfındaki ders saatlerinin arttırılmasıyla giderilebileceği söylenebilir.

"Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme" kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %41,2, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %26,8 yetersiz olanların oranı %10,3'tür. Bu maddeye araştırmaya katılanların %21,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

Din görevlisi olarak toplumu din konusunda aydınlatan personelin Kur'an-ı Kerim'i tecvid kaidelerine uygun olarak okuması gerekmektedir. Bundan dolayı özellikle düzenli olarak Kur'an-ı Kerim'in yüzünden ve ezbere okunmasına ağırlık verilmesi gerektiği söylenebilir."⁹¹.

"Kur'an-ı Kerim'in hangi sûresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme" kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %40,2, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %27,8, yetersiz olanların oranı %12,4'tür. Bu maddeye araştırmaya katılanların %19,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin bu kazanım maddesinden olumlu faydalandıkları söylenebilir.

"Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme" kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %51,5, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %20,6, yetersiz olanların oranı %7,2'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların

---

⁹¹ Akşit, İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezlerindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi, 94.

%20,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin bu kazanım maddesinde bir sorun yaşamadıkları ve yeterli bir seviye de faydalandıkları söylenebilir.

“Kur'an-ı Kerim'in baştan sona Mealini yapabilme” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %35,1, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %33, yetersiz olanların oranı %12,4'tir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %19,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

“Temel dînî konularla alakalı, Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede iyi ve yeterli sayıda Ayet-i Kerime ezberine sahip” kazanımından iyi düzeyde kazanım elde edenlerin oranı %43,3, kısmen kazanım elde edenlerin oranı %34, yetersiz olanların oranı %2,1'dir. Bu maddeye araştırmaya katılanların %20,6'sı cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Bulgular incelendiğinde “iyi ve “kısmen” cevabı verenlerin çoğunlukta olması öğrencilerin bu kazanım maddesinden olumlu düzeyde faydalandıkları söylenebilir.

Öğrencilerin vaaz-irşat faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede yeterli sayıda ayet ezberine sahip oldukları ve bu kazanım maddesinden yeterli düzeyde faydalandıkları söylenebilir. Kısmen cevabındaki yoğunlaşmanın azaltılması için belli aralıklarla öğrencilerin temel dini konularla alakalı ayetleri tekrar etmesi sağlanarak giderilebileceği söylenebilir.

Tablo 4.13: Öğrenci Görüşlerine Göre Bilgilerin Kalıcı Olması İçin Yapılan Vaaz, Konferans ve Seminer vb. Faaliyetlere İlişkin Bulgular

		n	%
İhtisas Kursunda aldığınız eğitim süresince, edindiğiniz bilgilerin kalıcı olmasına vesile olacak, vaaz, seminer, konferans, hutbe vb. gibi uygulamaya yönelik faaliyetlerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	23	23,7
	Kısmen	30	30,9
	Hayır	28	28,9
	Cevapsız	16	16,5
	Total	97	100,0

İhtisas kursunda alınan eğitim süresince edinilen bilgilerin kalıcı olmasına vesile olacak, vaaz, seminer, konferans, hutbe vb. gibi uygulamaya yönelik faaliyetlerin yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %23,7, kısmen yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %30,9, yetersiz olduğunu düşünmeyenlerin oranı %28,9'dur.

Bu sonuçlara göre öğrencilerin %28,9'unun vaaz, seminer, konferans, hutbe vb. gibi uygulamaya yönelik faaliyetlerin yeterli olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin bu tür uygulamalara daha fazla katılımını sağlayarak kendilerini geliştirmeye olanak sağlamak gerektiği söylenebilir.

Tablo 4.14: İhtisas Kursunda Alınan Eğitimle Halkın Din Anlayışına ve Dinî-Sosyal Hayatına Katkı Sağlayabilmek Düşüncesine İlişkin Bulgular

		n	%
İleride Yaygın Din Eğitimi'nde etkili bir noktada olacağınızı dikkate alırsak İhtisas Kursunda aldığınız eğitimle halkın din anlayışına ve dinî-sosyal hayatına katkı sağlayabileceğinizi düşünüyor musunuz?	Evet	67	69,1
	Kısmen	19	19,6
	Cevapsız	11	11,3
	Total	97	100,0

İleride yaygın dini eğitiminde etkili bir noktada olunacağı dikkate alındığında, ihtisas kursunda alınan eğitimle halkın din anlayışına ve dini-sosyal hayatına katkı sağlayabileceğini düşünenlerin oranı %69,1, kısmen katkı sağlayabileceğini düşünenlerin oranı %19,6'dır. Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde öğrencilerin çoğunluğunun, mezun olduktan sonra halkın din anlayışına ve dini-sosyal hayatına etki edebileceklerini düşündüklerini söylemek mümkündür.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tablolarda araştırmanın dördüncü alt problemi “Öğrencilerin İhtisas merkezlerindeki ölçme ve değerlendirme süreci hakkındaki görüşleri nelerdir? sorusunu cevaplayabilmek için anket sorularından elde edilen verilere ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.15: İhtisas Kurslarında Üç Ayda Bir yapılan Sınavlara İlişkin Bulgular

		n	%
İhtisas Kurslarında her üç (3) ayda bir sınav yapılmasını nasıl buluyorsunuz?	Yeterli görüyorum	47	48,5
	İmtihanlar daha seyrek aralıklarla yapılmalı	42	43,3
	İmtihanlar daha sık aralıklarla yapılmalı	4	4,1
	Cevapsız	4	4,1
	Total	97	100,0

İhtisas Kurslarında her üç ayda bir sınav yapılması hakkındaki düşüncelerin dağılımı incelendiğinde yeterli görenlerin oranı %48,5, imtihanların daha seyrek aralıklarla yapılması gerektiğini belirtenlerin oranı %43,3, imtihanların daha sık aralıklarla yapılması gerektiğini belirtenlerin oranı %4,1'dir.

Araştırmamızda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %43,3'ü sınavların daha seyrek yapılması görüşündedir. Sınavların üç ay gibi kısa aralıklarla yapılması, öğrencilerin derslerden daha çok sınav konularını düşünmelerine ve sınav sonuçlarının menfi gelmesi durumunda da ders çalışma şevkini olumsuz yönde etkilemesine neden olduğu⁹² düşünülmektedir. Bu düşüncelerden hareketle İhtisas eğitim programlarında sınavların daha uzun süreli aralıklarla yapılmasının öğrencilere daha fazla katkı sağlayacağı söylenebilir.

Tablo 4.16: Yapılan İmtihanalardan Başarısız Olanların Eski Görevine İade Edilme Düşüncesinin Sınavlara Çalışma Etkisine İlişkin Bulgular

	n	%	
İmtihanalardan başarısız olduğunuz takdirde sizin için kursun sona erip eski görevinize iade edileceğinizi düşünmeniz imtihanlara çalışma şevkinizi etkiliyor mu?	Evet	42	43,3
	Kısmen	26	26,8
	Hayır	25	25,8
	Cevapsız	4	4,1
	Total	97	100,0

İmtihanalardan başarısız olduğu takdirde katılımcılar için kursun sona erip eski görevlerine iade edileceklerini düşünmenin imtihanlara çalışma şevkini etkilediğini belirtenlerin oranı %43,3, kısmen etkilediğini belirtenlerin oranı %26,8, etkilemediğini belirtenlerin oranı %25,8'dir.

Öğrencilerin %43,3'ü imtihanlarda başarısız olduğu takdirde kursun sona ereceğini ve eski görevine iade edileceğini bilmenin imtihanlara çalışma şevkini etkilediğini söylemektedirler. Bu etkilenmenin öğrenciler açısından sıkıntılı bir durum olduğu

⁹² Kara, Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarını Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, 110.

söylenbilir. Öğrencilerin eski görev yerlerine dönme endişesi taşıması göstermektedir ki, asıl amacı eğitim süresince elde edilen bilgilerin tekrar edilmesi ve pekiştirilmesi⁹³ olan ihtisas eğitim programının asıl amacının dışına çıkılarak sınavları geçmeye odaklandığı söylenbilir.

Tablo 4.17: Yapılan Sınavlarda En Çok Zorlanılan Durumlara İlişkin Bulgular

	n	%	
İmtihanlarla ilgili olarak en çok zorlandığınız durum hangisidir?	Arapça cevaplamam istenen yorum soruları	10	10,3
	Ayrıntılı bilgi istenen sorular	39	40,2
	Sözlü sınavlara hazırlanmak	17	17,5
	Kompozisyon hazırlamak.	5	5,2
	Diğer	10	10,3
	Cevapsız	16	16,5
	Total	97	100,0

Katılımcıların imtihanlarla ilgili en çok olarak zorlandığı durumlar incelendiğinde Arapça cevaplanması istenen yorum sorularında zorlananların oranı %10,3, ayrıntılı bilgi istenen sorularda zorlananların oranı %40,2, sözlü sınavlara hazırlanmada zorlananların oranı %17,5, kompozisyon hazırlamada en çok zorlananların oranı %5,2, diğer konularda zorlananların oranı %10,3 olduğu görülmüştür. Sorulan sorular ve öğrencilerin cevapları analiz edildiğinde; imtihanlarda en çok zorlanılan durumların başında ayrıntılı bilgi istenen sorular ve sözlü sınava hazırlanmak gelmektedir. Bu iki durumun ortak noktasının ise; düzenli program ve çalışma neticesinde başarıya ulaşılması olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler, zamanla düzenli çalışmayı aksattıklarında aradaki eksikliği kapatmak adına kendilerini ezberciliğe zorlamakta, karşılaştıkları farklı durumlara özgün cevaplar verebilen özgür bireyler olarak da yetişmelerini⁹⁴ engellemektedir. Öğrencilerin eğitim süresince düzenli program ve

⁹³ Coşkun, Geleneksellik ve Modernlik Ekseninde Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları, 27-28.

⁹⁴ Atılğan Erözkan, “Üniversite Öğrencilerinin Sınav Kaygısı ve Başa Çıkma Davranışları” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 12 (2004), 15-17.

zamanlı çalışma yaparak imtihanlarla ilgili en çok zorlandıkları durumları aşabilecekleri söylenebilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Aşağıdaki tablolarda araştırmanın beşinci alt problemi “Öğrencilerin derslerin kazanım düzeyleri ile yaş grubu, eğitim durumu ve görev süresi arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?” sorusunu cevaplayabilmek için anket sorularından elde edilen verilere ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.18: Arapça Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Yaş														p
		22-25		26-30		31-35		36-40		41 ve yukarı s		Cevapsız		Toplam		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Yeterli gramer bilgisine sahip olma	İyi	11	100,0%	26	76,5%	17	73,9%	18	81,8%	33	50,0%	11	100,0%	76	78,4%	0,007*
	Kısmen	0	0,0%	7	20,6%	5	21,7%	1	4,5%	2	33,3%	0	0,0%	15	15,5%	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	16,7%	0	0,0%	1	1,0%	
	Cevapsız	0	0,0%	1	2,9%	1	4,3%	3	13,6%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
Arapça konuşabilme	İyi	4	36,4%	5	14,7%	2	8,7%	3	13,6%	2	33,3%	0	0,0%	16	16,5%	0,157
	Kısmen	7	63,6%	21	61,8%	10	43,5%	10	45,5%	2	33,3%	1	100,0%	51	52,6%	
	Yetersiz	0	0,0%	7	20,6%	10	43,5%	6	27,3%	2	33,3%	0	0,0%	25	25,8%	
	Cevapsız	0	0,0%	1	2,9%	1	4,3%	3	13,6%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
Klasik Arapça metinleri anlayabilme	İyi	10	90,9%	25	73,5%	14	60,9%	13	59,1%	4	66,7%	1	100,0%	67	69,1%	0,313
	Kısmen	1	9,1%	8	23,5%	6	26,1%	7	31,8%	2	33,3%	0	0,0%	24	24,7%	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	2	8,7%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%	
	Cevapsız	0	0,0%	1	2,9%	1	4,3%	2	9,1%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,1%	
Modern Arapça	İyi	4	36,4%	9	26,5%	5	21,7%	7	31,8%	2	33,3%	0	0,0%	27	27,8%	0,218

metinleri anlayabilme	Kısmen	7	63,6 %	2	58,8 %	1	47,8 %	1	54,5 %	4	66,7 %	1	100,0 %	5	56,7 %	
	Yetersiz	0	0,0%	4	11,8 %	6	26,1 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	1	10,3 %	
	Cevapsız	0	0,0%	1	2,9 %	1	4,3 %	3	13,6 %	0	0,0 %	0	0,0%	5	5,2 %	
Arapça duyduğunu yazabilme	İyi	7	63,6 %	2	58,8 %	1	56,5 %	1	50,0 %	5	83,3 %	1	100,0 %	5	58,8 %	0,784
	Kısmen	3	27,3 %	9	26,5 %	7	30,4 %	8	36,4 %	1	16,7 %	0	0,0%	2	28,9 %	
	Yetersiz	1	9,1%	4	11,8 %	2	8,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	7	7,2 %	
	Cevapsız	0	0,0%	1	2,9 %	1	4,3 %	3	13,6 %	0	0,0 %	0	0,0%	5	5,2 %	
Arapça metinler oluşturabilme	İyi	3	27,3 %	6	17,6 %	4	17,4 %	8	36,4 %	2	33,3 %	0	0,0%	2	23,7 %	0,689
	Kısmen	6	54,5 %	1	50,0 %	1	52,2 %	8	36,4 %	3	50,0 %	1	100,0 %	4	48,5 %	
	Yetersiz	1	9,1%	9	26,5 %	6	26,1 %	3	13,6 %	1	16,7 %	0	0,0%	2	20,6 %	
	Cevapsız	1	9,1%	2	5,9 %	1	4,3 %	3	13,6 %	0	0,0 %	0	0,0%	7	7,2 %	
Arapça bilgisi bakımında kendi kendimi geliştirebilme yeteneği	İyi	9	81,8 %	2	73,5 %	1	73,9 %	1	59,1 %	4	66,7 %	1	100,0 %	6	71,1 %	0,902
	Kısmen	2	18,2 %	7	20,6 %	4	17,4 %	7	31,8 %	1	16,7 %	0	0,0%	2	21,6 %	
	Yetersiz	0	0,0%	1	2,9 %	1	4,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	2	2,1 %	
	Cevapsız	0	0,0%	1	2,9 %	1	4,3 %	2	9,1 %	1	16,7 %	0	0,0%	5	5,2 %	

Arapça bilgisi kazanımları arasında yer alan “*yeterli gramer bilgisine sahip olma*” kazanımına ulaşma düzeyi ile yaş arasındaki ilişki incelendiğinde 22-25 yaş grubu kişilerin %100 oranla tamamı “*iyi*” cevabını vermişlerdir. 26-30 yaş grubu kişilerin %76,5’i iyi, %20,6’si kısmen yeterli olduğunu, 31-35 yaş grubu kişilerin %73,9’ü iyi, %21,7’si kısmen yeterli olduğunu, 36-40 yaş grubu kişilerin %81,8’si iyi, %4,5’ü kısmen yeterli olduğunu 41 yaş ve üstündeki kişilerin %50’si iyi, %33,3’ü kısmen yeterli olduğunu, %16,7’si ise yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Yapılan istatistiksel analiz neticesinde “*yeterli gramer bilgisine sahip olma*” kazanımına ulaşma düzeyi ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Araştırmayla ilgili bulgular incelendiğinde 22-25 yaş grubu öğrencilerin diğer yaş gruplarına göre orta öğretim ve lisans eğitimlerinden yeni mezun olmaları ve bilgilerinin tazeliği sebebiyle “yeterli gramer bilgisine sahip olma” maddesinden daha fazla kazanım elde ettikleri söylenebilir.

Diğer Arapça dersi kazanımlarına ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Bu kazanım maddesiyle ilgili bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Tablo 4.19: Fıkıh Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Yaş												p		
		22-25		26-30		31-35		36-40		41 ve yukarı		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	5	45,5%	17	50,0%	15	65,2%	8	36,4%	2	33,3%	1	100,0%	48	49,5%	0,173
	Kısmen	1	9,1%	10	29,4%	4	17,4%	8	36,4%	4	66,7%	0	0,0%	27	27,8%	
	Yetersiz	1	9,1%	1	2,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%	
	Cevapsız	4	36,4%	6	17,6%	4	17,4%	6	27,3%	0	0,0%	0	0,0%	20	20,6%	
Fıkıh literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	3	27,3%	8	23,5%	9	39,1%	11	50,0%	2	33,3%	0	0,0%	33	34,0%	0,349
	Kısmen	3	27,3%	18	52,9%	10	43,5%	5	22,7%	4	66,7%	1	100,0%	41	42,3%	
	Yetersiz	1	9,1%	2	5,9%	0	0,0%	1	4,5%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,1%	
	Cevapsız	4	36,4%	6	17,6%	4	17,4%	5	22,7%	0	0,0%	0	0,0%	19	19,6%	
Klasik Fıkıh metinlerini anlayabilme	İyi	4	36,4%	19	55,9%	14	60,9%	11	50,0%	3	50,0%	1	100,0%	52	53,6%	0,533
	Kısmen	3	27,3%	10	29,4%	4	17,4%	4	18,2%	3	50,0%	0	0,0%	24	24,7%	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	1	4,3%	2	9,1%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	4	36,4%	5	14,7%	4	17,4%	5	22,7%	0	0,0%	0	0,0%	18	18,6%	
Fıkıh konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	2	18,2%	16	47,1%	11	47,8%	6	27,3%	2	33,3%	1	100,0%	38	39,2%	0,563
	Kısmen	5	45,5%	11	32,4%	8	34,8%	9	40,9%	3	50,0%	0	0,0%	36	37,1%	
	Yetersiz	0	0,0%	2	5,9%	0	0,0%	1	4,5%	1	16,7%	0	0,0%	4	4,1%	
	Cevapsız	4	36,4%	5	14,7%	4	17,4%	6	27,3%	0	0,0%	0	0,0%	19	19,6%	
Fıkıh terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	6	54,5%	21	61,8%	13	56,5%	12	54,5%	2	33,3%	1	100,0%	55	56,7%	0,122
	Kısmen	1	9,1%	4	11,8%	6	26,1%	5	22,7%	4	66,7%	0	0,0%	20	20,6%	
	Yetersiz	0	0,0%	3	8,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	4	36,4%	6	17,6%	4	17,4%	5	22,7%	0	0,0%	0	0,0%	19	19,6%	
Fıkıh problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	1	9,1%	10	29,4%	10	43,5%	7	31,8%	2	33,3%	0	0,0%	30	30,9%	0,545
	Kısmen	5	45,5%	14	41,2%	9	39,1%	9	40,9%	3	50,0%	1	100,0%	41	42,3%	
	Yetersiz	1	9,1%	5	14,7%	0	0,0%	1	4,5%	1	16,7%	0	0,0%	8	8,2%	
	Cevapsız	4	36,4%	5	14,7%	4	17,4%	5	22,7%	0	0,0%	0	0,0%	18	18,6%	

İhtisas eğitimi süresince görülen Fıkıh dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.20: Tefsir Dersi Kazanım Düzeyi ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Yaş												p		
		22-25		26-30		31-35		36-40		41 ve yukarı sı		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Tefsir ekollerini hakkında bilgi sahibi olma	İyi	4	36,4 %	14	41,2 %	11	47,8 %	6	27,3 %	2	33,3 %	1	100,0 %	38	39,2 %	0,261
	Kısmen	2	18,2 %	11	32,4 %	4	17,4 %	10	45,5 %	4	66,7 %	0	0,0 %	31	32,0 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	3	8,8 %	3	13,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	6	6,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	22	22,7 %	
Tefsir literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	5	45,5 %	10	29,4 %	9	39,1 %	9	40,9 %	2	33,3 %	0	0,0 %	35	36,1 %	0,566
	Kısmen	1	9,1 %	17	50,0 %	9	39,1 %	8	36,4 %	4	66,7 %	1	100,0 %	40	41,2 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	2,9 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	1,0 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	21	21,6 %	
Klasik Tefsir metinlerini anlayabilme	İyi	5	45,5 %	21	61,8 %	13	56,5 %	13	59,1 %	4	66,7 %	1	100,0 %	57	58,8 %	0,971
	Kısmen	1	9,1 %	7	20,6 %	5	21,7 %	4	18,2 %	2	33,3 %	0	0,0 %	19	19,6 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	21	21,6 %	
Tefsir konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	4	36,4 %	12	35,3 %	8	34,8 %	5	22,7 %	3	50,0 %	0	0,0 %	32	33,0 %	0,936
	Kısmen	2	18,2 %	14	41,2 %	9	39,1 %	10	45,5 %	3	50,0 %	1	100,0 %	39	40,2 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	2	5,9 %	1	4,3 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	4	4,1 %	

	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	22,7 %	
Tefsir terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	5	45,5 %	19	55,9 %	12	52,2 %	10	45,5 %	4	66,7 %	0	0,0 %	5	51,5 %	0,928
	Kısmen	1	9,1 %	9	26,5 %	6	26,1 %	6	27,3 %	2	33,3 %	1	100,0 %	2	25,8 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	22,7 %	
Tefsir problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilir	İyi	2	18,2 %	9	26,5 %	7	30,4 %	5	22,7 %	3	50,0 %	0	0,0 %	2	26,8 %	0,128
	Kısmen	4	36,4 %	12	35,3 %	11	47,8 %	11	50,0 %	2	33,3 %	1	100,0 %	4	42,3 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	6	17,6 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	6	6,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	7	20,6 %	5	21,7 %	6	27,3 %	1	16,7 %	0	0,0 %	2	24,7 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden faydalanabilir	İyi	4	36,4 %	15	44,1 %	15	65,2 %	10	45,5 %	5	83,3 %	0	0,0 %	4	50,5 %	0,316
	Kısmen	2	18,2 %	10	29,4 %	3	13,0 %	7	31,8 %	1	16,7 %	1	100,0 %	2	24,7 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	3	8,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	

İhtisas eğitimi süresince görülen Tefsir dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.21: Hadis Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Yaş												p		
		22-25		26-30		31-35		36-40		41 ve yukarı		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Hadis Tarihi ve İlimleri hakkında	İyi	4	36,4 %	19	55,9 %	11	47,8 %	11	50,0 %	4	66,7 %	0	0,0 %	4	50,5 %	0,85
	Kısmen	2	18,2 %	8	23,5 %	6	26,1 %	6	27,3 %	1	16,7 %	1	100,0 %	2	24,7 %	

bilgi sahibi olma	Yetersiz	0	0,0 %	1	2,9 %	1	4,3 %	0	0,0 %	1	16,7 %	0	0,0 %	3	3,1 %
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %
Hadis literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	3	27,3 %	1	50,0 %	1	56,5 %	1	50,0 %	4	66,7 %	0	0,0 %	4	49,5 %
	Kısmen	3	27,3 %	1	29,4 %	6	26,1 %	6	27,3 %	1	16,7 %	1	100,0 %	2	27,8 %
	Yetersiz	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	16,7 %	0	0,0 %	1	1,0 %
	Cevapsız	5	45,5 %	7	20,6 %	4	17,4 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %
Klasik Hadis metinlerini anlayabilme	İyi	3	27,3 %	2	61,8 %	1	60,9 %	1	50,0 %	4	66,7 %	1	100,0 %	5	55,7 %
	Kısmen	3	27,3 %	5	14,7 %	5	21,7 %	6	27,3 %	2	33,3 %	0	0,0 %	2	21,6 %
	Yetersiz	0	0,0 %	2	5,9 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	2,1 %
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	4	17,4 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	20,6 %
Hadis konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	3	27,3 %	1	35,3 %	1	56,5 %	7	31,8 %	4	66,7 %	1	100,0 %	4	41,2 %
	Kısmen	2	18,2 %	1	35,3 %	6	26,1 %	8	36,4 %	2	33,3 %	0	0,0 %	3	30,9 %
	Yetersiz	1	9,1 %	4	11,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	4	17,4 %	7	31,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	22,7 %
Hadis terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	4	36,4 %	2	61,8 %	1	56,5 %	8	36,4 %	4	66,7 %	1	100,0 %	5	52,6 %
	Kısmen	1	9,1 %	5	14,7 %	5	21,7 %	7	31,8 %	2	33,3 %	0	0,0 %	2	20,6 %
	Yetersiz	1	9,1 %	2	5,9 %	1	4,3 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	4	17,4 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %
Hadis problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	2	18,2 %	1	32,4 %	1	52,2 %	8	36,4 %	4	66,7 %	0	0,0 %	3	38,1 %
	Kısmen	3	27,3 %	1	44,1 %	7	30,4 %	7	31,8 %	1	16,7 %	1	100,0 %	3	35,1 %
	Yetersiz	1	9,1 %	2	5,9 %	0	0,0 %	2	9,1 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	4	17,4 %	5	22,7 %	1	16,7 %	0	0,0 %	2	21,6 %

Vaaz-İrşad faaliyetlerin de rahat kullanılabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda Hadis ezberine sahip olma	İyi	5	45,5 %	17	50,0 %	15	65,2 %	13	59,1 %	5	83,3 %	1	100,0 %	56	57,7 %	0,374
	Kısmen	0	0,0 %	9	26,5 %	3	13,0 %	4	18,2 %	1	16,7 %	0	0,0 %	17	17,5 %	
	Yetersiz	1	9,1 %	2	5,9 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	6	17,6 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	21	21,6 %	

İhtisas eğitimi süresince görülen Hadis dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.22: Kelam Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Yaş												p		
		22-25		26-30		31-35		36-40		41 ve yukarı		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Kelam mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	3	27,3 %	14	41,2 %	16	69,6 %	12	54,5 %	2	33,3 %	1	100,0 %	48	49,5 %	0,135
	Kısmen	2	18,2 %	11	32,4 %	2	8,7 %	4	18,2 %	4	66,7 %	0	0,0 %	23	23,7 %	
	Yetersiz	1	9,1 %	2	5,9 %	0	0,0 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	4	4,1 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	7	20,6 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	22	22,7 %	
Kelam literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	2	18,2 %	9	26,5 %	13	56,5 %	8	36,4 %	2	33,3 %	0	0,0 %	34	35,1 %	0,212
	Kısmen	3	27,3 %	11	32,4 %	5	21,7 %	7	31,8 %	4	66,7 %	1	100,0 %	31	32,0 %	
	Yetersiz	1	9,1 %	5	14,7 %	0	0,0 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	7	7,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	9	26,5 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	25	25,8 %	
Klasik Kelam metinlerini anlayabilme	İyi	2	18,2 %	13	38,2 %	13	56,5 %	5	22,7 %	2	33,3 %	1	100,0 %	36	37,1 %	0,259
	Kısmen	3	27,3 %	12	35,3 %	5	21,7 %	9	40,9 %	4	66,7 %	0	0,0 %	33	34,0 %	

	Yetersiz	1	9,1 %	1	2,9 %	0	0,0 %	2	9,1 %	0	0,0 %	0	0,0 %	4	4,1 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	8	23,5 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	24,7 %	
Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	2	18,2 %	8	23,5 %	1	65,2 %	6	27,3 %	3	50,0 %	0	0,0 %	3	35,1 %	0,001*
	Kısmen	1	9,1 %	1	47,1 %	3	13,0 %	8	36,4 %	3	50,0 %	1	100,0 %	3	33,0 %	
	Yetersiz	3	27,3 %	2	5,9 %	0	0,0 %	2	9,1 %	0	0,0 %	0	0,0 %	7	7,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	8	23,5 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	24,7 %	
Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	4	36,4 %	1	50,0 %	1	60,9 %	7	31,8 %	2	33,3 %	1	100,0 %	4	46,4 %	0,214
	Kısmen	1	9,1 %	7	20,6 %	3	13,0 %	7	31,8 %	4	66,7 %	0	0,0 %	2	22,7 %	
	Yetersiz	1	9,1 %	2	5,9 %	0	0,0 %	2	9,1 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	8	23,5 %	6	26,1 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	25,8 %	
Kelam problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	1	9,1 %	1	29,4 %	1	52,2 %	5	22,7 %	2	33,3 %	0	0,0 %	3	30,9 %	0,308
	Kısmen	4	36,4 %	1	41,2 %	6	26,1 %	1	45,5 %	4	66,7 %	1	100,0 %	3	40,2 %	
	Yetersiz	1	9,1 %	2	5,9 %	0	0,0 %	2	9,1 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	8	23,5 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	23,7 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma	İyi	2	18,2 %	1	35,3 %	1	56,5 %	5	22,7 %	2	33,3 %	0	0,0 %	3	35,1 %	0,022*
	Kısmen	1	9,1 %	1	29,4 %	4	17,4 %	1	45,5 %	4	66,7 %	1	100,0 %	3	30,9 %	
	Yetersiz	3	27,3 %	4	11,8 %	1	4,3 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	9	9,3 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	8	23,5 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	24,7 %	

İhtisas eğitimi süresince görülen Kelam dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiştir.

“Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme” ile yaş grupları arasındaki ilişki incelendiğinde; 22-25 yaş grubunda “iyi” cevabını oranı %18,2, “kısmen” cevabını verenlerin oranı %9,1, “yetersiz” cevabını verenlerin oranı %27,3’tür. 26-30 yaş

grubunun %23,5'i "iyi", %47,1'i "kısmen", %5,9'u "yetersiz" cevabını vermiştir. 31-35 yaş grubu kişilerin %65,2'si "iyi", %13,0'ü "kısmen" tercihinde bulunmuştur. 36-40 yaş grubu kişilerin %27,3'ü "iyi", %36,4'ü "kısmen", %9,1'i ise "yetersiz" cevabını tercih etmişlerdir. 41 ve yukarıya yaş grubu için, %50'si "iyi", %50'si "kısmen" seçeneğini işaretlemişlerdir. Yapılan istatistik analiz sonucunda "Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme" ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$).

"Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma" ile yaş grubu arasındaki ilişki incelendiğinde; 22-25 yaş grubunda "iyi", cevabını verenlerin oranı %18,2, "kısmen" cevabını verenlerin oranı %9,1, "yetersiz" cevabını verenlerin oranı 27,3'tür. 26-30 yaş grubunda "iyi", cevabını verenlerin oranı %35,3, "kısmen" cevabını verenlerin oranı %29,4, "yetersiz" cevabını verenlerin oranı %11,8'dir. 31-35 yaş grubu kişilerin %56,5'i "iyi", %17,4'ü "kısmen", %4,3'ü ise "yetersiz" cevaplarını vermiştir. 36-40 yaş grubu kişilerin %22,7'si "iyi", %45,5'i "kısmen", %4,5'i ise "yetersiz" cevaplarını vermiştir. 41 yaş ve üzeri kişilerde "iyi" cevabını verenlerin oranı %33,3, "kısmen" cevabını verenlerin oranı %66,7'dir. Yapılan istatistiksel analiz neticesinde "Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma" kazanımına ulaşma düzeyi ile yaş grubu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

Araştırmayla ilgili bulgular incelendiğinde öğrencilerin yaşları ilerledikçe kelami konularda anlama ve yorumlama becerisinin artması ve daha çok insanla münasebet kurarak bireylerin inanç problemleriyle karşı karşıya kalması sebebiyle bu kazanımlardan daha olumlu ilerleme kaydettikleri söylenebilir.

Kelam dersine ait diğer kazanımlara ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Bu kazanım maddeleri ile ilgili bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Tablo 4.23: Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi Dersi Kazanım Düzeyleri ile Yaş Grupları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Yaş												p		
		22-25		26-30		31-35		36-40		41 ve yukarı s		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme	İyi	6	54,5 %	19	55,9 %	11	47,8 %	10	45,5 %	5	83,3 %	0	0,0 %	51	52,6 %	0,682
	Kısmen	0	0,0 %	7	20,6 %	4	17,4 %	5	22,7 %	1	16,7 %	1	100,0 %	18	18,6 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	3	8,8 %	3	13,0 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	7	7,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	5	14,7 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	21	21,6 %	
Tecvid kaidelerine uygun hatasız Kur'an-ı Kerim okuyabilme	İyi	5	45,5 %	20	58,8 %	11	47,8 %	10	45,5 %	5	83,3 %	0	0,0 %	51	52,6 %	0,771
	Kısmen	1	9,1 %	7	20,6 %	8	34,8 %	5	22,7 %	1	16,7 %	1	100,0 %	23	23,7 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	2	5,9 %	0	0,0 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	5	14,7 %	4	17,4 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	20	20,6 %	
Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme	İyi	5	45,5 %	15	44,1 %	8	34,8 %	9	40,9 %	3	50,0 %	0	0,0 %	40	41,2 %	0,467
	Kısmen	1	9,1 %	10	29,4 %	9	39,1 %	3	13,6 %	2	33,3 %	1	100,0 %	26	26,8 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	4	11,8 %	1	4,3 %	4	18,2 %	1	16,7 %	0	0,0 %	10	10,3 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	5	14,7 %	5	21,7 %	6	27,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	21	21,6 %	
Kur'an-ı Kerim'in hangi süresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme	İyi	5	45,5 %	14	41,2 %	8	34,8 %	9	40,9 %	3	50,0 %	0	0,0 %	39	40,2 %	0,47
	Kısmen	1	9,1 %	8	23,5 %	9	39,1 %	5	22,7 %	3	50,0 %	1	100,0 %	27	27,8 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	7	20,6 %	2	8,7 %	3	13,6 %	0	0,0 %	0	0,0 %	12	12,4 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	5	14,7 %	4	17,4 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	19	19,6 %	
Ezber müfredatındaki sureleri	İyi	4	36,4 %	17	50,0 %	13	56,5 %	11	50,0 %	5	83,3 %	0	0,0 %	50	51,5 %	0,917
	Kısmen	2	18,2 %	8	23,5 %	4	17,4 %	4	18,2 %	1	16,7 %	1	100,0 %	20	20,6 %	

kâhıcı olarak ezberleyebilme	Yetersiz	0	0,0 %	4	11,8 %	1	4,3 %	2	9,1 %	0	0,0 %	0	0,0%	7	7,2 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	5	14,7 %	5	21,7 %	5	22,7 %	0	0,0 %	0	0,0%	20	20,6 %	
Kur'an-ı Kerim'in baştan sona Mealini yapabilme	İyi	3	27,3 %	9	26,5 %	8	34,8 %	9	40,9 %	4	66,7 %	1	100,0 %	34	35,1 %	0,634
	Kısmen	3	27,3 %	13	38,2 %	8	34,8 %	6	27,3 %	2	33,3 %	0	0,0%	32	33,0 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	7	20,6 %	2	8,7 %	3	13,6 %	0	0,0 %	0	0,0%	12	12,4 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	5	14,7 %	5	21,7 %	4	18,2 %	0	0,0 %	0	0,0%	19	19,6 %	
Temel dînî konularla alakalı, Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede iyi ve yeterli sayıda Ayet-i Kerime ezberine sahip	İyi	5	45,5 %	13	38,2 %	12	52,2 %	9	40,9 %	3	50,0 %	0	0,0%	42	43,3 %	0,766
	Kısmen	1	9,1 %	5	44,1 %	7	30,4 %	7	31,8 %	2	33,3 %	1	100,0 %	33	34,0 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	2,9 %	0	0,0 %	1	4,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	2	2,1 %	
	Cevapsız	5	45,5 %	5	14,7 %	4	17,4 %	5	22,7 %	1	16,7 %	0	0,0%	20	20,6 %	

İhtisas eğitimi süresince görülen Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve yapılan analiz sonucunda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.24: Arapça Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Eğitim düzeyi										P
		Lisans		Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)		Yüksek Lisans tamamlamış		Doktora (ders veya tez döneminde)		Toplam		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Yeterli gramer bilgisine sahip olma	İyi	42	80,8 %	26	72,2 %	5	100,0 %	3	75,0%	76	78,4 %	0,516
	Kısmen	6	11,5 %	9	25,0 %	0	0,0%	0	0,0%	15	15,5 %	

	Yetersiz	1	1,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	
	Cevapsız	3	5,8%	1	2,8%	0	0,0%	1	25,0%	5	5,2%	
Arapça konuşabilme	İyi	4	7,7%	11	30,6%	1	20,0%	0	0,0%	16	16,5%	0,188
	Kısmen	29	55,8%	17	47,2%	3	60,0%	2	50,0%	51	52,6%	
	Yetersiz	16	30,8%	7	19,4%	1	20,0%	1	25,0%	25	25,8%	
	Cevapsız	3	5,8%	1	2,8%	0	0,0%	1	25,0%	5	5,2%	
Klasik Arapça metinleri anlayabilme	İyi	35	67,3%	25	69,4%	5	100,0%	2	50,0%	67	69,1%	0,891
	Kısmen	14	26,9%	9	25,0%	0	0,0%	1	25,0%	24	24,7%	
	Yetersiz	1	1,9%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%	
	Cevapsız	2	3,8%	1	2,8%	0	0,0%	1	25,0%	4	4,1%	
Modern Arapça metinleri anlayabilme	İyi	11	21,2%	13	36,1%	3	60,0%	0	0,0%	27	27,8%	0,268
	Kısmen	33	63,5%	17	47,2%	2	40,0%	3	75,0%	55	56,7%	
	Yetersiz	5	9,6%	5	13,9%	0	0,0%	0	0,0%	10	10,3%	
	Cevapsız	3	5,8%	1	2,8%	0	0,0%	1	25,0%	5	5,2%	
Arapça duyduğunu yazabilme	İyi	32	61,5%	21	58,3%	2	40,0%	2	50,0%	57	58,8%	0,823
	Kısmen	13	25,0%	11	30,6%	3	60,0%	1	25,0%	28	28,9%	
	Yetersiz	4	7,7%	3	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	7	7,2%	
	Cevapsız	3	5,8%	1	2,8%	0	0,0%	1	25,0%	5	5,2%	
Arapça metinler oluşturabilme	İyi	11	21,2%	12	33,3%	0	0,0%	0	0,0%	23	23,7%	0,161
	Kısmen	22	42,3%	18	50,0%	5	100,0%	2	50,0%	47	48,5%	
	Yetersiz	14	26,9%	5	13,9%	0	0,0%	1	25,0%	20	20,6%	
	Cevapsız	5	9,6%	1	2,8%	0	0,0%	1	25,0%	7	7,2%	
Arapça bilgisi bakımından kendi	İyi	37	71,2%	26	72,2%	4	80,0%	2	50,0%	69	71,1%	0,926
	Kısmen	11	21,2%	8	22,2%	1	20,0%	1	25,0%	21	21,6%	

kendimi geliştirebilme yeteneği	Yetersiz	2	3,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%
	Cevapsız	2	3,8%	2	5,6%	0	0,0%	1	25,0%	5	5,2%

İhtisas eğitimi süresince görülen Arapça dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.25: Fıkıh Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Eğitim düzeyi										P
		Lisans		Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)		Yüksek Lisansı tamamlamış		Doktora (ders veya tez döneminde)		Toplam		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	27	51,9%	17	47,2%	3	60,0%	1	25,0%	48	49,5%	0,380
	Kısmen	14	26,9%	11	30,6%	0	0,0%	2	50,0%	27	27,8%	
	Yetersiz	0	0,0%	2	5,6%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%	
	Cevapsız	11	21,2%	6	16,7%	2	40,0%	1	25,0%	20	20,6%	
Fıkıh literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	20	38,5%	9	25,0%	2	40,0%	2	50,0%	33	34,0%	0,506
	Kısmen	21	40,4%	18	50,0%	1	20,0%	1	25,0%	41	42,3%	
	Yetersiz	1	1,9%	3	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,1%	
	Cevapsız	10	19,2%	6	16,7%	2	40,0%	1	25,0%	19	19,6%	
Klasik Fıkıh metinlerini anlayabilme	İyi	31	59,6%	17	47,2%	2	40,0%	2	50,0%	52	53,6%	0,855
	Kısmen	10	19,2%	12	33,3%	1	20,0%	1	25,0%	24	24,7%	
	Yetersiz	2	3,8%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	9	17,3%	6	16,7%	2	40,0%	1	25,0%	18	18,6%	
Fıkıh konularını	İyi	22	42,3%	13	36,1%	2	40,0%	1	25,0%	38	39,2%	0,368

sistemli olarak bilip sayabilme	Kısmen	19	36,5 %	15	41,7 %	1	20,0%	1	25,0 %	36	37,1 %	
	Yetersiz	1	1,9%	2	5,6%	0	0,0%	1	25,0 %	4	4,1%	
	Cevapsız	10	19,2 %	6	16,7 %	2	40,0%	1	25,0 %	19	19,6 %	
Fıkıh terimlerine aşına olup anlamlarını bilme	İyi	29	55,8 %	21	58,3 %	3	60,0%	2	50,0 %	55	56,7 %	0,795
	Kısmen	13	25,0 %	6	16,7 %	0	0,0%	1	25,0 %	20	20,6 %	
	Yetersiz	1	1,9%	2	5,6%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	9	17,3 %	7	19,4 %	2	40,0%	1	25,0 %	19	19,6 %	
Fıkıh problemlerinde n haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	17	32,7 %	10	27,8 %	2	40,0%	1	25,0 %	30	30,9 %	0,910
	Kısmen	21	40,4 %	17	47,2 %	1	20,0%	2	50,0 %	41	42,3 %	
	Yetersiz	5	9,6%	3	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	8	8,2%	
	Cevapsız	9	17,3 %	6	16,7 %	2	40,0%	1	25,0 %	18	18,6 %	

İhtisas eğitimi süresince görülen Fıkıh dersi kazanımlarına ulaşma düzeyleri ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.26: Tefsir Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

	Eğitim düzeyi										P	
		Lisans		Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)		Yüksek Lisansı tamamlamış		Doktora (ders veya tez döneminde)		Toplam		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n		%
Tefsir ekollerini hakkında bilgi sahibi olma	İyi	20	38,5 %	14	38,9%	3	60,0%	1	25,0%	38	39,2 %	0,648
	Kısmen	18	34,6 %	11	30,6%	0	0,0%	2	50,0%	31	32,0 %	
	Yetersiz	3	5,8%	3	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	6	6,2%	
	Cevapsız	11	21,2 %	8	22,2%	2	40,0%	1	25,0%	22	22,7 %	

Tefsir literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	19	36,5 %	13	36,1%	2	40,0%	1	25,0%	35	36,1 %	0,868
	Kısmen	23	44,2 %	14	38,9%	1	20,0%	2	50,0%	40	41,2 %	
	Yetersiz	0	0,0%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	
	Cevapsız	10	19,2 %	8	22,2%	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6 %	
Klasik Tefsir metinlerini anlayabilme	İyi	34	65,4 %	19	52,8%	2	40,0%	2	50,0%	57	58,8 %	0,620
	Kısmen	8	15,4 %	9	25,0%	1	20,0%	1	25,0%	19	19,6 %	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	
	Cevapsız	10	19,2 %	8	22,2%	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6 %	
Tefsir konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	17	32,7 %	12	33,3%	2	40,0%	1	25,0%	32	33,0 %	0,952
	Kısmen	21	40,4 %	15	41,7%	1	20,0%	2	50,0%	39	40,2 %	
	Yetersiz	3	5,8%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,1%	
	Cevapsız	11	21,2 %	8	22,2%	2	40,0%	1	25,0%	22	22,7 %	
Tefsir terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	26	50,0 %	19	52,8%	3	60,0%	2	50,0%	50	51,5 %	0,634
	Kısmen	15	28,8 %	9	25,0%	0	0,0%	1	25,0%	25	25,8 %	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	
	Cevapsız	11	21,2 %	8	22,2%	2	40,0%	1	25,0%	22	22,7 %	
Tefsir problemlerinde n haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	12	23,1 %	11	30,6%	2	40,0%	1	25,0%	26	26,8 %	0,833
	Kısmen	25	48,1 %	14	38,9%	1	20,0%	1	25,0%	41	42,3 %	
	Yetersiz	3	5,8%	3	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	6	6,2%	
	Cevapsız	12	23,1 %	8	22,2%	2	40,0%	2	50,0%	24	24,7 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden faydalanabilme	İyi	24	46,2 %	20	55,6%	3	60,0%	2	50,0%	49	50,5 %	0,565
	Kısmen	15	28,8 %	8	22,2%	0	0,0%	1	25,0%	24	24,7 %	
	Yetersiz	3	5,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	10	19,2 %	8	22,2%	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6 %	

İhtisas eğitimi süresince görülen Tefsir derslerinin kazanımlarına ulaşma düzeyi ile eğitim durumu arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p>0,05).

Tablo 4.27: Hadis Dersi Kazanım Düzeyleri ve Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Eğitim düzeyi										P
		Lisans		Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)		Yüksek Lisans tamamlanmış		Doktora (ders veya tez döneminde)		Toplam		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Hadis Tarihi ve İlimleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	25	48,1%	19	52,8%	3	60,0%	2	50,0%	49	50,5%	0,914
	Kısmen	14	26,9%	9	25,0%	0	0,0%	1	25,0%	24	24,7%	
	Yetersiz	2	3,8%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	11	21,2%	7	19,4%	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6%	
Hadis literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	26	50,0%	18	50,0%	2	40,0%	2	50,0%	48	49,5%	0,948
	Kısmen	15	28,8%	10	27,8%	1	20,0%	1	25,0%	27	27,8%	
	Yetersiz	0	0,0%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	
	Cevapsız	11	21,2%	7	19,4%	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6%	
Klasik Hadis metinlerini anlayabilme	İyi	29	55,8%	20	55,6%	3	60,0%	2	50,0%	54	55,7%	0,797
	Kısmen	11	21,2%	9	25,0%	0	0,0%	1	25,0%	21	21,6%	
	Yetersiz	2	3,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%	
	Cevapsız	10	19,2%	7	19,4%	2	40,0%	1	25,0%	20	20,6%	
Hadis konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	22	42,3%	15	41,7%	2	40,0%	1	25,0%	40	41,2%	0,826
	Kısmen	14	26,9%	13	36,1%	1	20,0%	2	50,0%	30	30,9%	
	Yetersiz	4	7,7%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
	Cevapsız	2	23,1%	7	19,4%	2	40,0%	1	25,0%	22	22,7%	

Hadis terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	24	46,2 %	22	61,1 %	3	60,0%	2	50,0%	51	52,6 %	0,622
	Kısmen	14	26,9 %	5	13,9 %	0	0,0%	1	25,0%	20	20,6 %	
	Yetersiz	3	5,8%	2	5,6%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
	Cevapsız	11	21,2 %	7	19,4 %	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6 %	
Hadis problemlerinde n haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	19	36,5 %	14	38,9 %	2	40,0%	2	50,0%	37	38,1 %	0,916
	Kısmen	19	36,5 %	13	36,1 %	1	20,0%	1	25,0%	34	35,1 %	
	Yetersiz	4	7,7%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
	Cevapsız	10	19,2 %	8	22,2 %	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda Hadis ezberine sahip olma	İyi	29	55,8 %	23	63,9 %	2	40,0%	2	50,0%	56	57,7 %	0,972
	Kısmen	10	19,2 %	5	13,9 %	1	20,0%	1	25,0%	17	17,5 %	
	Yetersiz	2	3,8%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	11	21,2 %	7	19,4 %	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6 %	

Öğrencilerin ihtisas eğitimi süresince görülen Hadis dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile eğitim durumu arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.28: Kalam Dersi Kazanım Düzeyleri ve Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Eğitim düzeyi										P
		Lisans		Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)		Yüksek Lisansı tamamlamış		Doktora (ders veya tez döneminde)		Toplam		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Kalam mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	29	55,8 %	16	44,4 %	3	60,0%	0	0,0%	48	49,5 %	0,085
	Kısmen	9	17,3 %	11	30,6 %	0	0,0%	3	75,0%	23	23,7 %	
	Yetersiz	3	5,8%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,1%	

	Cevapsız	1	21,2 %	8	22,2 %	2	40,0%	1	25,0%	2	22,7 %	
Kelam literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	2	40,4 %	12	33,3 %	1	20,0%	0	0,0%	3	35,1 %	0,540
	Kısmen	1	28,8 %	12	33,3 %	2	40,0%	2	50,0%	3	32,0 %	
	Yetersiz	4	7,7%	2	5,6%	0	0,0%	1	25,0%	7	7,2%	
	Cevapsız	1	23,1 %	10	27,8 %	2	40,0%	1	25,0%	2	25,8 %	
Klasik Kelam metinlerini anlayabilme	İyi	1	36,5 %	15	41,7 %	2	40,0%	0	0,0%	3	37,1 %	0,316
	Kısmen	1	36,5 %	11	30,6 %	1	20,0%	2	50,0%	3	34,0 %	
	Yetersiz	2	3,8%	1	2,8%	0	0,0%	1	25,0%	4	4,1%	
	Cevapsız	1	23,1 %	9	25,0 %	2	40,0%	1	25,0%	2	24,7 %	
Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	1	36,5 %	12	33,3 %	2	40,0%	1	25,0%	3	35,1 %	0,825
	Kısmen	1	34,6 %	12	33,3 %	1	20,0%	1	25,0%	3	33,0 %	
	Yetersiz	3	5,8%	3	8,3%	0	0,0%	1	25,0%	7	7,2%	
	Cevapsız	1	23,1 %	9	25,0 %	2	40,0%	1	25,0%	2	24,7 %	
Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	2	48,1 %	17	47,2 %	3	60,0%	0	0,0%	4	46,4 %	0,225
	Kısmen	1	23,1 %	8	22,2 %	0	0,0%	2	50,0%	2	22,7 %	
	Yetersiz	2	3,8%	2	5,6%	0	0,0%	1	25,0%	5	5,2%	
	Cevapsız	1	25,0 %	9	25,0 %	2	40,0%	1	25,0%	2	25,8 %	
Kelam problemlerinde n haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	1	32,7 %	11	30,6 %	2	40,0%	0	0,0%	3	30,9 %	0,465
	Kısmen	2	42,3 %	14	38,9 %	1	20,0%	2	50,0%	3	40,2 %	
	Yetersiz	2	3,8%	2	5,6%	0	0,0%	1	25,0%	5	5,2%	
	Cevapsız	1	21,2 %	9	25,0 %	2	40,0%	1	25,0%	2	23,7 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma	İyi	1	32,7 %	14	38,9 %	3	60,0%	0	0,0%	3	35,1 %	0,208
	Kısmen	1	32,7 %	10	27,8 %	0	0,0%	3	75,0%	3	30,9 %	
	Yetersiz	6	11,5 %	3	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	9	9,3%	
	Cevapsız	1	23,1 %	9	25,0 %	2	40,0%	1	25,0%	2	24,7 %	

Öğrencilerin ihtisas eğitimi süresince gördükleri Kalam dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile eğitim durumu arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.29: Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi Dersi Kazanım Düzeyleri ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Eğitim düzeyi										P
		Lisans		Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)		Yüksek Lisansı tamamlamış		Doktora (ders veya tez döneminde)		Toplam		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme	İyi	26	50,0%	20	55,6%	2	40,0%	3	75,0%	51	52,6%	0,699
	Kısmen	12	23,1%	5	13,9%	1	20,0%	0	0,0%	18	18,6%	
	Yetersiz	3	5,8%	4	11,1%	0	0,0%	0	0,0%	7	7,2%	
	Cevapsız	11	21,2%	7	19,4%	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6%	
Tecvid kaidelerine uygun hatasız Kur'an-ı Kerim okuyabilme	İyi	29	55,8%	19	52,8%	2	40,0%	1	25,0%	51	52,6%	0,874
	Kısmen	11	21,2%	9	25,0%	1	20,0%	2	50,0%	23	23,7%	
	Yetersiz	2	3,8%	1	2,8%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,1%	
	Cevapsız	10	19,2%	7	19,4%	2	40,0%	1	25,0%	20	20,6%	
Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme	İyi	22	42,3%	16	44,4%	1	20,0%	1	25,0%	40	41,2%	0,696
	Kısmen	13	25,0%	9	25,0%	2	40,0%	2	50,0%	26	26,8%	
	Yetersiz	7	13,5%	3	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	10	10,3%	
	Cevapsız	10	19,2%	8	22,2%	2	40,0%	1	25,0%	21	21,6%	
Kur'an-ı Kerim'in hangi sûresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme	İyi	23	44,2%	14	38,9%	1	20,0%	1	25,0%	39	40,2%	0,657
	Kısmen	12	23,1%	11	30,6%	2	40,0%	2	50,0%	27	27,8%	
	Yetersiz	8	15,4%	4	11,1%	0	0,0%	0	0,0%	12	12,4%	

	Cevapsız	9	17,3 %	7	19,4 %	2	40,0%	1	25,0%	19	19,6 %	
Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme	İyi	28	53,8 %	19	52,8 %	1	20,0%	2	50,0%	50	51,5 %	0,734
	Kısmen	10	19,2 %	7	19,4 %	2	40,0%	1	25,0%	20	20,6 %	
	Yetersiz	5	9,6%	2	5,6%	0	0,0%	0	0,0%	7	7,2%	
	Cevapsız	9	17,3 %	8	22,2 %	2	40,0%	1	25,0%	20	20,6 %	
Kur'an-ı Kerim'in baştan sona Mealini yapabilme	İyi	19	36,5 %	12	33,3 %	2	40,0%	1	25,0%	34	35,1 %	0,933
	Kısmen	17	32,7 %	13	36,1 %	1	20,0%	1	25,0%	32	33,0 %	
	Yetersiz	7	13,5 %	4	11,1 %	0	0,0%	1	25,0%	12	12,4 %	
	Cevapsız	9	17,3 %	7	19,4 %	2	40,0%	1	25,0%	19	19,6 %	
Temel dinî konularla alakalı, Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede iyi ve yeterli sayıda Ayet-i Kerime ezberine sahip	İyi	25	48,1 %	15	41,7 %	0	0,0%	2	50,0%	42	43,3 %	0,406
	Kısmen	16	30,8 %	13	36,1 %	3	60,0%	1	25,0%	33	34,0 %	
	Yetersiz	2	3,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%	
	Cevapsız	9	17,3 %	8	22,2 %	2	40,0%	1	25,0%	20	20,6 %	

Öğrencilerin ihtisas eğitimi süresince gördükleri Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi dersine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile eğitim durumu arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki bulunamamıştır($p>0,05$).

Tablo 4.30: Arapça Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Görev süresi												p		
		1-3 yıl		4-7 yıl		8-10 yıl		11-15 yıl		16 yıl ve fazlası		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Yeterli gramer bilgisine sahip olma	İyi	19	90,5 %	20	83,3 %	24	68,6 %	12	75,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	76	78,4 %	0,25
	Kısmen	2	9,5%	3	12,5 %	8	22,9 %	2	12,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	15	15,5 %	

	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	
	Cevapsiz	0	0,0%	1	4,2%	3	8,6%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
Arapça konuşabilme	İyi	5	23,8%	3	12,5%	6	17,1%	1	6,3%	0	0,0%	1	100,0%	16	16,5%	0,2
	Kısmen	15	71,4%	13	54,2%	15	42,9%	8	50,0%	0	0,0%	0	0,0%	51	52,6%	
	Yetersiz	1	4,8%	7	29,2%	11	31,4%	6	37,5%	0	0,0%	0	0,0%	25	25,8%	
	Cevapsiz	0	0,0%	1	4,2%	3	8,6%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
Klasik Arapça metinleri anlayabilme	İyi	17	81,0%	18	75,0%	23	65,7%	8	50,0%	0	0,0%	1	100,0%	67	69,1%	0,26
	Kısmen	4	19,0%	5	20,8%	8	22,9%	7	43,8%	0	0,0%	0	0,0%	24	24,7%	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	2	5,7%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,1%	
	Cevapsiz	0	0,0%	1	4,2%	2	5,7%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,1%	
Modern Arapça metinleri anlayabilme	İyi	8	38,1%	8	33,3%	10	28,6%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	27	27,8%	0,01*
	Kısmen	11	52,4%	15	62,5%	14	40,0%	14	87,5%	0	0,0%	1	100,0%	55	56,7%	
	Yetersiz	2	9,5%	0	0,0%	8	22,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	10	10,3%	
	Cevapsiz	0	0,0%	1	4,2%	3	8,6%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
Arapça duyduğunuz yazabilme	İyi	14	66,7%	11	45,8%	23	65,7%	8	50,0%	0	0,0%	1	100,0%	57	58,8%	0,31
	Kısmen	5	23,8%	10	41,7%	6	17,1%	7	43,8%	0	0,0%	0	0,0%	28	28,9%	
	Yetersiz	2	9,5%	2	8,3%	3	8,6%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	7	7,2%	
	Cevapsiz	0	0,0%	1	4,2%	3	8,6%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	5	5,2%	
Arapça metinler oluşturabilme	İyi	4	19,0%	5	20,8%	9	25,7%	4	25,0%	0	0,0%	1	100,0%	23	23,7%	0,92
	Kısmen	11	52,4%	14	58,3%	14	40,0%	8	50,0%	0	0,0%	0	0,0%	47	48,5%	
	Yetersiz	4	19,0%	4	16,7%	9	25,7%	3	18,8%	0	0,0%	0	0,0%	20	20,6%	
	Cevapsiz	2	9,5%	1	4,2%	3	8,6%	1	6,3%	0	0,0%	0	0,0%	7	7,2%	
Arapça bilgisi	İyi	17	81,0%	18	75,0%	25	71,4%	8	50,0%	0	0,0%	1	100,0%	69	71,1%	0,55

bakımında n kendi kendimi geliştirebil me yeteneği	Kısmen	4	19,0 %	4	16,7 %	7	20,0 %	6	37,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	2 1	21,6 %
	Yetersiz	0	0,0%	1	4,2%	1	2,9%	0	0,0%	0	0,0 %	0	0,0%	2	2,1%
	Cevapsız	0	0,0%	1	4,2%	2	5,7%	2	12,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	5	5,2%

Öğrencilerin “*Modern Arapça metinleri anlayabilme*” kazanımına ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelendiğinde; 1-3 yıl arası çalışanlarda “*iyi*” cevabını verenlerin oranı %38,1, “*kısmen*” cevabını verenlerin oranı %52,4, “*yetersiz*” cevabını verenlerin oranı %9,5’tir .4-7 yıl arası çalışanlarda “*iyi*” cevabını verenlerin oranı %33,3, “*kısmen*” cevabını verenlerin oranı %62,5 “*yetersiz*” cevabını verenlerin oranı %0’dır. 8-10 yıl arası çalışanlarda “*iyi*” cevabını verenlerin oranı %28,6, “*kısmen*” cevabını verenlerin oranı %40,0, “*yetersiz*” cevabını verenlerin oranı %22,9’dur. 11-15 yıl arası çalışanlarda “*iyi*” cevabını verenlerin oranı %6,3, “*kısmen*” cevabını verenlerin oranı %87,5,’dir.

Bu kazanımın Arapça konuşma ve anlama ile doğrudan bağlantılı olduğu için öğrencilerin görev süresi ve yaş ilerledikçe bilgilerin tekrarına gereken hassasiyet gösterilmediği takdirde bu kazanımdan yeterli düzeyde verim alınamaması aşıkardır. Dolayısıyla öğrencilerin her zaman yabancı dile gerekli ehemmiyeti vererek bu kazanımdan olumlu faydalanabilecekleri söylenebilir.

Diğer kazanımlara ulaşma düzeyleri ile görev süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Bu alt problemle ilgili yapılmış bir araştırmaya da rastlanılmamıştır.

Tablo 4.31: Fıkıh Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Görev süresi												p		
		1-3 yıl		4-7 yıl		8-10 yıl		11-15 yıl		16 yıl ve fazlası		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	10	47,6 %	15	62,5 %	17	48,6 %	6	37,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	48	49,5 %	0,68 ²
	Kısmen	5	23,8 %	5	20,8 %	10	28,6 %	6	37,5 %	0	0,0 %	1	100,0 %	27	27,8 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	0	0,0 %	1	2,9 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	2,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	20	20,6 %	
Fıkıh literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	5	23,8 %	9	37,5 %	14	40,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	33	34,0 %	0,79
	Kısmen	10	47,6 %	11	45,8 %	13	37,1 %	7	43,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	41	42,3 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	0	0,0 %	2	5,7 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	4	4,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	6	17,1 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	19	19,6 %	
Klasik Fıkıh metinlerini anlayabilme	İyi	11	52,4 %	14	58,3 %	21	60,0 %	5	31,3 %	0	0,0 %	1	100,0 %	52	53,6 %	0,61 ²
	Kısmen	5	23,8 %	6	25,0 %	7	20,0 %	6	37,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	24	24,7 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	4,2 %	1	2,9 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	3	12,5 %	6	17,1 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	18	18,6 %	
Fıkıh konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	9	42,9 %	9	37,5 %	17	48,6 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	38	39,2 %	0,39 ¹
	Kısmen	7	33,3 %	11	45,8 %	9	25,7 %	8	50,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	36	37,1 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	4,2 %	2	5,7 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	4	4,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	3	12,5 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	19	19,6 %	
Fıkıh terimlerine aşina olup	İyi	15	71,4 %	11	45,8 %	23	65,7 %	5	31,3 %	0	0,0 %	1	100,0 %	55	56,7 %	0,01 ^{4*}
	Kısmen	1	4,8 %	8	33,3 %	4	11,4 %	7	43,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	20	20,6 %	

anlamalarını bilme	Yetersiz	0	0,0 %	1	4,2 %	2	5,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	3	3,1 %
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	6	17,1 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	19	19,6 %
Fıkıh problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabileme	İyi	3	14,3 %	6	25,0 %	17	48,6 %	3	18,8 %	0	0,0 %	1	100,0 %	30	30,9 %
	Kısmen	11	52,4 %	12	50,0 %	10	28,6 %	8	50,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	41	42,3 %
	Yetersiz	2	9,5 %	3	12,5 %	2	5,7 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	8	8,2 %
	Cevapsız	5	23,8 %	3	12,5 %	6	17,1 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	18	18,6 %

0,13
1

Öğrencilerin “Fıkıh terimlerine aşina olup anlamalarını bilme” kazanımına ulaşma düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelendiğinde; 1-3 yıl arası çalışanlarda “iyi” cevabını verenlerin oranı %71,4, “kısmen” cevabını verenlerin oranı %4,8’dir. 4-7 yıl arası çalışanlarda kazanıma ulaşma düzeyini “iyi” olarak belirtenlerin oranı %45,8, “kısmen” olarak belirtenlerin oranı %33,3, “yetersiz” olarak belirtenlerin oranı %4,2’dir. 8-10 yıl arası çalışanlarda kazanıma ulaşma düzeyini “iyi” olarak belirtenlerin oranı %65,7, “kısmen” olarak belirtenlerin oranı %11,4, “yetersiz” olarak belirtenlerin oranı %5,7’dir. 11-15 yıl arası çalışanlarda ise kazanıma ulaşma düzeyini “iyi” şeklinde belirtenlerin oranı %31,3, “kısmen” şeklinde belirtenlerin oranı %43,8’dir.

Bu sonuçlara göre öğrencilerin “Fıkıh terimlerine aşina olup anlamalarını bilme” kazanımına ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$).

Araştırmayla ilgili bulgular incelendiğinde 10 yıla kadar görev süresi olan öğrencilerin orta öğretim ve lisans eğitimlerinden yeni mezun olmaları ve bilgilerinin tazeliği sebebiyle “Fıkıh terimlerine aşina olup anlamalarını bilme” maddesinden daha fazla kazanım elde ettikleri söylenebilir.

Fıkıh dersine ait diğer kazanımlara ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$). Bu kazanım maddesiyle ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Tablo 4.32: Tefsir Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Görev süresi												p		
		1-3 yıl		4-7 yıl		8-10 yıl		11-15 yıl		16 yıl ve fazlası		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Tefsir ekollerini hakkında bilgi sahibi olma	İyi	10	47,6%	10	41,7%	13	37,1%	4	25,0%	0	0,0%	1	100,0%	38	39,2%	0,392
	Kısmen	5	23,8%	8	33,3%	10	28,6%	8	50,0%	0	0,0%	0	0,0%	31	32,0%	
	Yetersiz	1	4,8%	1	4,2%	4	11,4%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	6	6,2%	
	Cevapsız	5	23,8%	5	20,8%	8	22,9%	4	25,0%	0	0,0%	0	0,0%	22	22,7%	
Tefsir literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	7	33,3%	10	41,7%	13	37,1%	4	25,0%	0	0,0%	1	100,0%	35	36,1%	0,82
	Kısmen	9	42,9%	9	37,5%	14	40,0%	8	50,0%	0	0,0%	0	0,0%	40	41,2%	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	1	2,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	
	Cevapsız	5	23,8%	5	20,8%	7	20,0%	4	25,0%	0	0,0%	0	0,0%	21	21,6%	
Klasik Tefsir metinlerini anlayabilme	İyi	12	57,1%	18	75,0%	20	57,1%	6	37,5%	0	0,0%	1	100,0%	57	58,8%	0,045
	Kısmen	4	19,0%	1	4,2%	8	22,9%	6	37,5%	0	0,0%	0	0,0%	19	19,6%	
	Yetersiz	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	
	Cevapsız	5	23,8%	5	20,8%	7	20,0%	4	25,0%	0	0,0%	0	0,0%	21	21,6%	
Tefsir konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	7	33,3%	10	41,7%	12	34,3%	2	12,5%	0	0,0%	1	100,0%	32	33,0%	0,222
	Kısmen	9	42,9%	7	29,2%	13	37,1%	10	62,5%	0	0,0%	0	0,0%	39	40,2%	
	Yetersiz	0	0,0%	2	8,3%	2	5,7%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	4	4,1%	
	Cevapsız	5	23,8%	5	20,8%	8	22,9%	4	25,0%	0	0,0%	0	0,0%	22	22,7%	
Tefsir terimlerine aşina olup	İyi	13	61,9%	13	54,2%	17	48,6%	6	37,5%	0	0,0%	1	100,0%	50	51,5%	0,362
	Kısmen	3	14,3%	6	25,0%	10	28,6%	6	37,5%	0	0,0%	0	0,0%	25	25,8%	

anlamalarını bilme	Yetersiz	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	22,7 %	
Tefsir problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	6	28,6 %	8	33,3 %	10	28,6 %	2	12,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	26,8 %	0,25 ²
	Kısmen	10	47,6 %	7	29,2 %	14	40,0 %	9	56,3 %	0	0,0 %	1	100,0 %	4	42,3 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	3	12,5 %	3	8,6 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	6	6,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	6	25,0 %	8	22,9 %	5	31,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	24,7 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinde faydalanabilme	İyi	12	57,1 %	13	54,2 %	19	54,3 %	5	31,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	4	50,5 %	0,34 ²
	Kısmen	4	19,0 %	5	20,8 %	7	20,0 %	7	43,8 %	0	0,0 %	1	100,0 %	2	24,7 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	4,2 %	2	5,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	

Tefsir derslerine ait kazanımlara ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 4.33: Hadis Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Görev süresi												p		
		1-3 yıl		4-7 yıl		8-10 yıl		11-15 yıl		16 yıl ve fazlası		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Hadis Tarihi ve İlimleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	9	42,9 %	17	70,8 %	16	45,7 %	6	37,5 %	0	0,0 %	1	100,0 %	4	50,5 %	0,13 ⁸
	Kısmen	7	33,3 %	1	4,2 %	11	31,4 %	5	31,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	24,7 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	4,2 %	1	2,9 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	
Hadis literatürüne ve kaynak	İyi	9	42,9 %	16	66,7 %	17	48,6 %	5	31,3 %	0	0,0 %	1	100,0 %	4	49,5 %	0,05 ²
	Kısmen	7	33,3 %	2	8,3 %	12	34,3 %	6	37,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	27,8 %	

bilgisine hâkim olma	Yetersiz	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	1,0 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	6	25,0 %	6	17,1 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	
Klasik Hadis metinlerini anlayabilme	İyi	9	42,9 %	1	66,7 %	2	68,6 %	4	25,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	5	55,7 %	0,011*
	Kısmen	6	28,6 %	2	8,3 %	5	14,3 %	8	50,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	1	4,2 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	2,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	6	17,1 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	20,6 %	
Hadis konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	8	38,1 %	1	45,8 %	1	42,9 %	5	31,3 %	0	0,0 %	1	100,0 %	4	41,2 %	0,57
	Kısmen	6	28,6 %	5	20,8 %	1	34,3 %	7	43,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	30,9 %	
	Yetersiz	2	9,5 %	2	8,3 %	1	2,9 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	6	25,0 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	22,7 %	
Hadis terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	1	57,1 %	1	50,0 %	2	62,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	5	52,6 %	0,022
	Kısmen	3	14,3 %	6	25,0 %	3	8,6 %	8	50,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	20,6 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	1	4,2 %	3	8,6 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	
Hadis problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	6	28,6 %	1	41,7 %	1	45,7 %	4	25,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	3	38,1 %	0,66
	Kısmen	9	42,9 %	7	29,2 %	1	31,4 %	7	43,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	35,1 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	2	8,3 %	2	5,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	5	5,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	6	17,1 %	5	31,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanılabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda Hadis ezberine sahip olma	İyi	1	57,1 %	1	62,5 %	2	57,1 %	8	50,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	5	57,7 %	0,382
	Kısmen	3	14,3 %	2	8,3 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	17,5 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	2	8,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	2	21,6 %	

Öğrencilerin Hadis dersine ait kazanımlardan “*Klasik Hadis metinlerini anlayabilme*” kazanımına ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. 1-3 yıl arası çalışanlarda kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %42,9, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %28,6, “*yetersiz*” olarak belirtenlerin oranı %4,8’dir. 4-7 yıl arası çalışanlarda kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %66,7, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %8,3 “*yetersiz*” olarak belirtenlerin oranı %4,2’dir. 8-10 yıl arası çalışanlarda kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %68,6, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %14,3’tür. 11-15 yıl arası çalışanlarda ise “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %25,0, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %50,0’dir.

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde 10 yıla kadar görev yapan öğrencilerin dil ve anlama bilgilerinin güncel olması sebebiyle kıdem ve tecrübeye paralel olarak bu kazanım maddesinden olumlu etkilendikleri söylenebilir.

Öğrencilerin “*Klasik hadis metinlerini anlayabilme*” kazanımına ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < 0,05$).

Diğer kazanımlara ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$). Bu alt problemle ilgili yapılmış bir araştırmaya da rastlanılmamıştır.

Tablo 4.34: Kelam Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Görev süresi												p		
		1-3 yıl		4-7 yıl		8-10 yıl		11-15 yıl		16 yıl ve fazlası		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Kelam mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	İyi	9	42,9 %	1	45,8 %	2	60,0 %	6	37,5 %	0	0,0 %	1	100,0 %	4	49,5 %	0,13 1
	Kısmen	6	28,6 %	4	16,7 %	7	20,0 %	6	37,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	2	23,7 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	3	12,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	4	4,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	6	25,0 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	2	22,7 %	

Kelam literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	İyi	6	28,6 %	6	25,0 %	17	48,6 %	4	25,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	34	35,1 %	0,045
	Kısmen	8	38,1 %	10	41,7 %	5	14,3 %	8	50,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	31	32,0 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	1	4,2 %	5	14,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	7	7,2 %	
	Cevapsız	6	28,6 %	7	29,2 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	25	25,8 %	
Klasik Kelam metinlerini anlayabilme	İyi	6	28,6 %	9	37,5 %	18	51,4 %	2	12,5 %	0	0,0 %	1	100,0 %	36	37,1 %	0,059
	Kısmen	9	42,9 %	7	29,2 %	7	20,0 %	10	62,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	33	34,0 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	1	4,2 %	2	5,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	4	4,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	7	29,2 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	24	24,7 %	
Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme	İyi	7	33,3 %	7	29,2 %	15	42,9 %	5	31,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	34	35,1 %	0,69
	Kısmen	7	33,3 %	9	37,5 %	9	25,7 %	7	43,8 %	0	0,0 %	0	0,0%	32	33,0 %	
	Yetersiz	2	9,5 %	1	4,2 %	3	8,6 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	7	7,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	7	29,2 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	24	24,7 %	
Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	İyi	10	47,6 %	12	50,0 %	19	54,3 %	3	18,8 %	0	0,0 %	1	100,0 %	45	46,4 %	0,017*
	Kısmen	5	23,8 %	5	20,8 %	4	11,4 %	8	50,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	22	22,7 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	0	0,0 %	4	11,4 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	5	5,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	7	29,2 %	8	22,9 %	5	31,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	25	25,8 %	
Kelam problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	İyi	5	23,8 %	7	29,2 %	15	42,9 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0%	30	30,9 %	0,355
	Kısmen	10	47,6 %	9	37,5 %	10	28,6 %	9	56,3 %	0	0,0 %	1	100,0 %	39	40,2 %	
	Yetersiz	1	4,8 %	1	4,2 %	3	8,6 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	5	5,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	7	29,2 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	23	23,7 %	
Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam	İyi	9	42,9 %	8	33,3 %	14	40,0 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0%	34	35,1 %	0,15*
	Kısmen	5	23,8 %	8	33,3 %	8	22,9 %	9	56,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	30	30,9 %	
	Yetersiz	2	9,5 %	1	4,2 %	5	14,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	9	9,3 %	

konularına hâkim olma	Cevap sız	5	23,8 %	7	29,2 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	24	24,7 %
------------------------------	-----------	---	--------	---	--------	---	--------	---	--------	---	-------	---	------	----	--------

Kelam dersi kazanımları arasında yer alan “*Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme*” kazanımına öğrencilerin ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Tabloda yer alan veriler incelendiğinde; 1-3 yıl arası çalışanlardan kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” şeklinde belirtenlerin oranı %47,6, “*kısmen*” şeklinde belirtenlerin oranı %23,8, “*yetersiz*” şeklinde belirtenlerin oranı %4,8’dir. 4-7 yıl arası çalışanlardan kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %50,0, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %20,8’dir. 8-10 yıl arası çalışanlardan kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %54,3, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %11,4, “*yetersiz*” olarak belirtenlerin oranı %11,4’tir. 11-15 yıl arası çalışanlardan kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %18,8, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %50,0’dır.

Öğrencilerin “*Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme*” kazanımına ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Kelam dersinin diğer kazanımlarına öğrencilerin ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Bu alt problemle ilgili yapılmış başka bir araştırmaya da rastlanılmamıştır.

Yine Kelam dersinin kazanımları arasında yer alan “*Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma*” kazanımına öğrencilerin ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Tabloda yer alan veriler incelendiğinde öğrencilerin; 1-3 yıl arası çalışanlardan kazanıma ulaşma düzeyini “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %42,9, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %23,8, “*yetersiz*” olarak belirtenlerin oranı %9,5’tir. 4-7 yıl arası çalışanlarda “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %33,3, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %33,3, “*yetersiz*” olarak belirtenlerin oranı %4,2’dir. 8-10 yıl arası çalışanlarda “*iyi*” olarak belirtenlerin oranı %40,0, “*kısmen*” olarak belirtenlerin oranı %22,9 “*yetersiz*” olarak belirtenlerin oranı %14,3’tür. 11-15 yıl arası çalışanlarda “*iyi*” cevabını verenlerin oranı %18,8, “*kısmen*” cevabını oranı %56,3’tür.

Öğrencilerin “*Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kalam konularına hâkim olma*” kazanımına ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p>0,05$).

Öğrencilerin görev süreleri arttıkça zihinlerdeki bilgilerin yaş ilerlemesine bağlı bazı bilgi eksiklikleri olmaktadır. Bu sebepten dolayı öğrencilerin görev süreleri arttıkça halkın idrakine sunabilecek şekilde kalam konularına hâkim olma eksikliği olabilir. Bu eksikliğin giderilmesi için görev süreleri arttıkça öğrencilerin kalam konularını sıklıkla tekrarlayarak aşabilecekleri söylenebilir.

Kelam dersinin diğer kazanımlarına öğrencilerin ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Bu alt problemle ilgili yapılmış başka bir araştırmaya da rastlanılmamıştır.

Tablo 4.35: Kur’an-ı Kerim ve Meal Bilgisi Dersi Kazanım Düzeyleri ile Görev Süreleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		Görev süresi												p		
		1-3 yıl		4-7 yıl		8-10 yıl		11-15 yıl		16 yıl ve fazlası		Cevapsız			Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme	İyi	10	47,6 %	16	66,7 %	16	45,7 %	8	50,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	51	52,6 %	0,866
	Kısmen	4	19,0 %	3	12,5 %	8	22,9 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	18	18,6 %	
	Yetersiz	2	9,5 %	1	4,2 %	3	8,6 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	7	7,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	21	21,6 %	
Tecvid kaidelerine uygun hatasız Kur’an-ı Kerim okuyabilme	İyi	11	52,4 %	17	70,8 %	14	40,0 %	8	50,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	51	52,6 %	0,189
	Kısmen	5	23,8 %	2	8,3 %	13	37,1 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0 %	23	23,7 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	4,2 %	1	2,9 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	3	3,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	7	20,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	20	20,6 %	
Düzenli Kur’an-ı Kerim okuma	İyi	8	38,1 %	11	45,8 %	12	34,3 %	8	50,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	40	41,2 %	0,152
	Kısmen	8	38,1 %	4	16,7 %	12	34,3 %	2	12,5 %	0	0,0 %	0	0,0 %	26	26,8 %	

alışkanlığı edinme	Yetersiz	0	0,0 %	5	20,8 %	3	8,6 %	2	12,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	10	10,3 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	8	22,9 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	21	21,6 %	
Kur'an-ı Kerim'in hangi sûresinin hangi konulardan bahsettiğini bilme	İyi	9	42,9 %	11	45,8 %	11	31,4 %	7	43,8 %	0	0,0 %	1	100,0 %	39	40,2 %	0,448
	Kısmen	5	23,8 %	4	16,7 %	14	40,0 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	27	27,8 %	
	Yetersiz	2	9,5 %	5	20,8 %	3	8,6 %	2	12,5 %	0	0,0 %	0	0,0%	12	12,4 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	7	20,0 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0%	19	19,6 %	
Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak ezberleyebilme	İyi	10	47,6 %	13	54,2 %	17	48,6 %	9	56,3 %	0	0,0 %	1	100,0 %	50	51,5 %	0,741
	Kısmen	6	28,6 %	4	16,7 %	7	20,0 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0%	20	20,6 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	3	12,5 %	3	8,6 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	7	7,2 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	8	22,9 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0%	20	20,6 %	
Kur'an-ı Kerim'in baştan sona Mealini yapabilme	İyi	7	33,3 %	11	45,8 %	11	31,4 %	4	25,0 %	0	0,0 %	1	100,0 %	34	35,1 %	0,138
	Kısmen	9	42,9 %	5	20,8 %	10	28,6 %	8	50,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	32	33,0 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	4	16,7 %	7	20,0 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	12	12,4 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	4	16,7 %	7	20,0 %	3	18,8 %	0	0,0 %	0	0,0%	19	19,6 %	
Temel dînî konularla alakalı, Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede iyi ve yeterli sayıda Ayet-i Kerime ezberine sahip	İyi	9	42,9 %	10	41,7 %	16	45,7 %	6	37,5 %	0	0,0 %	1	100,0 %	42	43,3 %	0,775
	Kısmen	7	33,3 %	8	33,3 %	13	37,1 %	5	31,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	33	34,0 %	
	Yetersiz	0	0,0 %	1	4,2 %	0	0,0 %	1	6,3 %	0	0,0 %	0	0,0%	2	2,1 %	
	Cevapsız	5	23,8 %	5	20,8 %	6	17,1 %	4	25,0 %	0	0,0 %	0	0,0%	20	20,6 %	

Kur'an-ı Kerim ve Meal dersi kazanımlarına ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

4.6. Sonuçlar

Bu alışmada Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin eğitim süreçlerinin ğrenci görüşlerine göre değerlendirmesi (Marmara bölgesi rneği) konusu ele alınarak, eğitim süreci tahlil edilmeye çalışılmıştır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir:

- Öğrencilerin çoğunluğunun ihtisas eğitiminden sonra başka bir kuruma geçmek istemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin çoğunluğunun ihtisas eğitimini almadaki hedeflerinin ilmi seviyelerini yükseltmek olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırmamıza katılan öğrenciler tarafından ihtisas eğitiminde Siyer, Diksiyon/İletişim becerisi, Din psikolojisi ve Din sosyolojisi gibi derslerin konulmasının istendiği grlmştir.
- Öğrenci görüşlerine göre üç ayda bir yapılan sınavların daha seyrek yapılması isteyenlerin oranı %43,3 sonucuna varılmıştır.
- Öğrencilerin %28,9'u vaaz, seminer, konferans, hutbe vb. uygulamaların yeterli olmadığını düşünmektedirler.
- İslami ilimler dersleri ve kazanımlarından Arapça konuşma ve anlama ile ilgili olanların dışında olumlu bir yönelim olduğu görülmektedir. Tefsir, Fıkıh, Hadis ve Kelam gibi derslerin bazı kazanımlarında eğitim öncesinde yeterli seviyede dil eğitimi almayan öğrencilerin, bu kazanımlarda diğer öğrencilere göre yeterli düzeyde kendilerini geliştirmedikleri tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin sınavlarda en çok zorlanılan durumların başında ayrıntılı bilgi istenen sorular ve sözlü sınava hazırlanmak geldiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Arapça dersi kazanımları içerisinde yer alan “*Yeterli gramer bilgisine sahip olma*”, kazanımı ile Kelam dersi kazanımları içerisinde yer alan “*Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme*” ve “*Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hâkim olma*” kazanımlarına öğrencilerin ulaşma düzeyleri ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin İhtisas eğitimi boyunca gördükleri Arapça, Fıkıh, Tefsir, Hadis, Kelam ve Kur'an-ı Kerim ve Meal Bilgisi derslerinin kazanımlara ulaşma

düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

- “Modern Arapça metinleri anlayabilme”, “Fıkıh Terimlerine aşina olup anlamlarını bilme”, “Klasik Hadis metinlerini anlayabilme”, “Kelam literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma” ve “Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme” kazanımlarına öğrencilerin ulaşma düzeyleri ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

4.7. Öneriler

Araştırma sonuçları neticesinde Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki eğitim süreçleri hakkında aşağıdaki öneriler hayata geçirilebilir:

- Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinden mezun olan öğrencilerin Vaiz ve Müftü unvanlarında çalışacakları göz önünde bulundurulduğunda, bilgilerin kalıcılığını ve öğrencilerin kendilerini geliştirmelerini sağlamak için vaaz, seminer vb. uygulamalı faaliyetlere daha çok yer verilebilir.
- Öğrencilerin kıraat eksikliklerini giderebilmek için Kur’an-ı Kerim ve Tecvid Bilgisi ders programı güncellenerek, özellikle hazırlık sınıfında Kur’an-ı Kerim ve Tecvid Bilgisi ders saatleri arttırılabilir.
- Öğrenciler Siyer, İslam Tarihi, Güncel İnanç Problemleri, Tahricul Furu Alel Usul, Din Sosyolojisi ve Din Psikolojisi derslerinin de okutulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin eğitim programlarına, öğrencilerin Hz. Peygamberin (s.a.v) hayatına hakimiyetini artıracak Siyer ve İslam Tarihi dersleri, toplumun ve insanın davranış ve psikolojik yapısını analiz etmesini sağlayacak Din Sosyolojisi ve Din Psikolojisi dersleri ilave edilebilir.
- Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinde öğrencilerin eğitimi için belirlenmiş otuz aylık sürenin yeterli olduğu, fakat bazı derslerin müfredatının geniş olmasından ve ders saatlerinin az olmasından kaynaklı öğrencilerin sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Ders müfredatı geniş olan derslerin, ders saati yeniden güncellenmeli, problemin çözümü için gerekli görülmesi halinde eğitim süresi biraz daha uzatılabilir.

- Üç ayda bir yapılan sınavlar öğrencilerin öğrenme eğilimini azalttığından sınavlar daha seyrek yapılmalı, derslerden elde edilecek kazanımlar artırılabilir.
- Yapılan sınavlarda başarısız olanların eski görevlerine iade edilme düşüncesinin öğrencilerin derslere çalışma şevkini olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Bu tür uygulamalar yerine telafi sınavları tahsis edilerek, eğitim süresince öğrencilerin öğrenme harici kaygılardan uzak tutulmasına, öğrenme isteğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akşit, Vehbi. *İstanbul Haseki ve Konya Selçuk Eğitim Merkezlerindeki Derslerin Program Yönünden Değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Altıkulaç, Tayyar. *Zorlukları Aşarken*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2016.
- Altınışik, Songül, “Hizmet İçi Eğitimin İşlevlerine İlişkin Görüş ve Tutumlar”. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. Erzurum: Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2016, 13.
- Aşıkoğlu, Nevzat. “Din Görevlisi Yetiştirme Sorununa Öğretim Programları açısından yeni bir yaklaşım”. *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*. Kayseri: Kayseri İlahiyat Bilimleri Vakfı Yayınları, 2002, 91.
- Atlıoğlu, Yurdanur vd. “Hizmet İçi Eğitim”. *Gazi Üniversitesi End. San. Eğt. Fak. Dergisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi End. San. Eğt. Fak. Dergisi, 1993, 35-36.
- Aydın, M. Şevki. “İlâhiyat Lisans Programının Amaç Sorunu”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2004, 20.
- . “İlâhiyat Lisans Programının Amaç Sorunu”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, Bildiriler-Müzakereler*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2003, 1/16.
- Ayhan, Halis. “Türkiye’de Din Eğitimi”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı*. Ankara: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1999, 149.
- Başaran, Selman. “Hadis konusundaki Araştırmalarda Karşılaşılan Genel Problemler”. *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*. Samsun: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989.
- Başgil, Ali Fuat. *Din ve Laiklik*. İstanbul: 2003.
- . *Din ve Laiklik*. İstanbul: 1954.

Bayındır, Gürkan vd. “Lisansüstü Öğrencilerin Yabancı Dil Eğilimleri ve Akademide Yabancı Dil Sorunu”. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi* 3/1 (Haziran 2019), 2-3.

Can, Halil vd. *Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 1998.

-----, *Kamu ve Özel Kesimde İnsan Kaynakları Yönetimi*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2001.

Canman, A. Doğan. *Çağdaş Personel Yönetimi*. Ankara: TODAİE Yayınları, 1995.

Cebeci, Muhammed. *Van İmam Tot Moslim Geestelijk Verzorger*. Amsterdam University, 2012.

Cebeci, Suat, *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim* Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2018.

Coşkun, Mustafa Asım. “*Geleneksellik ve modernlik ekseninde Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*”, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.

Creswell, John W – Clark, Plano. *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi*. Çev. Yüksel Dede, Selçuk Beşir Demir. Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi/Kocaeli İhtisas Mezunları”. Erişim 10 Mayıs 2020.

<https://kocaeli ihtisas.diyamet.gov.tr/sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kuru msal &ContentId=320>

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/Eğitim Görevlisi Yeterlikleri”. Erişim 5 Mayıs 2020.

<https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Diyamet%20%C4%B0%C5%9Fl eri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Personel%20Yete rlikleri.pdf>

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/Eğitim Uzmanı Yeterlikleri”. Erişim 5 Mayıs 2020.

<https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Diyamet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Personel%20Yeterlikleri.pdf>

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü/İhtisas Eğitim Programı”. Erişim 10 Mayıs 2020.

<https://egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr/Documents/%C4%B0htisas%20E%C4%9Fitim%20Program%C4%B1%20-%202016.pdf>

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi Müdürlüğü/İstanbul İhtisas Bölümü Mezunları” Erişim 10 Mayıs 2020.

<https://istanbulihtisas.diyamet.gov.tr/sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurusumsal&ContentId=187>

DİBGÇY, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesi. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017. Erişim 10 Mayıs 2020.

<https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/G%C3%B6rev%20ve%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Y%C3%B6nergesi.pdf>

DİBHİEY, Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012. Erişim 5 Mayıs 2020.

<https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Diyamet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Hizmeti%C3%A7i%20E%C4%9Fitim%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>

Dinçoğlu, Mehmet. “Diyanet İşleri Başkanlığı Dinî Yüksek İhtisas Kurslarında Verilen Hadis Derslerine Dair Bazı Mülahazalar”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* (2013), 165.

Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterliklerinin uygulanması, Başkanlık Makamının 20.05.2014 tarihli ve 462 sayılı onayı ile uygun görülmüştür.

Doğan, Ahmet, “Din Hizmetleri Bağlamında Din Görevlilerinin Almış Olduğu Hizmet İçi Eğitim Üzerine Bir Araştırma”, *Toplum Bilimleri Dergisi* (2013),

Erözkan, Atılğan. “Üniversite Öğrencilerinin Sınav Kaygısı ve Başa Çıkma Davranışlar”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (2004), 15-17.

Genç, Muhammet-Genç, Safinur. *Manevi Bakım, Dini Danışmanlık ve Rehberlik Açısından Aile İrşad ve Rehberlik Büroları*. Ankara: Gece Akademi, 2018.

Günay, Öner. *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999.

Kara, Mustafa. *Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kurslarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019.

Kayapınar, Hüseyin. “Çeyrek Asırlık Eğitim Merkezi Haseki”. *Diyanet Aylık Dergi* 141 (2002), 28.

https://dosya.diyanet.gov.tr/DYYSDosya/Dergiler/Aylık/2002/eyl%C3%BC1_2002.pdf

Köken, Hayrullah. *İhtisas Eğitim Programlarının Özel Alan Uzman Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Kur’ân Yolu. Erişim 12 Haziran 2021. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Saff-suresi/5165/2-3-ayet-tefsiri>

Onay, Ahmet. “İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Cami Eksenli Din Hizmetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Alandaki Formasyon İhtiyaçları”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu, Bildiriler-Müzakereler*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2003, 16.

Öcal, Mustafa. “Yüksek İslam Enstitüsü”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 15 Mayıs 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yuksek-islam-enstitusu>

Özek, Ali. “İmam-Hatip Liseleri ve Ehliyetli Din İşleri Görevlisi Yetiştirme İşleri”. *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri (8-10 Nisan 1988)*, Ankara: Din Öğretimi Dergisi, 1991, 30.

- Pusmaz, Durak. “Hizmet İçi Eğitim Merkezleri İçerisinde Haseki Eğitim Merkezinin Yeri”. *Diyanet Aylık Dergi* 41 (1994), 33.
- Poyraz, Şerafettin. *Diyanet İŞleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim İhtisas Kursları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Sağlam, Mehmet. *Organizasyonlarda Alt-Kademe Yöneticilerinin Hizmet İçi Eğitimi*. Ogun Matbaası, 1988.
- Seyhan, Ahmet Emin. “Din Hizmetlerinde Verimlilik ve Kalite Açısından Hizmet İçi Eğitimin Rolü ve Önemi” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 0/14 (2011), 231-248.
- Sürge, Celal. *Diyanet İŞleri Başkanlığı ve Eğitim Faaliyetleri*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Őenatalar, Ferhat. *Personel Yönetimi ve BeŐeri İlişkiler*. İstanbul Üniversitesi Kitabevi, 1978.
- Taymaz, Haydar. *Hizmet İçi Eğitim, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*. Ankara: 1981.
- Temel, Ahmet Vefa. “Haseki Dini Yüksek İhtisas Eğitim Merkezi ile Medreselerin Modern ve Klasik Arapça Öğretim Müfredatı Açısından Değerlendirilmesi”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (2014), 2.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK)*. Erişim 25 Mayıs 2020. <http://sozluk.gov.tr>
- Ural, Ayhan – Kılıç, İbrahim. *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2011.
- Yeniay, Halil İbrahim. *Dini-Sosyal Bir Kurum Olarak Diyanet İŞleri Başkanlığı İhtisas Eğitim Merkezleri Üzerine Bir Din Sosyolojisi Araştırması (Kayseri Eğitim Merkezi Örneği)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Yılmaz, Hakan vd. “Hizmet İçi Eğitime Farklı Bir Yaklaşım: E-Hizmet İçi Eğitim”. *Muğla Üniversitesi XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. Muğla: Muğla Üniversitesi, 2010, 2.

11/09/2012 tarihli ve 93 sayılı Bakan onayı ile yürürlüğe girmiştir.

EKLER

EK 1: Diyanet İşleri Başkanlığı Anket İzni.

EK 2: Etik Kurul Onay Formu

EK 3: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

EK 4: Etik Kurul Araştırmacı Etik Taahhünamesi

EK 5: Araştırma Anket Soruları

EK 6: Özgeçmiş

İZU Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 08.03.2021 - 1342

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Diyanet İşleri Başkanlığı

Sayı : E-67567140-044-1104870
Konu : Etik Kurul(Yakup EKŞİ)Hk.

05.03.2021

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : E-34555043-050.99-1975 sayılı yazınız.

Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı tezli program 520618052 nolu öğrencisi Yakup EKŞİ, ilgi yazı ekinde yer alan anket çalışmasını yapmayı talep etmektedir.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde Yakup EKŞİ tarafından 02/03/2021 tarihinde Genel Müdürlüğümüze gönderilen dilekçe ekinde yer alan anket çerçevesinde çalışmanın yapılması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Kadir DİNÇ
Başkan a.
Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü

Ek: Dilekçe ve Ekleri (Anket) (10 Sayfa)

Mevcut Elektronik İmzalar

KADIR DİNÇ (Yazı İşleri Müdürlüğü - Uzman) 05.03.2021 16:19

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 121293BE-6AFA-4001-AA9D-80325809048A

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ebd>

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulv. No : 147/A 06800 Çankaya/Ankara

Bilgi için: Eyüp ÇAT
Musahhin

Scanner ile tarandı

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır. Evrak sorgulaması: MAI

Sayı : E-20292139-050.01.04-22862
Konu : Etik Kurul Kararları

Sayın Yakup EKŞİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

"Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Eğitim Süreçlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi (Marmara Bölgesi Örneği)" başlıklı araştırmanız kurulumuzun 28.01.2022 tarihli ve 2022/01 sayılı toplantısında değerlendirilerek etik açıdan uygun bulunduğu katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Nasuh USLU
Kurul Başkanı

Ek:26-Yakup EKŞİ Etik Onay Belgesi (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSL2S2CA7* Pin Kodu : 58091

Belge Takip Adresi : <https://cbys.izu.edu.tr/enVision/Dogrula/ON3>

Adres: Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekmece/İstanbul

Telefon: 444 97 98 Faks: +90 (212) 693 82 29

E-Posta: bilgi@izu.edu.tr Web: www.izu.edu.tr

Kurum Adresi: izu@1s01.kap.tr

Bilgi için: Zeynep Funda TEZ

Unvanı: Yeminli Katip

Tel No: +902126929606

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU

ETİK ONAY BELGESİ

Tarih	28.01.2022
Sayı	2022/01
Araştırmanın Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Araştırmanın Adı	<i>Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Eğitim Süreçlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi (Marmara Bölgesi Örneği)</i>
Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı	Yakup EKŞİ
Danışman Adı Soyadı	Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ
Karar	UYGUNDUR

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, Üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

Prof. Dr. Nasuh USLU
Başkan

Prof. Dr. Metin TOPRAK
Üye

Prof. Dr. Mustafa ATEŞ
Üye

Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ
Üye

Prof. Dr. Ayşe Nefise BAHÇECİK
Üye

Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU
Üye

Av. Bilal ŞAMAT
Üye

Kurul Yeminli Kâtibi

Zeyneb Funda TEZ

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi Yakup Ekşi tarafından yürütülen “Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Eğitim Süreçlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi (Marmara Bölgesi Örneği)” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı Dini Yüksek İhtisas Merkezlerindeki kursiyerlerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemleri tespit etmek ve bunlara çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmada sizden tahminen 1 (bir) saat ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır.** Araştırmada Kişisel veri toplanacağından **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu** ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya yakupeksi@hotmail.com e-posta adresi ve 0 531 425 6225 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güvence verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Yakup EKŞİ

İmzası:

 Istanbul Zaim Üniversitesi	ETİK KURUL ARAŞTIRMACI ETİK TAAHHÜTNAMESİ	Doküman No	REK-FR-530
		İlk Yayın Tarihi	17.02.2021
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

“Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Eğitim Süreçlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi (Marmara Bölgesi Örneği)” başlıklı araştırmada yer alan araştırmacılar olarak;

- Başvuruda belirtilen araştırma başlığının ve kurula sunulan bilgi ve belgelerin doğru olduğunu,
- Araştırma süresince ulusal ve uluslararası mevzuatlara uyacağımı/zı ve gereklerini yerine getireceğimi/zi,
- Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alacağımı/zı ve ölçme aracı kaynağını eksiksiz referans (kaynakça) vererek göstereceğimi/zi,
- Araştırmayı bir kurumda yapacak olmam/ız halinde kurum izni aldıktan sonra araştırmaya başlayacağımı/zı,
- Araştırma örneklemini teşkil eden kişilerin 18 yaş altında olması halinde veli izni, kısıtlı olması halinde ise vasi izni alındıktan sonra araştırmaya başlayacağımı/zı,
- Araştırmayı MEB kurumlarına bağlı öğrenci, öğretmen ve yöneticilerle yapacak olmam/ız halinde Millî Eğitim Bakanlığının 2020/02 Sayılı Araştırma Uygulama İzinleri hakkında yayınladığı Genelge'ye uygun olarak yapacağımı/zı,
- Araştırma konusunun Covid-19 Salgınıyla ilgili olması halinde Etik Kurul başvurusundan önce Sağlık Bakanlığından Araştırma Onayı alacağımı/zı yaptığım/ız başvuru ve aldığım/ız onayı Etik Kurul'a ibraz edeceğimi/zi,
- Bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçladığım/ız çalışma sonuçlarını sadece bilimsel amaçlarla kullanacağımı/zı ve çalışmanın sonuçlarını katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanmayacağımı/zı,
- Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu** ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirleri alacağımı/zı ve gerekli her türlü yükümlülükleri özenle yerine getireceğimi/zi,
- Araştırmaya katılanların katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeleri durumunda istedikleri zaman katılımlarını sona erdirebilecekleri hususunun Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'nda yer alacağını,
- Kullanılacak fikir ve sanat eserleri için telif hakları ile ilgili yasal düzenlemelere uyacağımı/zı,
- “Katılımcılar için Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” doldururken, gönüllüleri sözlü olarak da bilgilendireceğimi/zi “Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu’nda belirtilenler dışında gönüllülerden herhangi bir talebin/izin olmayacağını,
- Gönüllülerden elde edilen bilgileri araştırmada belirtilen amaçlar dışında kullanmayacağımı/zı,
- “Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu’nda katılımcıların araştırmaya katılma ve çıkma koşullarının açık ve net olarak belirtildiğini,
- Çalışmanın Etik Kurul onayı alındıktan sonra çalışma tasarımı, kapsam ve içeriğinde Etik Kurul’dan onay almadan değişiklik yapmayacağımı/zı,
- Değişiklik zorunlu olduğunda yapılan tüm değişiklikleri (yöntem, evren ve örneklem, başlık, ölçme araçları, anket, araştırmacılar vb.) uygulamadan önce İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu’na bildireceğimi/zi ve onay alacağımı/zı
- Araştırmanın uygulanması ile ilgili tüm hukuki ve cezai sorumluluğun tarafıma/tarafımıza ait olduğunu,

beyan ve taahhüt ederim / ederiz. Tarih: 13/01/2022 (Tüm araştırmacılar tarafından imzalanacaktır)

Unvan, Adı ve Soyadı	İmza
Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ	
Yakup EKŞİ	

Kıymetli Meslektaşlarım,

Elinizdeki bu anket “**Öğretici ve Kursiyerler Açısından Dini Yüksek İhtisas Merkezlerinin Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi (İstanbul-Pendik/Kocaeli Örneği)**” konulu Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde yapılmakta olan Yüksek Lisans tezine kaynak oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Anketin ve dolayısıyla çalışmamızın amacı; yaygın din eğitiminin verilmesinde etkin noktalarda görev alacak olan siz değerli meslektaşlarımızın ihtisas eğitimi döneminde karşılaştığı problemlerin hangi konularda yoğunlaştığını belirlemektir. Ayrıca bu hususlara ilişkin istek ve önerilerinizi tespit edip değerlendirerek problemlerin çözümüne ve bundan sonraki ihtisas eğitimlerinin daha iyi ve etkin yapılabilmesine katkıda bulunmaktır.

Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır. Çalışma sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçları katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır, verdiğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacak ve kimliklerinizi açık edici davranışlardan kaçınılacaktır. Çalışmaya katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeniz durumunda istediğiniz zaman katılımınızı sona erdirebilirsiniz.

Ankete adınızı yazmanızı istemiyoruz. Sizden istediğimiz tek şey; sorularımız üzerinde düşünerek, başkasının tesirinde kalmadan samimiyetle kendi düşünce ve kanaatlerinize göre cevap vermenizdir. Cevaplarınız tek tek herhangi bir kimseye gösterilmeyecek, değerlendirilmesi ve yorumlanması yapıldıktan sonra toplu sonuçları ilgililere ve kamuoyunun bilgisine arz edilecektir.

Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkür eder saygılarımızı sunarız.

Kasım 2020

Tez Yöneticisi

Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ

K.Ü. İlahiyat Fakültesi

Din Eğitimi Bilim Dalı

Öğretim Üyesi ve Tez Danışmanı

Anketi Uygulayan

Yakup EKŞİ

S.Z.Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

(Derince Müftülüğü/imam-hatip)

ACIKLAMALAR

- 1) Soru cümlelerinden sonra verilen seçeneklerden uygun bulduğunuzun yanındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz.
- 2) Seçeneklerden sonra “Neden?..” şeklinde cevabınızın açılımını sağlayacak olan veya hiç seçenek oluşturulmadan doğrudan görüşlerinize başvuru sorularda; ..... şeklinde bırakılan yerlere kendi görüşlerinizi açıkça yazabilirsiniz. Ayrılan yerin yeterli olmaması halinde yan taraftaki boşluklara yazmaya devam edebilirsiniz.

SORULAR

1.Yaşınız?

1. [ ] 22-25 arası
2. [ ] 26-30 arası
3. [ ] 31-35 arası
4. [ ] 36-40 arası
5. [ ] 41 ve yukarısı

2. Mezun olduğunuz Üniversite ve Fakültenin adı?

.....

3. Eğitim durumunuz?

- 1 [ ] Lisans
- 2 [ ] Yüksek Lisans (ders veya tez döneminde)

- 3 ( ) Yüksek Lisansı tamamlamış
4 [ ] Doktora (ders veya tez döneminde)
5 [ ] Doktorasını tamamlamış

4. Medeni Durumunuz?

- 1 [ ] Evli
2 [ ] Bekâr

5. Cevabınız evet ise kaç çocuğunuz var?

- [ ] a. Erkek .....
- [ ] b. Kız .....

6. Yabancı dil seviyenizi belirtiniz?

	Çok iyi	İyi	Orta	Zayıf	Hiç yok
1 [ ] Almanca	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
2 [ ] Arapça	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
3 [ ] Fransızca	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
4 [ ] İngilizce	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]
5 [ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]	[ ]

7. Görev / hizmet süreniz?

- 1 [ ] 1-3 yıl arası
2 [ ] 4-7 yıl arası
3 [ ] 8-10 yıl arası
4 [ ] 11-15 yıl arası
5 [ ] 16 yıl ve fazlası

8. Kitap Okuma sıklığınız nedir?

- 1 [ ] Haftada bir

2 [ ] Ayda bir

3 [ ] Altı ayda bir

4 [ ] Yılda bir

9. Hafızlık durumunuz nedir?

1 [ ] Evet

2 [ ] Hayır

10. Hangi İhtisas Kursuna devam ediyorsunuz?

1 [ ] İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi

2 [ ] Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi

11. Kursa başlarken göreviniz ne idi?

1 [ ] Vaiz

2 [ ] Murakıp

3 [ ] Din Hizmetleri Uzmanı

4 [ ] İmam-Hatip

5 [ ] Müezzin-Kayyım

6 [ ] Başka (Lütfen belirtir misiniz?).....

12. İhtisas Kursuna giriş sınavıyla (yazılı-sözlü) ilgili düşünceleriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

13. Kursa katılmaktaki amaçlarınız veya hedefleriniz nelerdir?

(Öncelik sırasına göre 1. 2. 3. 4. 5. şeklinde numaralayınız)

1 [ ] Görev yerimin değişmesini sağlamak.

2 [ ] Kursu bitirerek görevde yükselebilmek.

3 [ ] İlmî seviyemi yükseltmek.

4 [ ] Yurt dışında bir göreve gidebilmek

5 [ ] Başka (varsa lütfen açıkça yazınız)

.....

14. Diyanet İşleri Başkanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliğinde İhtisas Kurslarının hedefleri “Diyânet İşleri Başkanlığı teşkilatında çalışan dini hizmet personelinin mesleki bakımdan daha iyi yetişmelerini sağlamak, verimliliklerini artırmak, daha ileri görevlere hazırlamak ve başta Kur’ân-ı Kerîm olmak üzere Tefsîr, Hadîs, Fıkıh gibi temel dini kaynaklara doğrudan başvurma yeteneğini elde etmelerini temin etmek, böylece dini konularda toplumumuzun ihtiyacına cevap verecek nitelikte mütehassıs elemanları, yüksek din alimlerini yetiştirmektir” şeklinde ifade ediliyor. Sizce bu hedefler yeterli ve uygun mudur?

1 [ ] Yeterli ve Uygun

2 [ ] Yetersiz ve Uygun

3 [ ] Yetersiz ve Uygun değil

4 [ ] Kararsızım

15. İhtisas Kurslarının hedeflerini yetersiz buluyor veya uygun olmadığını düşünüyorsanız, nasıl bir hedef belirlenmeli? Lütfen yazınız:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

16. İhtisas kursunu tamamladıktan sonra hangi görevi almak istersiniz?

1 [ ] Müftü

2 [ ] İhtisas Merkezi Öğretmeni

3 [ ] Vâiz

4 [ ] Yurt Dışında Görev

5 [ ] İmam Hatip

6 [ ] Müezzin Kayyım

17. İhtisas Kursundan sonra Diyanet Teşkilatından başka bir kuruma geçmeyi düşünüyor musunuz?

1 [ ] Evet

2 [ ] Hayır

3 [ ] Kararsızım

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıkla mısınız?)

.....
.....
.....

18. İhtisas eğitimi süresince gördüğünüz Arapça Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini ne kadar elde etmenizi sağladı?

	İyi	Kısmen	Yetersiz
1- Yeterli gramer bilgisine sahip olma	[ ]	[ ]	[ ]
2- Arapça konuşabilme	[ ]	[ ]	[ ]
3- Klasik Arapça metinleri anlayabilme	[ ]	[ ]	[ ]
4- Modern Arapça metinleri anlayabilme (Dergi, gazete v.b metinler)	[ ]	[ ]	[ ]
5- Arapça duyduğunu yazabilme	[ ]	[ ]	[ ]
6- Arapça metinler oluşturabilme (Dilekçe v.b metinler)	[ ]	[ ]	[ ]
7- Arapça bilgisi bakımından kendi kendimi geliştirebilme yeteneği	[ ]	[ ]	[ ]

19. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Arapça derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor?

.....
.....
.....

20. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Fıkıh Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	İyi	Kısmen	Yetersiz
1- Fıkıh mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	[ ]	[ ]	[ ]
2- Fıkıh literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	[ ]	[ ]	[ ]
3- Klasik Fıkıh metinlerini anlayabilme	[ ]	[ ]	[ ]
4- Fıkıh konularını sistemli olarak bilip sayabilme	[ ]	[ ]	[ ]
5- Fıkıh terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	[ ]	[ ]	[ ]
6- Fıkıh problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	[ ]	[ ]	[ ]
7- Yeterli ilmihal bilgisine sahip olma	[ ]	[ ]	[ ]

21. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Fıkıh Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor?

.....
.....
.....

22. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Tefsir Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	İyi	Kısmen	Yetersiz
1- Tefsir ekolleri hakkında bilgi sahibi olma	[ ]	[ ]	[ ]
2- Tefsir literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	[ ]	[ ]	[ ]
3- Klasik Tefsir metinlerini anlayabilme	[ ]	[ ]	[ ]

- 4- Tefsir konularını sistemli olarak bilip sayabilme [ ] [ ] [ ]
- 5- Tefsir terimlerine aşina olup anlamlarını bilme [ ] [ ] [ ]
- 6- Tefsir problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme [ ] [ ] [ ]
- 7- Vaaz-İrşad faaliyetlerinde Tefsir Metinlerinden faydalanabilme [ ] [ ] [ ]

23. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Tefsir Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor?

.....

.....

.....

24. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Hadis Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	İyi	Kısmen	Yetersiz
1- Hadis Tarihi ve İlimleri hakkında bilgi sahibi olma	[ ]	[ ]	[ ]
2- Hadis literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	[ ]	[ ]	[ ]
3- Klasik Hadis metinlerini anlayabilme	[ ]	[ ]	[ ]
4- Hadis konularını sistemli olarak bilip sayabilme	[ ]	[ ]	[ ]
5- Hadis terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	[ ]	[ ]	[ ]
6- Hadis problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	[ ]	[ ]	[ ]
7- Vaaz-İrşad faaliyetlerinde rahat kullanabilecek derecede iyi ve yeterli sayıda Hadis ezberine sahip olma	[ ]	[ ]	[ ]

25. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Hadis Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor?

.....
.....
.....

26. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kelam Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	İyi	Kısmen	Yetersiz
1- Kelam mezhepleri hakkında bilgi sahibi olma	[ ]	[ ]	[ ]
2- Kelam literatürüne ve kaynak bilgisine hâkim olma	[ ]	[ ]	[ ]
3- Klasik Kelam metinlerini anlayabilme	[ ]	[ ]	[ ]
4- Kelam konularını sistemli olarak bilip sayabilme	[ ]	[ ]	[ ]
5- Kelam terimlerine aşina olup anlamlarını bilme	[ ]	[ ]	[ ]
6- Kelam problemlerinden haberdar olup çözüme yönelik gerekli açıklamaları yapabilme	[ ]	[ ]	[ ]
7- Vaaz-İrşad faaliyetlerinde halkın idrakine sunabilecek şekilde Kelam konularına hakim olma	[ ]	[ ]	[ ]

27. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kelam Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor?

.....
.....
.....

28. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kur'an-ı Kerim ve Meal Dersleri aşağıdaki kazanımlardan hangilerini elde etmenizi sağladı?

	İyi	Kısmen	Yetersiz
1- Tecvid kaidelerini tanım ve örnekleriyle bilebilme .	[ ]	[ ]	[ ]
2- Tecvid kaidelerine uygun hatasız Kur'an-ı Kerim okuyabilme	[ ]	[ ]	[ ]
3- Düzenli Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı edinme	[ ]	[ ]	[ ]

4-Kur'an-ı Kerim'in hangi sûresinin hangi konulardan [ ] [ ] [ ]

bahsettiğini bilme

5- Ezber müfredatındaki sureleri kalıcı olarak [ ] [ ] [ ]

ezberleyebilme

6- Kur'an-ı Kerim'in baştan sona Mealini yapabilme [ ] [ ] [ ]

7- Temel dînî konularla alakalı, Vaaz-İrşad [ ] [ ] [ ]

faaliyetlerinde rahat kullanacak derecede iyi

ve yeterli sayıda Ayet-i Kerime ezberine sahip

olup, bu ayetlerin Mealini verebilme

29. İhtisas Eğitimi süresince gördüğünüz Kur'an-ı Kerim ve Meal Derslerinden gerekli kazanımları elde edemediğinizi düşünüyorsanız sorun nereden kaynaklanıyor?

.....
.....
.....

30. İhtisas eğitim programında ihtiyaç duyduğunuz alanlar ve dersler var mıdır?

Evet [ ]

Hayır [ ]

Cevabınız "Evet" ise bu dersin/derslerin adını ve neden okutulmasını istediğinizi de belirterek yazar mısınız?

1. ....
2. ....
3. ....

31. Devam ettiğiniz ihtisas eğitimi programının otuz aylık süresini nasıl buluyorsunuz?

1 [ ] Yeterli

2 [ ] Çok Uzun

3 [ ] Çok Kısa

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıklar mısınız?)

.....
.....
.....

32. İhtisas Kurslarında her üç (3) ayda bir sınav yapılmasını nasıl buluyorsunuz?

1 [ ] Yeterli görüyorum

2 [ ] İmtihanlar daha seyrek aralıklarla yapılmalı

3 [ ] İmtihanlar daha sık aralıklarla yapılmalı

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıklar mısınız?)

.....
.....
.....

33. İmtihanelerden başarısız olduğunuz takdirde sizin için kursun sona erip eski görevinize iade edileceğinizi düşünmeniz imtihanlara çalışma şevkinizi etkiliyor mu?

1 [ ] Evet

2 [ ] Kısmen

3 [ ] Hayır

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini açıklar mısınız?)

.....
.....
.....

34. İmtihanlara çalışma metodunuz aşağıdakilerden hangisine daha çok uymaktadır? (Her maddede kendinize uygun seçeneği işaretleyebilir misiniz?)

1. a [ ] Düzenli bir şekilde hazırlanıyorum.

b [ ] Düzensiz ve daha çok imtihan zamanı hazırlanıyorum.

2. a [ ] Arkadaşlarla grup olarak hazırlanıyorum.

b [ ] Tek başıma hazırlanıyorum.

3. a [ ] Bilgileri özümsemeye yönelik hazırlanıyorum.
b [ ] İmtihani geçmeye yönelik hazırlanıyorum.
4. a [ ] Muhtemel soruların cevaplarını tamamen ezberleyerek hazırlanıyorum.
b [ ] Temel bilgileri edinip gerisini yorumlamaya yönelik hazırlanıyorum.
5. a [ ] Grup olarak çalıştığım da grupta aktifim.
b [ ] Grup olarak çalıştığım da iyi bilen arkadaşlarımı takip ediyorum.
6. [ ] Başka (lütfen imtihanlara hazırlıkla ilgili olarak kendinize uygun gördüğünüz çalışma metodunuzu belirtir misiniz?)

.....
.....
.....

35. İmtihanlarla ilgili olarak en çok zorlandığınız durum hangisidir?

- 1- [ ] Arapça cevaplamam istenen yorum soruları.
2- [ ] Ayrıntılı bilgi istenen sorular.
3- [ ] Sözlü sınavlara hazırlanmak.
4- [ ] Kompozisyon hazırlamak. 5- Başka (lütfen belirtiniz)

.....

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini maddeler halinde açıklar mısınız?)

.....
.....
.....

36. İhtisas Eğitimi ile ilgili olarak aşağıdaki hususlardan her maddede kendinize uygun seçeneği işaretler misiniz?

1. a [ ] Görevimi iyi yapabilecek derecede yeterli bilgiye sahip oldum.
b [ ] Görevimi iyi yapabilecek derecede yeterli bilgiye sahip olamadım.
2. a [ ] Edindiğim bilgilerin büyük bölümünü hatırlıyorum.
b [ ] Edindiğim bilgilerin büyük bölümünü unuttum.
3. a [ ] Edindiğim bilgileri zihnimde sistemli hale getirebildim.
b [ ] Bilgilerimi sistemli hale getiremedim. (Bilgiler kafamda dağınık)

4. a [ ] Kendimi mesleki uygulamada yeterli görüyorum.
b [ ] Kendimi mesleki uygulamada yeterli görmüyorum.

37. İhtisas Kursunda aldığınız eğitim süresince, edindiğiniz bilgilerin kalıcı olmasına vesile olacak, vaaz, seminer, konferans, hutbe vb. gibi uygulamaya yönelik faaliyetlerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

- 1 [ ] Evet
2 [ ] Kısmen
3 [ ] Hayır

Neden? (Cevabınız hangisi ise sebebini açıklar mısınız?)

.....
.....
.....

38. Uygulamaya yönelik etkinliklerin yeterli olmadığını düşünüyorsanız sizce kurs süresince ve kurs sonrası ne tür etkinlikler düzenlenmeli?

.....
.....
.....

39. İleride Yaygın Din Eğitimi'nde etkili bir noktada olacağınızı dikkate alırsak İhtisas Kursunda aldığınız eğitimle halkın din anlayışına ve dinî-sosyal hayatına katkı sağlayabileceğinizi düşünüyor musunuz?

- 1 [ ] Evet
2 [ ] Kısmen
3 [ ] Hayır

40. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise ne tür katkıda bulunabileceğinizi lütfen belirtiniz./cevabınız “Kısmen” veya “Hayır” ise nedenini belirtir misiniz?

.....
.....
.....

41. İhtisas eğitiminin daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için başka hususlar, eleştiriler ve dilekeleriniz varsa, lütfen kısaca ve maddeler halinde belirtiniz.

.....
.....
.....

Teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Yakup EKŞİ

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri, 2019, İstanbul.

Lisans: Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, 2014.

Ortaokul- Lise: İzmit İmam Hatip Lisesi, 1995 – 2001.

İlkokul: Necatibey İlkokulu, 1991 – 1995.

B. MESLEKİ DENEYİM

2007 – 2008: FLO Ayakkabı Mağazası (Satış danışmanı)

2008 – 2009: Çağla Çikolata (Makine Operatörü)

2009 – 2012: Gülveren Köyü Camii – İmam-hatip (Şenkaya/ERZURUM)

2012 – 2017: Bıçakçılar köyü Camii – İmam-hatip (Derince/KOCAELİ)

2017-- : Harmantarla Camii – İmam-hatip (Derince/KOCAELİ)